

М. Г. МАШИНКО

ПЛЕТІНКА

З ЖИТНЬОЇ

СОЛОМИ

ТА ВИРОБИ

З НЕЇ

ДЕРЖВИДАВЛЕГПРОМ

ХАРКІВ
1 9 3 3

М. Г. МАШИНКО

ПЛЕТІНКА З ЖИТНЬОЇ
СОЛОМИ ТА ВИРОБИ З НЕЇ

ДЕРЖВИДАВЛЕГПРОМ
ХАРКІВ 1933

Бібліографічний опис цього
видання вміщено в „Літо-
писі Укр. Друку“, „Картко-
вому репертуарі“ та інших
показниках Української
Книжкової Палати

06 - 2 - 3

Відпов. редактор *В. М. Народицький*
Технічний редактор *Лейкехман*
Художник редактор *А. Л. Старчевський*

Надруковано в 1-шій Книжковій Поліграф.
фабриці Укрполіграфтресту ім. Сухомлина,
в Полтаві. Міськліт № 3446/776-Полтава.
Замовлення № 3788. Тираж 1500. Формат
паперов. аркуша 55×82,5 (82,5×110). Частин-
на аркуша $\frac{1}{16}$. Вага метр. стопи 55,1 кгр. Техн.
арк. $3\frac{1}{4}$. Знаків в аркуші паперу 83.520. Здано
до виробництва 5/VII-33 р. Підписано дру-
кувати 19/-X 33 р.

ВІД АВТОРА

Брошура „Плетінка з житньої соломи та вироби з неї“ має на меті озброїти технічними знаннями працівників промислу соломоплетіння і цим до певної міри допомогти розвиткові цього промислу, що може дати багато речей широкого вжитку з недефіцитної сировини.

Фахівців з цієї галузі в нас зовсім мало. Інструктори, що пройшли курси Вукопромсоюзу 1932 року, не мають ще достатньої кваліфікації та їх і небагато.

В 1931 році промкооперація почала організовувати на Україні промисел соломоплетіння. Спочатку допущено було організаційні хиби, поширюючи промисел по містах і містечках, в артілях з великим апаратом, але з малою кількістю кооперованих робітників у спільних майстернях.

В 1932 році ці хиби були виправлені, промисел перенесено на села в колгоспи, почали роздавати роботу по хатах через приймальні пункти складсько-сирових товариств.

Але брак потрібної кількості фахівців-керівників гальмує широкий розвиток цього промислу. Цей промисел, як допоміжний у соціалістичному секторі народного господарства щодо збільшення продукції ширвжитку набирає важливого значення для нашої країни, тим більш, що основної сировини у нас по селах досить.

Допоміжна ж сировина — прості селянського виробу нитки — теж є на місцях, а дроту та столярного клею цьому промислові треба зовсім мало та й без них можна обійтися.

Отже, розвиткові промислу соломоплетіння треба приділити максимальну увагу, бо цей промисел може дати в зимовий період додатковий заробіток колгоспникам по тих місцевостях, де немає інших допоміжних промислів.

ЗАГАЛЬНІ ЗАУВАЖЕННЯ

Готування соломи для плетіння

Перед тим як плести, беремо потрібну соломку якогось одного номеру завтовшки. Пучок цієї соломи кладемо в спеціальну посудину з холодною водою. Посу-

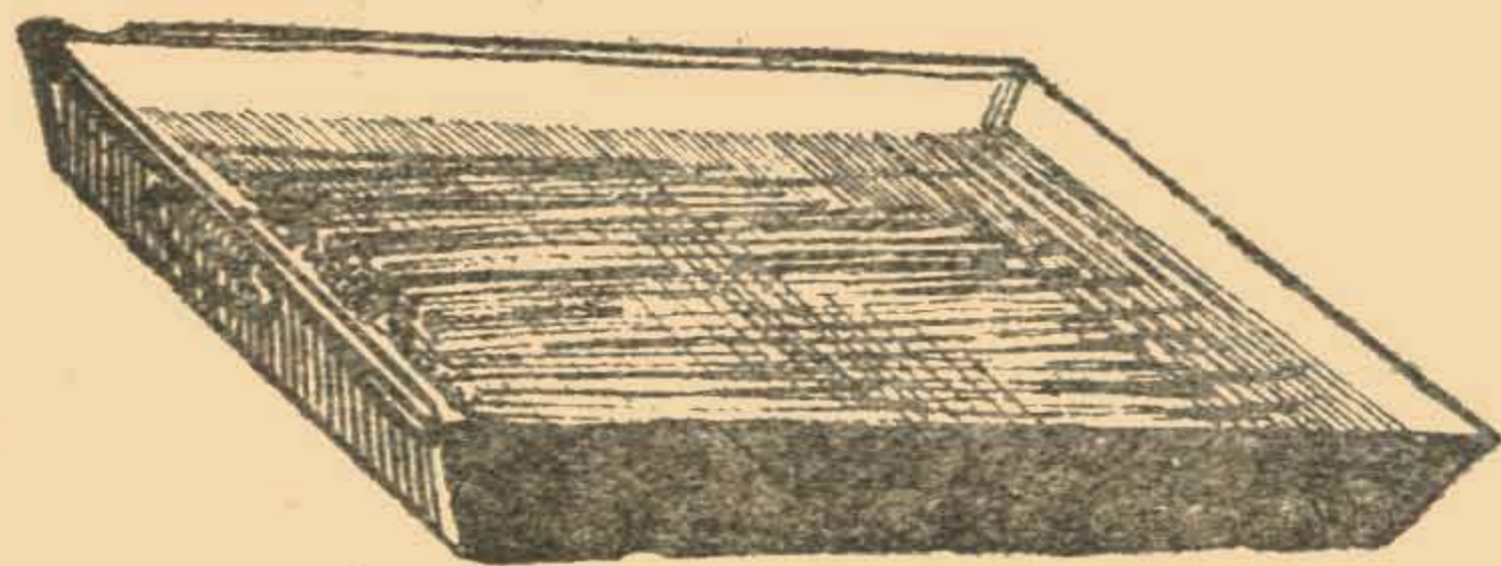

Рис. 1. Посудина мочити соломку

дина повинна бути завдовжки близько 50 см, щоб соломка в ній не ламалася, а лежала рівно (рис. 1). У воді соломка одійде, стане гнучкою й не ламатиметься. Коли соломка намокне і стане такою м'якою, як нам треба, виймаємо її з води, струшуємо. Щоб соломка не висохла і її не довелося знову по кілька раз мочити, бо вона тоді псується (ламається та втрачає колір), загортають її в папір, залишивши трохи для роботи. Коли соломку, що ми залишили незагорнутою, виплетено, беремо знову трохи з пучка, загорнутого в папір, раз-у-раз загортаючи решту, щоб не висихала (рис. 2).

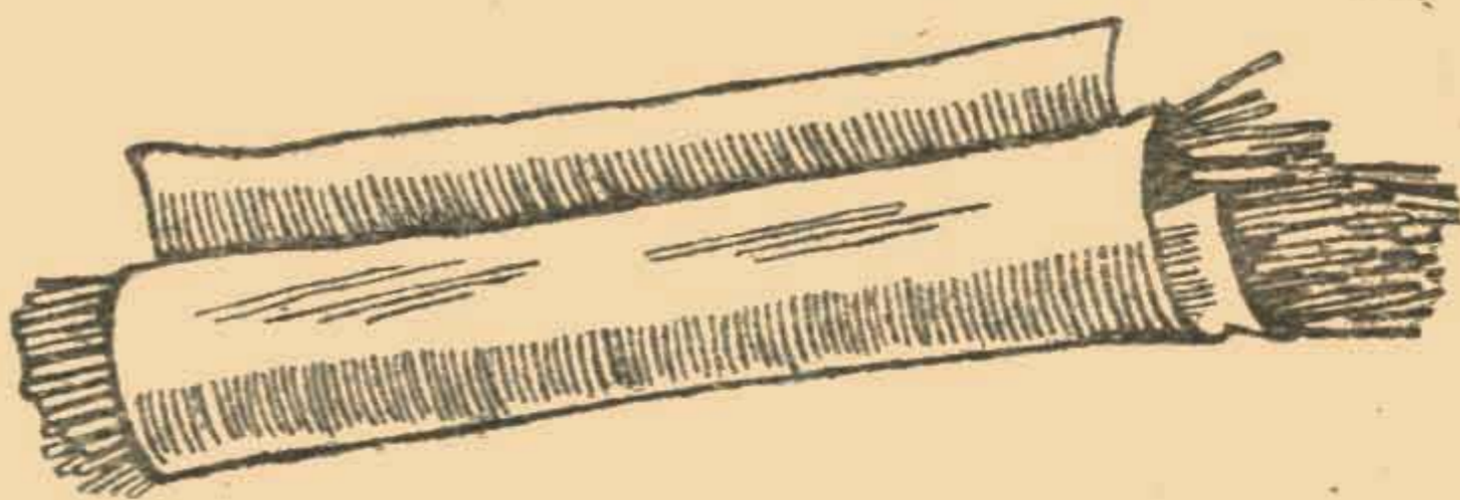

Рис. 2. Зберігання соломи під час плетіння

Перед кожним робітником повинна стояти маленька мисочка з водою, куди можна вмочати пальці або кінці плетінки, що пересихають на повітрі (рис. 3).

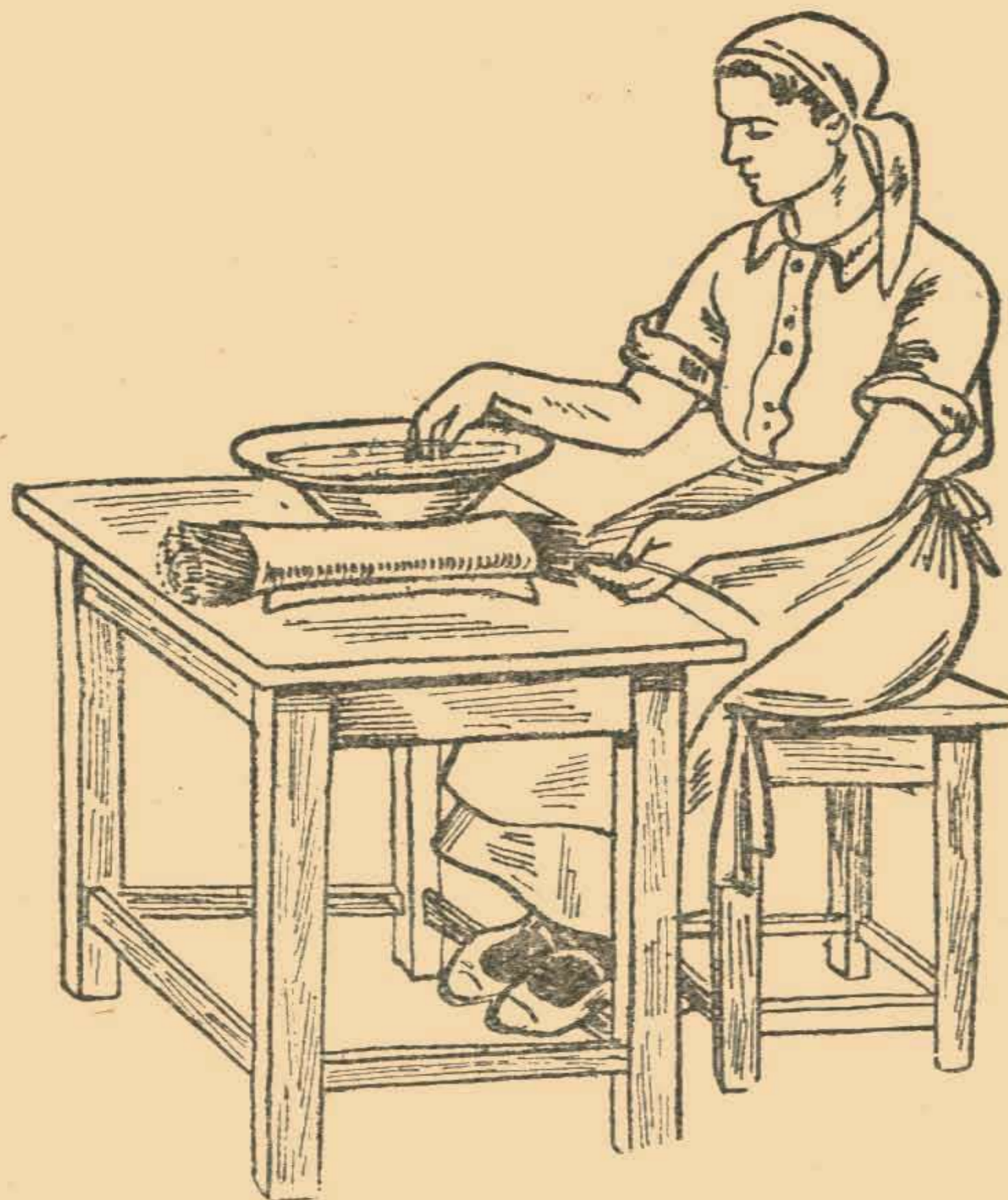

Рис. 3. Готування до плетіння

Довжина плетінок

Плетінку виплітають завдовжки на 50 м. Міру цю прийнято як фабричну, бо з неї можна плести, не доточуючи, окремі вироби (брилі, кошики тощо). 50 метрів плетінки зовемо штука (рис. 4).

На штуку йде круглої соломи пересічно 400 г.

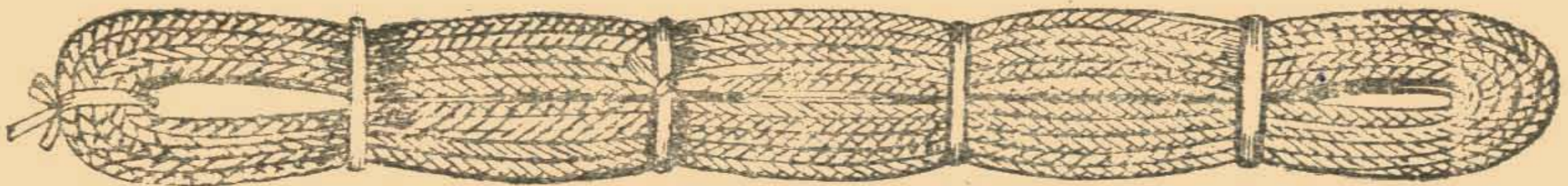

Рис. 4. Штука плетінки

Зберігання плетінок під час роботи

Плетінку на кілька метрів завдовжки, щоб вона не сплутувалася та не заважала плетієві, змотують. Кінець плетінки, що з нього ми починаємо плести, беруть поміж великим та вказівним пальцями правої руки й міцно затискають. Лівою рукою підхоплюють плетінку та намотують на мізинець і великий палець правої руки „вісімкою“ (рис. 5 і 6).

Рис. 5. Змотування плетінки під час плетіння

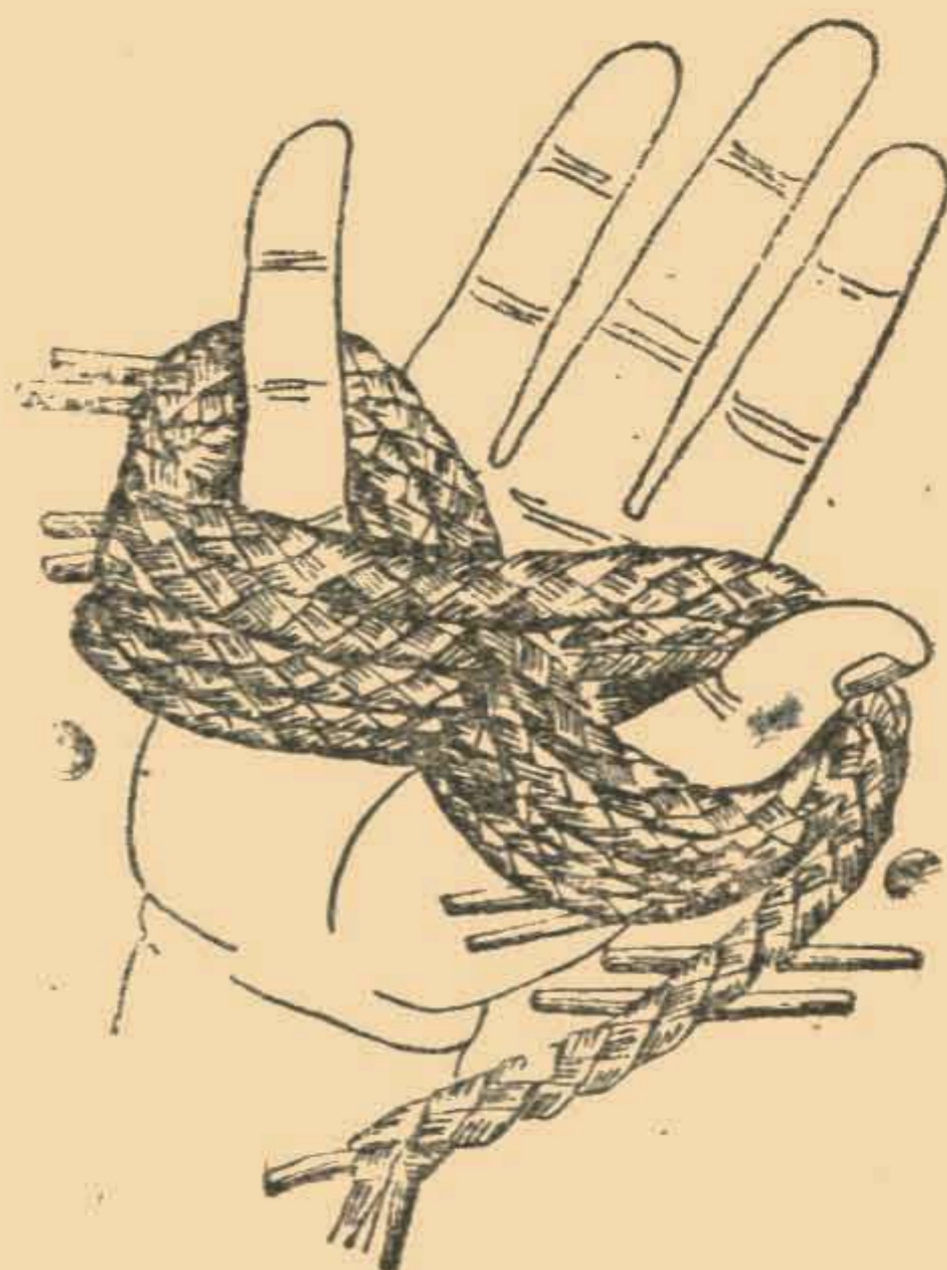

Рис. 6. Змотування плетінки під час плетіння

Кінець плетінки (де плетемо) закладають через середину „вісімки“, біля великого пальця, витягають наверх, і плетій продовжує роботу (рис. 7).

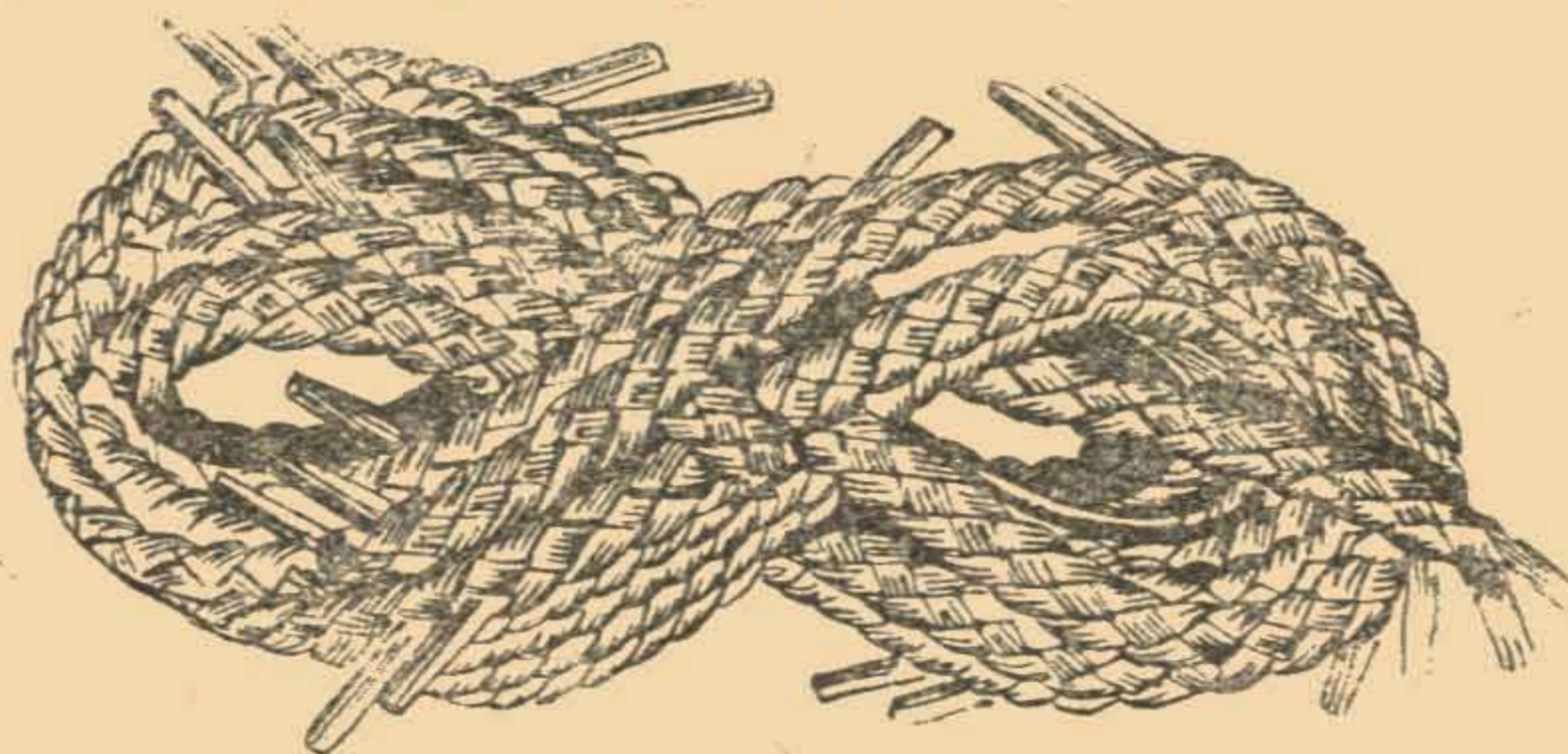

Рис. 7. Змотування плетінки під час плетіння

Змотана так плетінка не сплутується й не ламається. Коли виплетемо повну штуку плетінки в 50 м, тоді витягаємо з середини клубка кінець плетінки та починаємо зрізувати кінці соломи.

Відрізування кінців соломи

Відрізуємо кінці соломи звичайно ножем (можна й ножицями, але ножем краще). Беремо ніж у праву руку, кінці соломи від доточок на плетінці нахиляємо вліво й зрізуємо. Зрізавши кінці соломи з одного боку, зрізуємо й з другого (рис. 8).

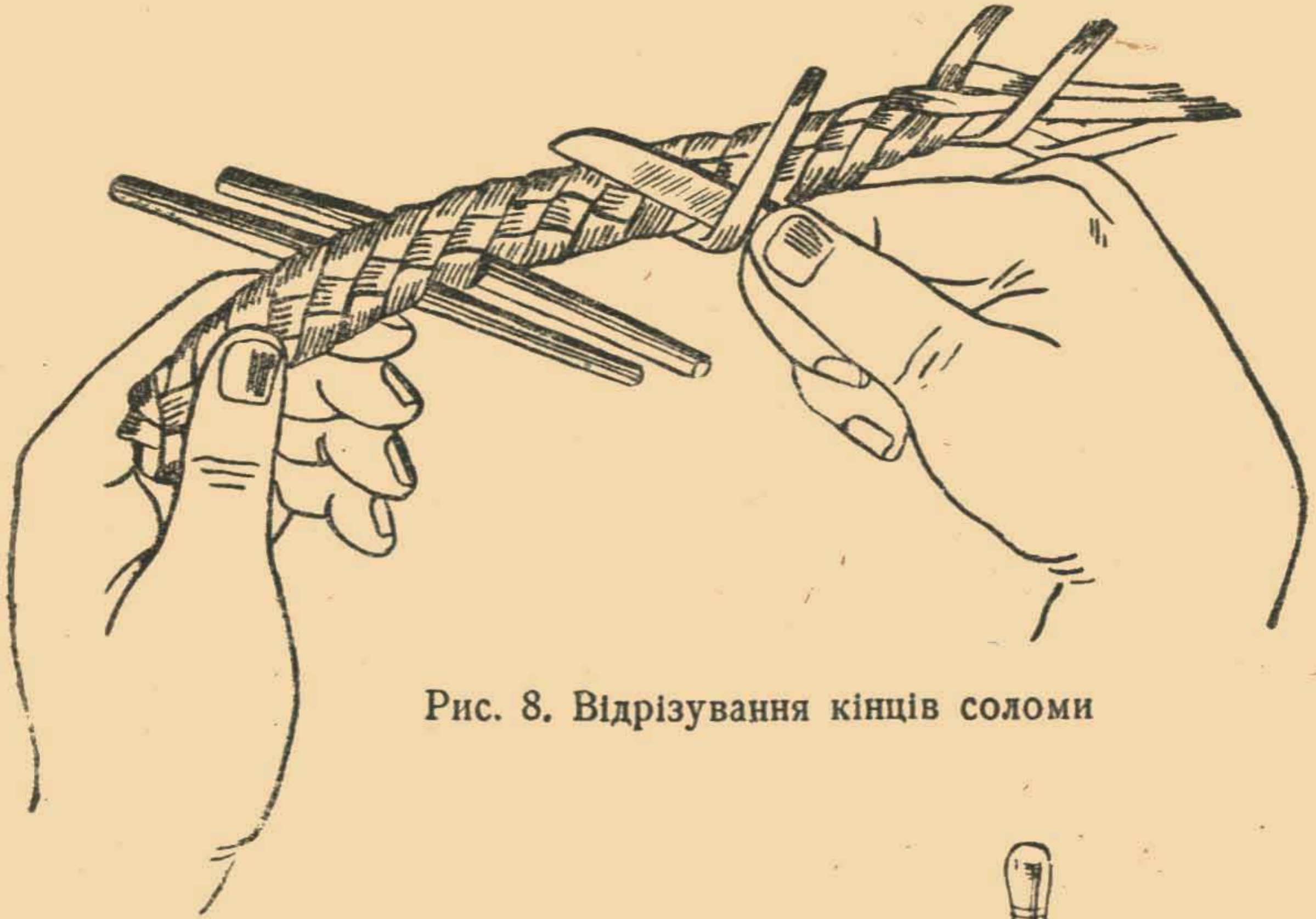

Рис. 8. Відрізування кінців соломки

Пресування плетінок

Коли кінчики соломки з плетінки зрізано, пропускаємо її через прес, абом'ялку (рис. 9), щоб спресувати й вирівняти її (див. „Опис виробничого приладдя“), щоб надати штуці певного вигляду — пакування (рис. 10).

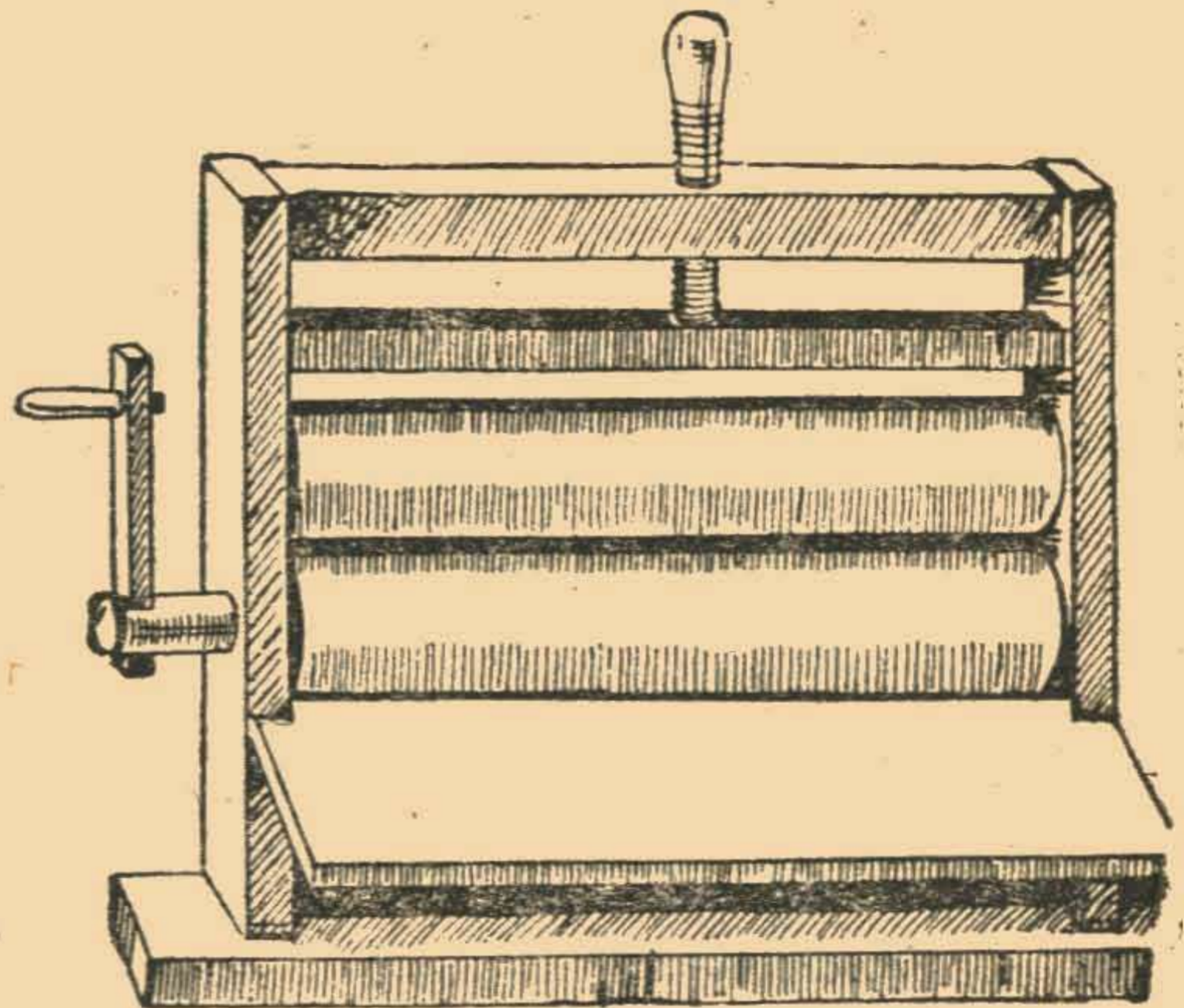

Рис. 9. Прес

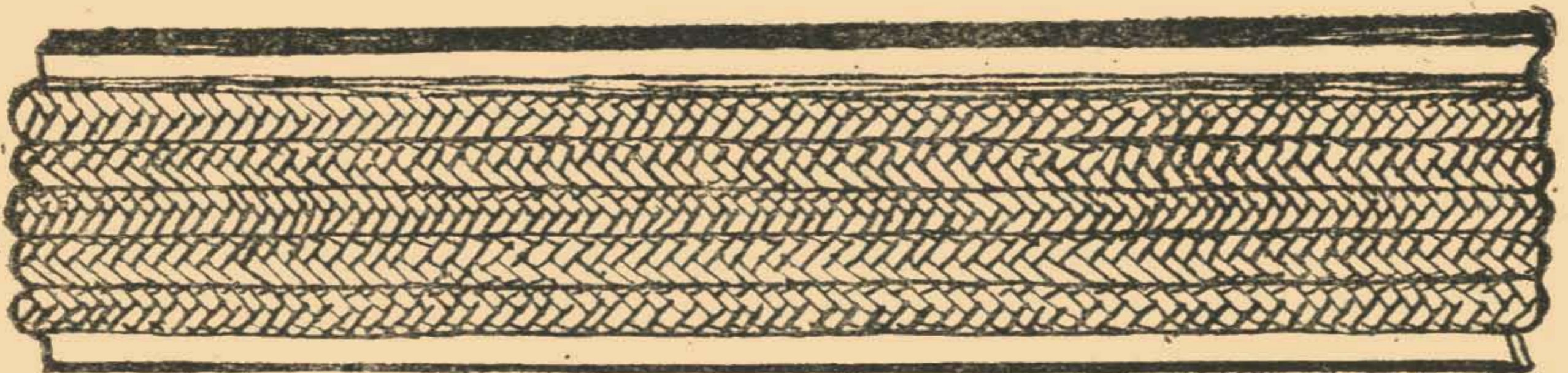

Рис. 10. Плетінка, намотана на дощечку

Намотування та пакування

Дощечки, на які намотуємо плетінку, виготовляють спеціальні (рис. 11), завдовжки 50 см і завширшки 10 см. Плетінку намотуємо рядами в 4—5 рядків, одні поверх одних, поки намотаємо всю. Кінець плетінки прив'язуємо ниткою до останнього рядка, щоб не розмотувалась.

Рис. 11. Дощечка намотувати плетінку

Намотану плетінку залишаємо на дощечці не менш як 12 годин, щоб просохла. Знімаємо плетінку так: кусок

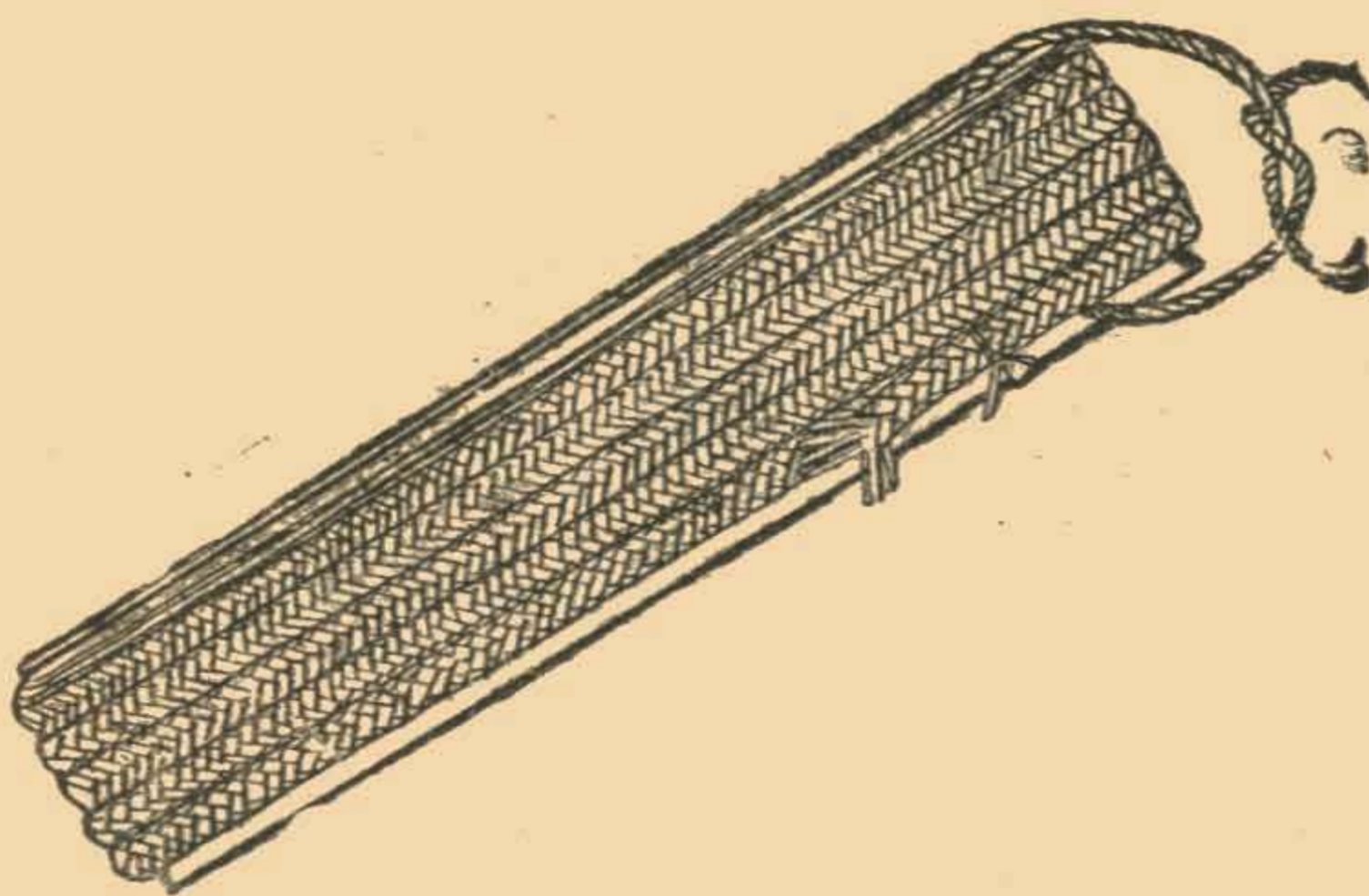

Рис. 12. Закріплювання плетінки на дощечці

шпагату, завдовжки $\frac{1}{2}$ м, просуваємо під намотані на дощечку рядки плетінки. Коли один кінець пройде вже по під усі рядки (рис. 12), зв'язуємо кінці шпагату та обережно знімаємо плетінку через рівний край дощечки. Вийде петля, яку перев'язуємо в 3—4 місцях.

Ця петля набирає звичайного фабричного вигляду (рис. 13). Коли доводиться транспортувати плетінки, пакуємо їх по 50 штук (5 рядків по 10 шт.).

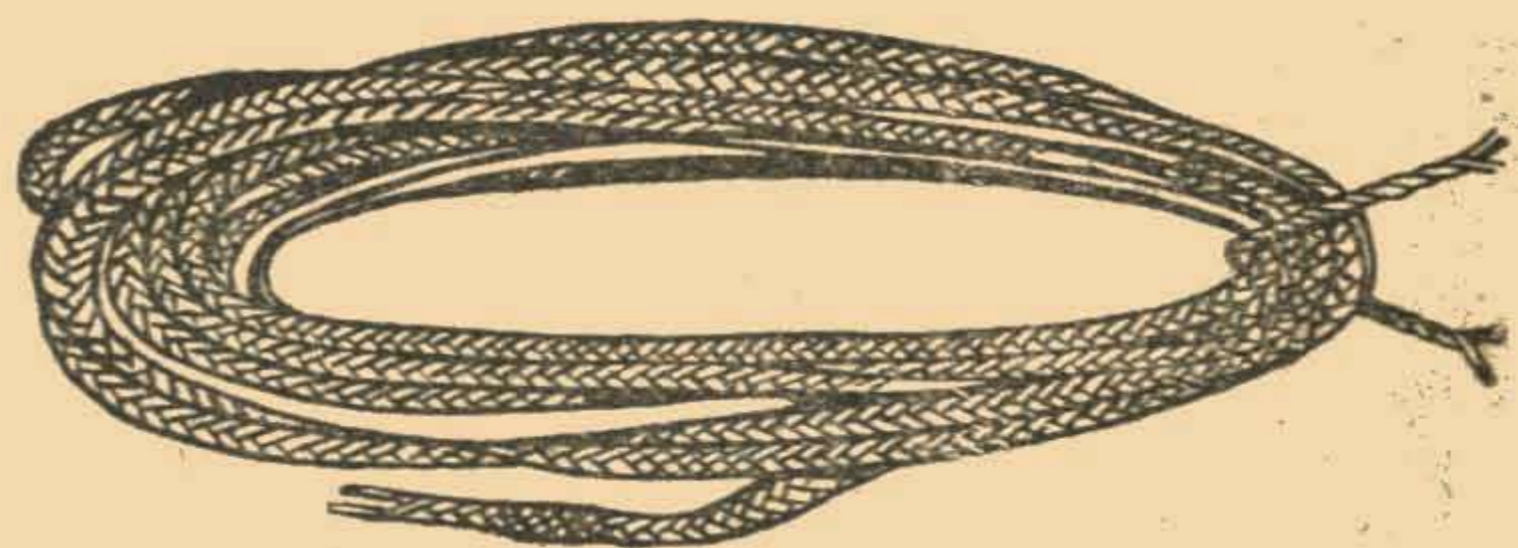

Рис. 13. Плетінка, знята з дощечки

На таке пакування треба тільки дощечок та кілочків (рис. 14). Пакувати вигідно, бо пакунки по 50 штук, перев'язані шпагатом, виходять однакові, стандартного розміру, тож легше заготовляти для них тару (рис. 15) та й краще транспортувати. Тара може бути й м'якою.

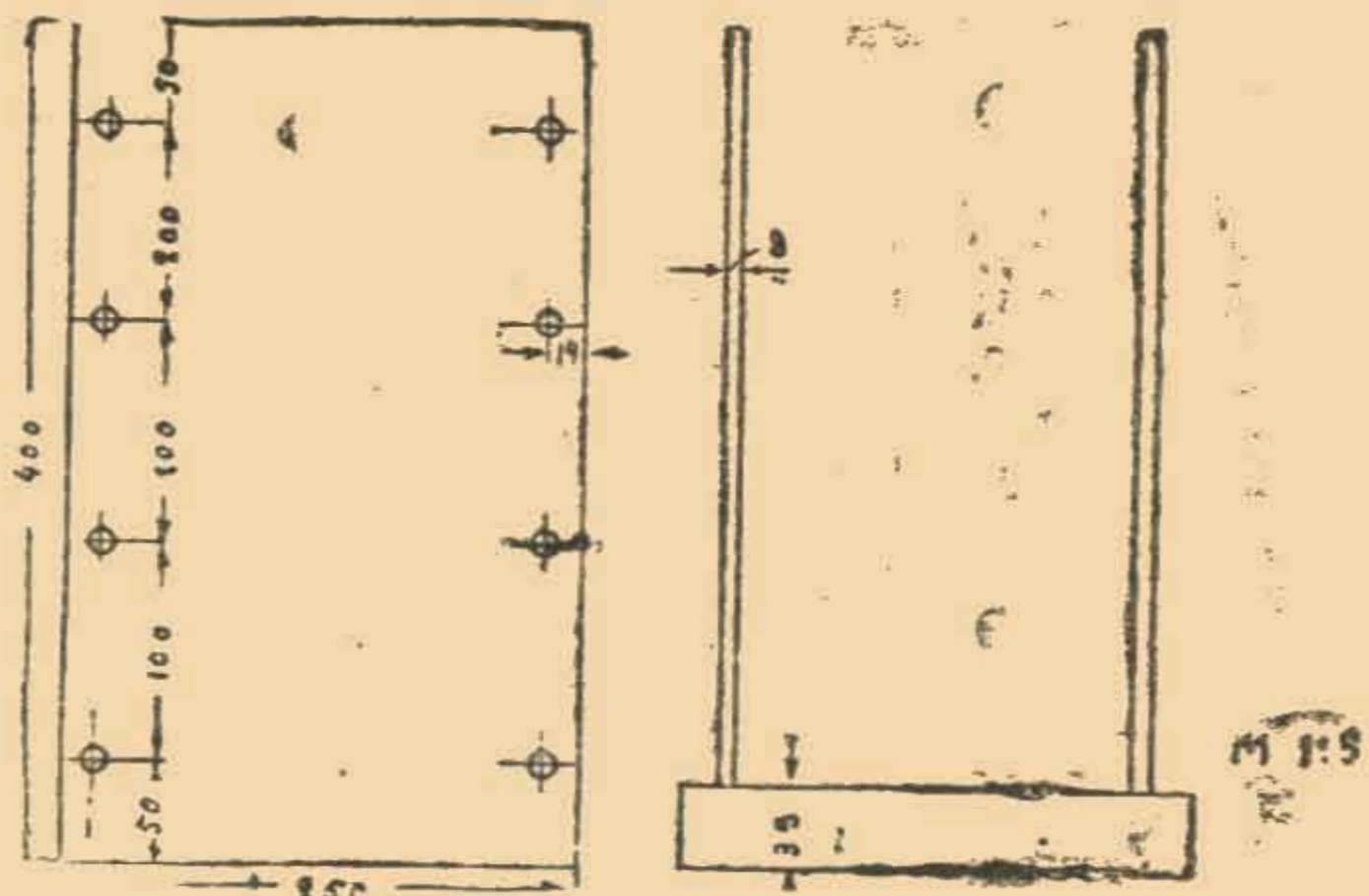

Рис. 14. Дерев'яна дощечка з кілочками пакувати плетінки

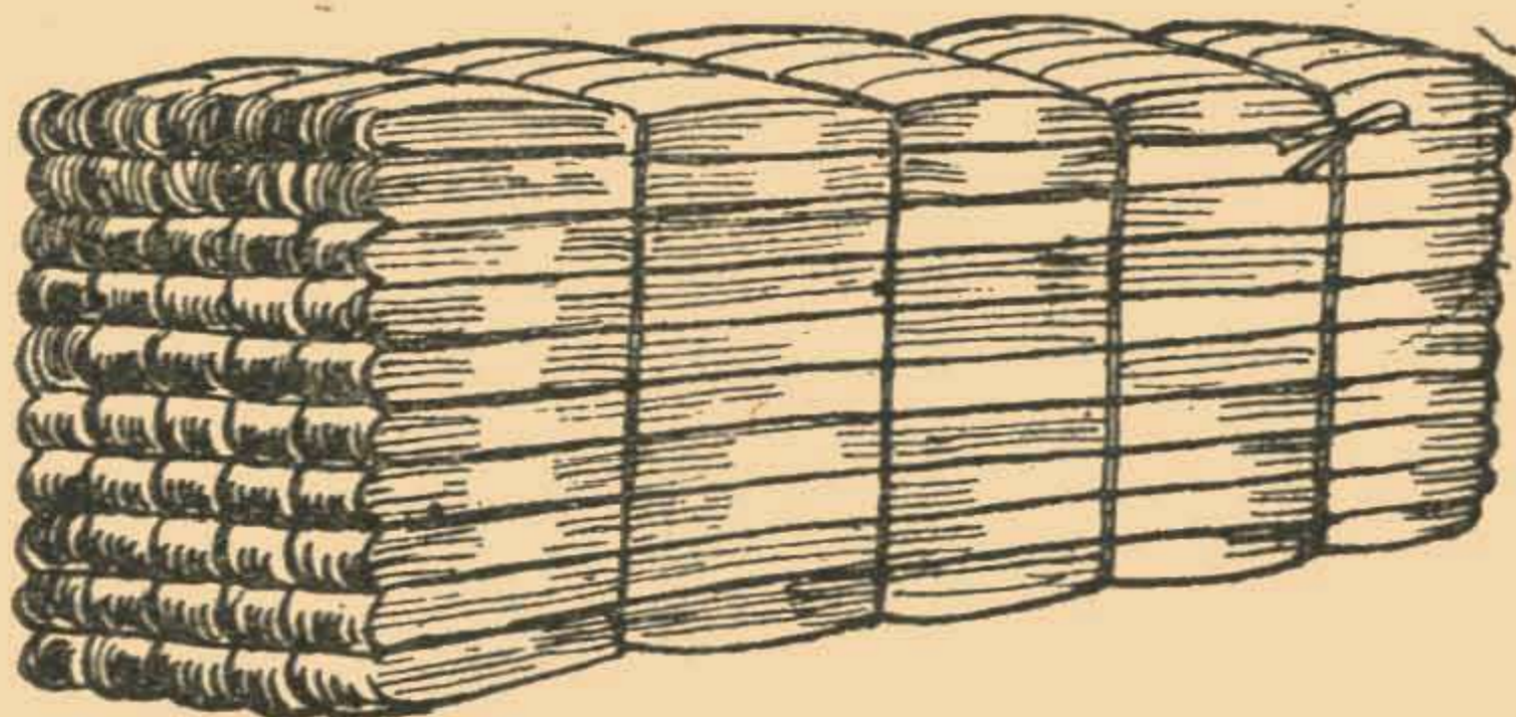

Рис. 15. Пакунок з 50-ти плетінок

ПЛЕТІНКИ З КРУГЛОЇ СОЛОМИ

Плетінка двійка, або ланцюжок

Плетінку цю вживаємо як прикрасу на різні художні вироби, на брилі—призначення її лише декоративне. Двійка-ланцюжок довгою не буває, бо тоді її незручно доточувати; роблять її завдовжки як дві соломини.

Короткий ланцюжок відповідає призначенню цієї плетінки, бо кожен оздобу доводиться складати з окремих частин. Частини ці зв'язуємо ниткою, щоб вони мали певну форму, та з'єднуємо до купи різні квітки, монограми й орнаментальні прикраси, зшиваючи їх голкою (рис. 16). З різних номерів соломи виходить інакший ланцюжок—то тонкий, то товстий, відповідно до потреби.

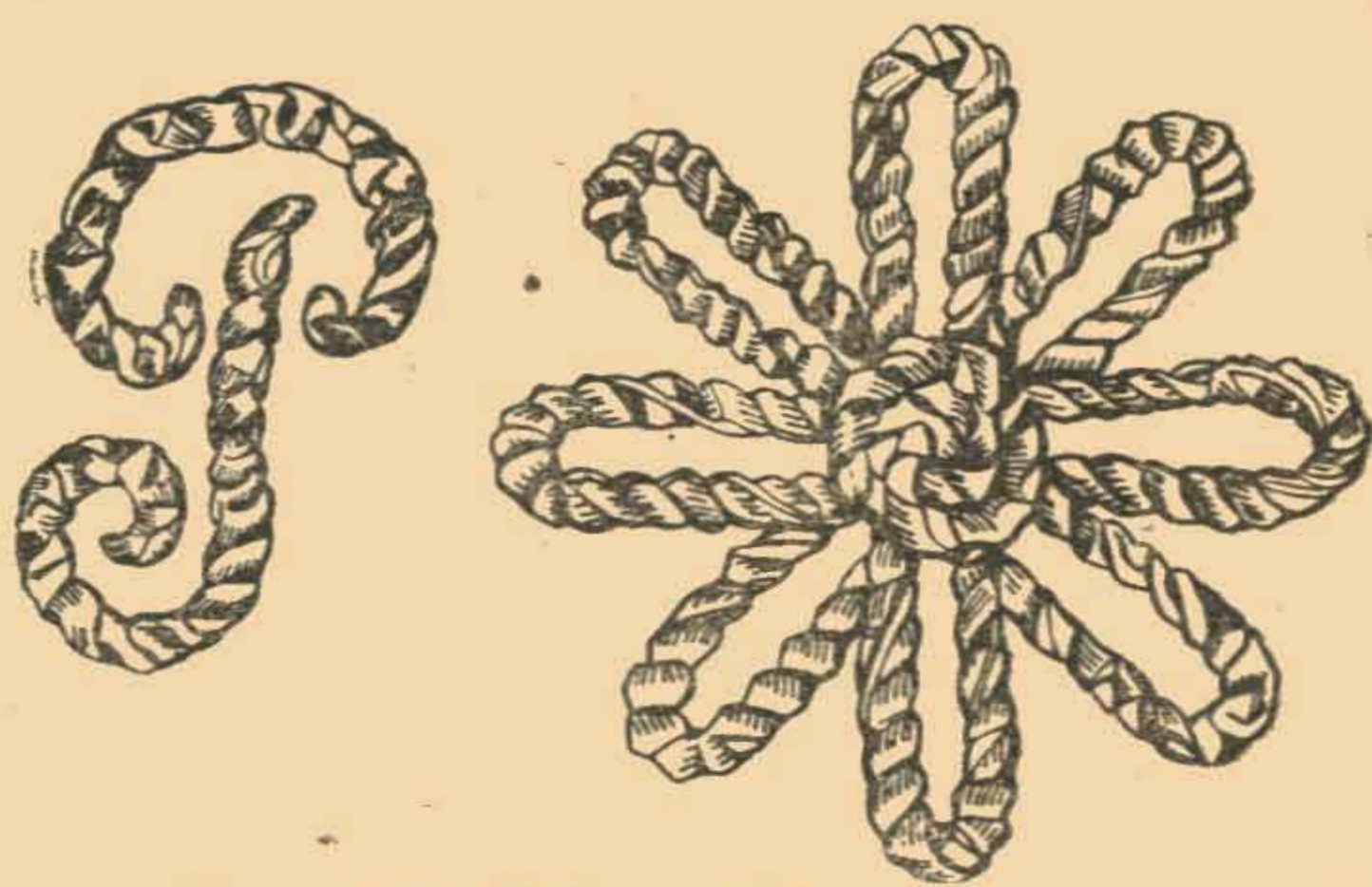

Рис. 16. Зібраний ланцюжок

Плетіння двійки

Обома руками беремо по соломині, однаковій завтовшки, і всовуємо одну в одну на 2 см (рис. 17). Заломлюємо соломину від краю, всунутого в другу, і великим та вказівним пальцями лівої руки здавлюємо обидві соломини до купи, захопивши їх на 2 см від заломленого краю

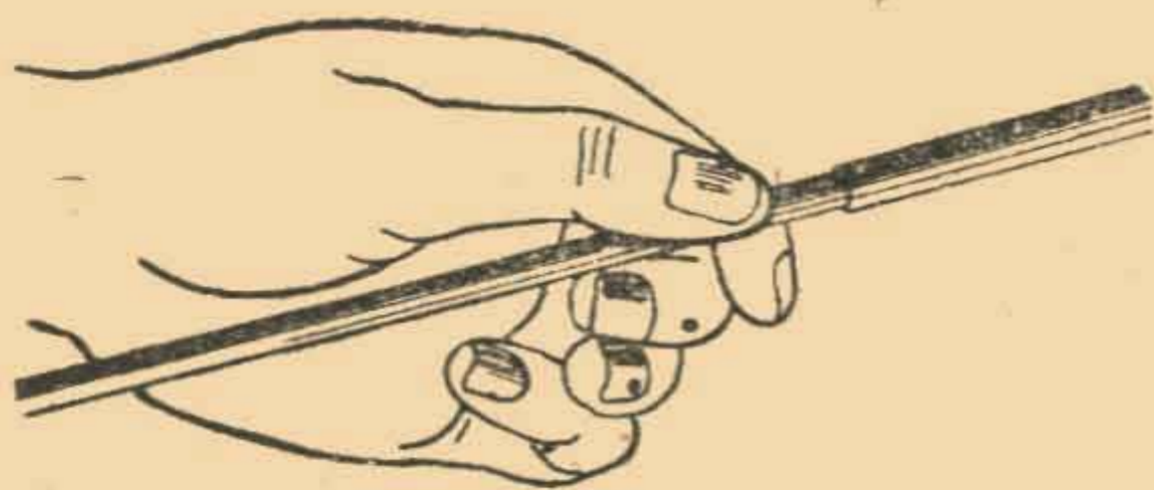

Рис. 17. З'єднання 2-х соломин для ланцюжка

(рис. 18). Вказівним пальцем правої руки нахиляємо одну з соломин до себе, підхоплюємо її великим пальцем тої ж руки й придержуємо. Тоді знову нахиляємо дальшу соломину до себе вказівним і придержуємо великим пальцем. Так робимо,

поки стане соломи. Ліва рука, що держить соломини, повертає раз-у-раз плетиво до себе, кругом, зліва вправо, спускаючи його вниз за кожним рухом пальців правої руки.

Щоб ланцюжок мав гарний вигляд „гвинта“, плетій, нагинаючи одну соломину на другу, не повинен їх дуже здавлювати та ламати, щоб соломини залишилися трубчасті, бо інакше плетінка втратить красу (рис. 19).

Рис. 18. Заломлена вдвоє соломинка для ланцюжка

Рис. 19. Плетіння двійки, або ланцюжка

Всі інші плетінки, що про них ми говоритимемо далі, навпаки, треба завжди, плетучи, придавлювати великими пальцями, вирівнюючи та спресовуючи їх з боків. Пласти треба всі плетінки не дуже тісно та й не дуже повільно.

Плетінка трійка

Ця плетінка вже є напівфабрикат: з неї роблять брилі та інші вироби з соломки. Плетемо її з соломки № 4 або № 5 так: беремо дві соломки одного номеру, лівою рукою захоплюємо посередині одну соломку, держачи її вказівним, великим та середнім пальцями.

Тими ж пальцями правої руки беремо другу соломку та накладаємо її на першу навхрест, перпендикулярно, там, де держимо пальцями лівої руки, так, щоб кінчик висувався вниз на 2 см (рис. 20).

Робимо так на те, щоб накладена соломка не висувалася, як ми

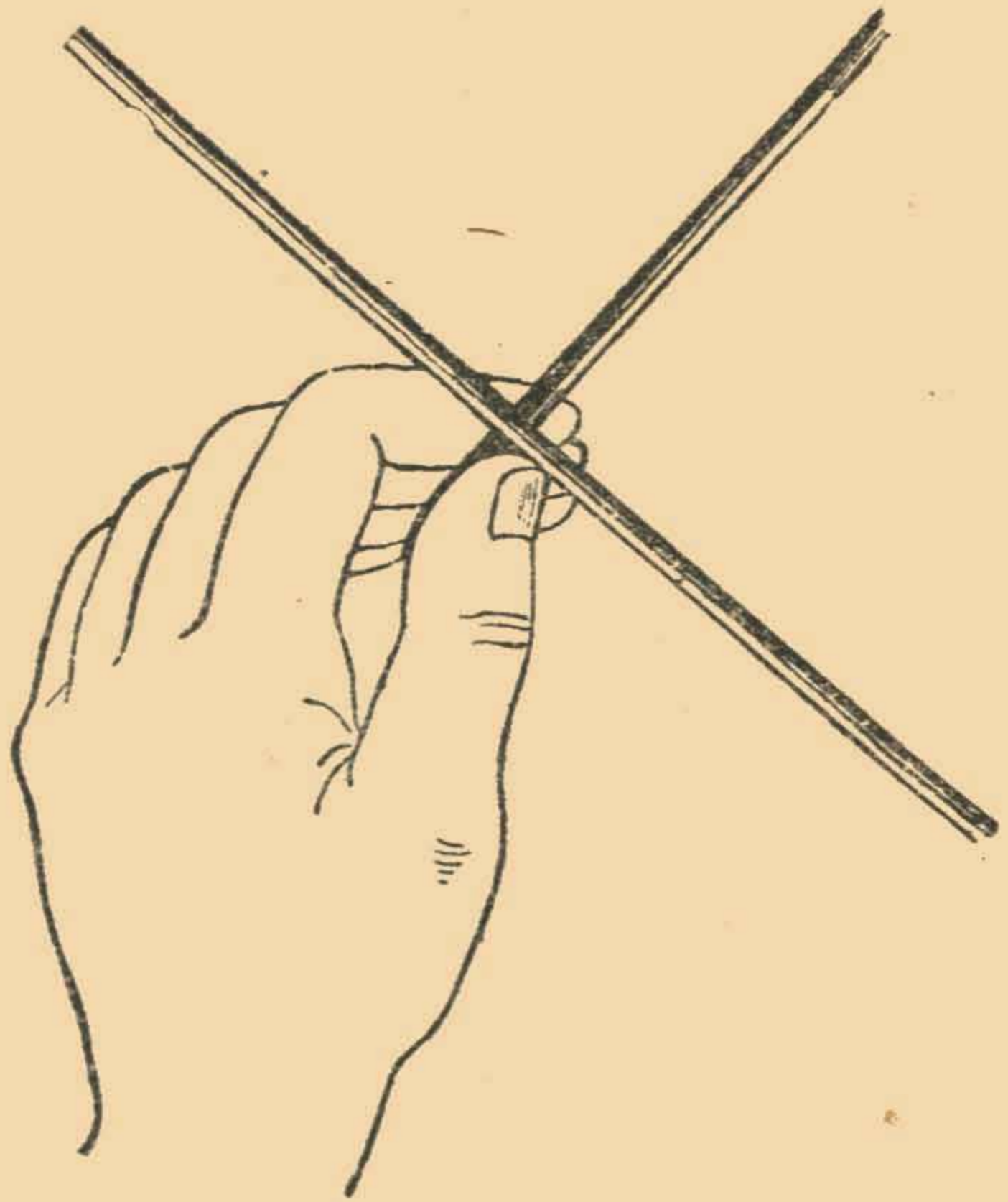

Рис. 20. З'єднання соломки на плетінку

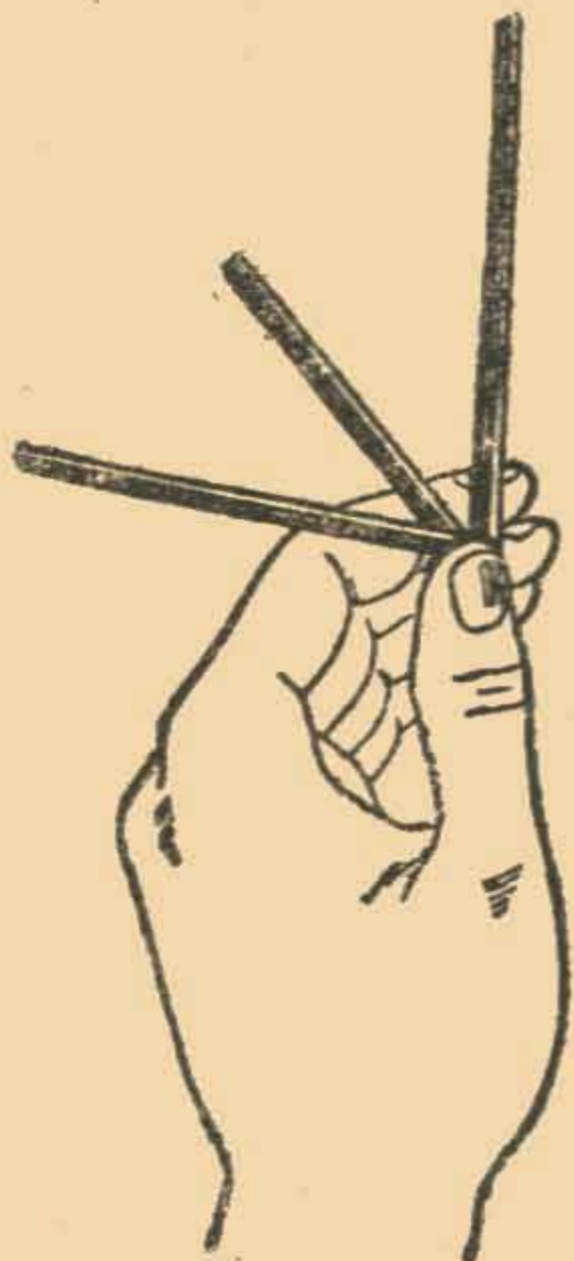

Рис. 21. Заломлені соломки на плетінку трійки

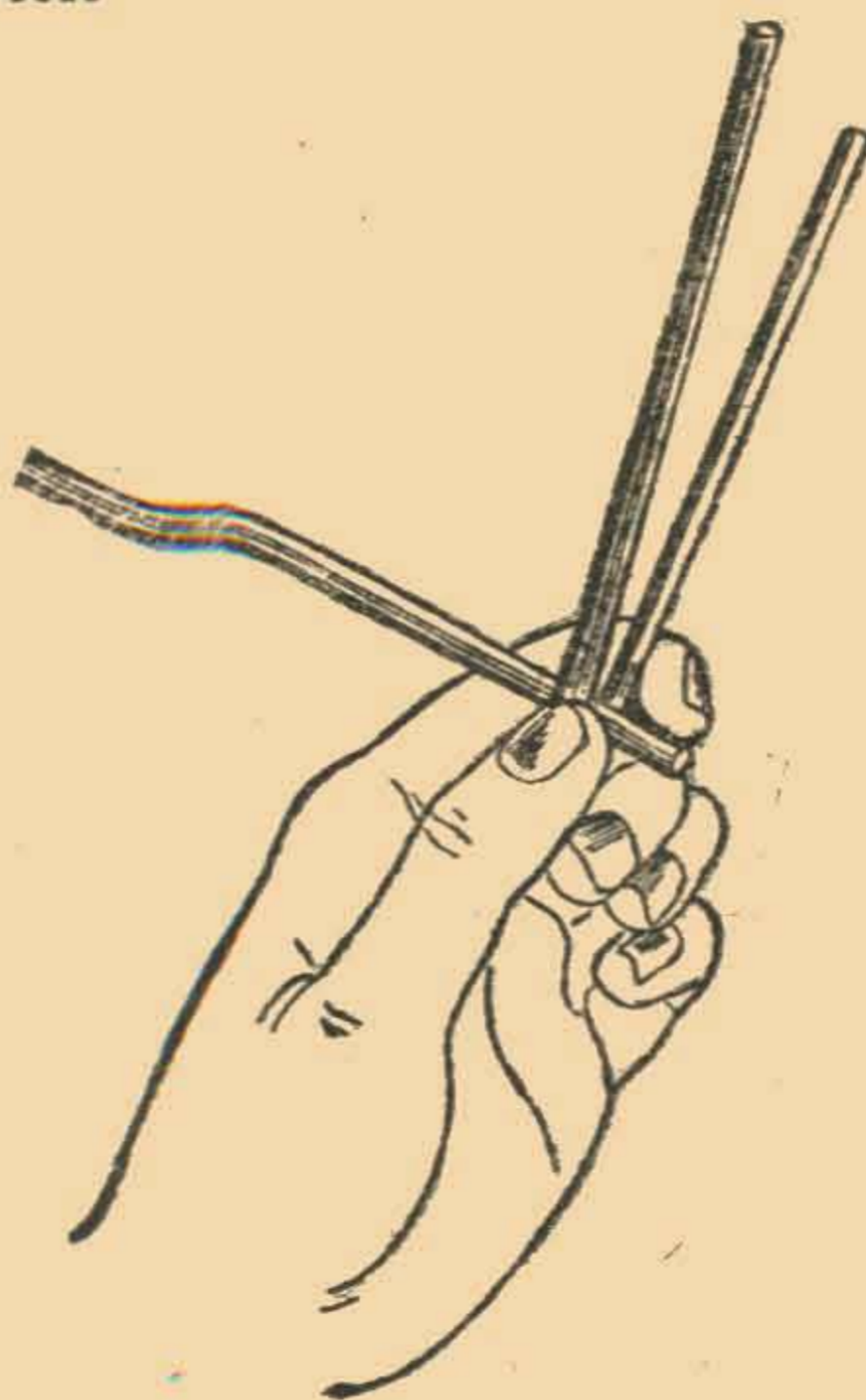

Рис. 22. Перший рух плетінки трійки

почнемо плести. Плетемо трійку як звичайну косу, перегнувши соломку, що держали лівою рукою, вдвоє, навколо покладеної посередині перпендикулярно — так, щоб вийшло три кінці. Плетучи, треба звертати увагу, щоб пальці добре притискали плетиво, щоб плетінка виходила рівною завтовшки і завширшки (рис. 21 і 22).

Доточування кінців

Окремі соломини мають завдовжки близько 30 см, а плетінку ми робимо завдовжки 50 м, тож час від часу доводиться доточувати кінці соломинок, що їх виплітаємо. Робимо це так: коли залишається кінчик соломини не більше як 5 см, накладаємо на нього нову соломину так, щоб місце, де накладаємо одну соломину на другу, приходилося від кінця накладеної на 2 см. Накладати соломину на соломину треба в один бік, щоб плетінка не розпліталася. Коли нову соломину накладено, плетуть як звичайно, вплітаючи накладені одна на одну соломини як одну. Коли накладені соломини підходять до другого

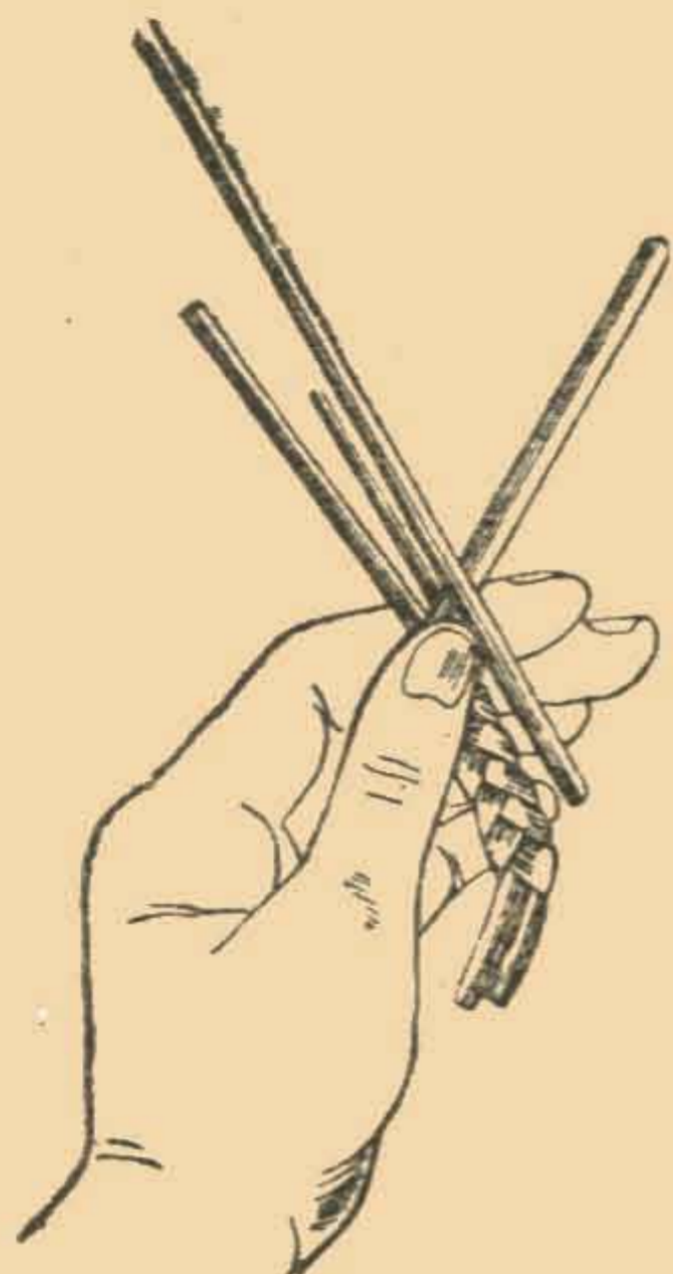

Рис. 23. Доточування соломини до плетінки трійки

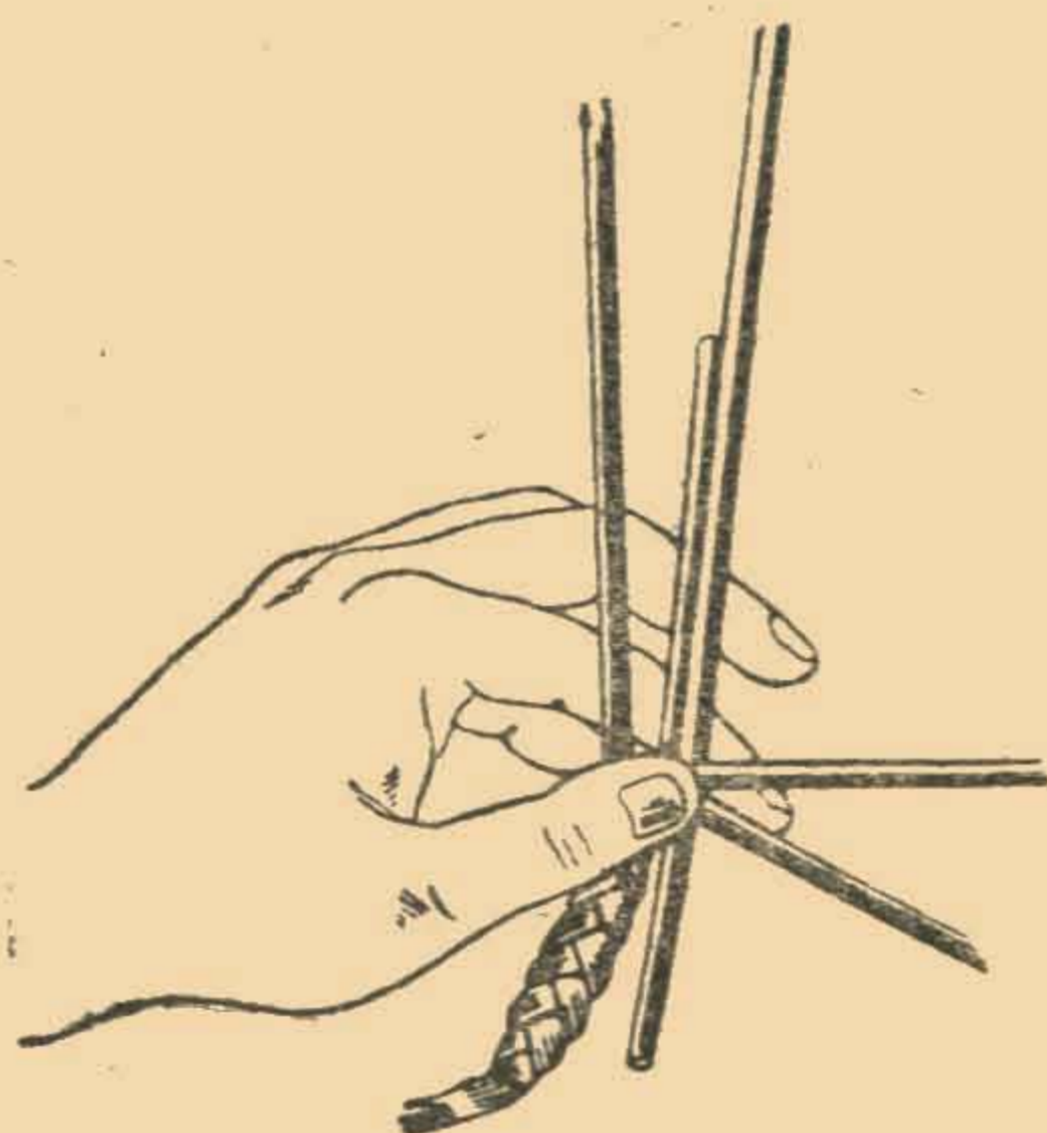

Рис. 24. Доточування соломини до плетінки трійки

боку плетінки і соломину треба перегнути зліва вправо, беремо та перегинаємо тільки нову соломину, довгу, а стару, коротку, залишаємо стирчати з боку, до кінця плетіння даної плетінки (рис. 23, 24 і 25).

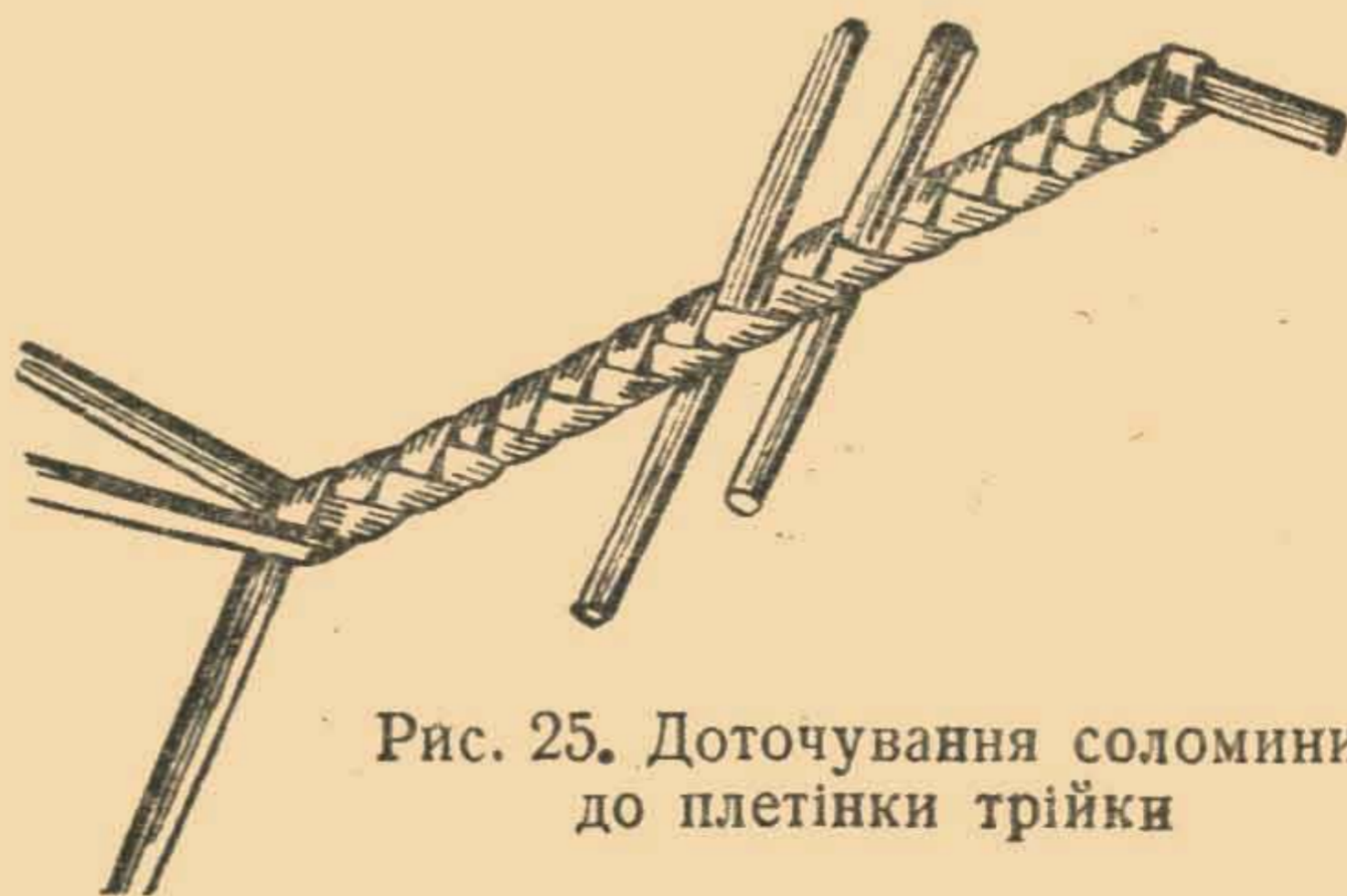

Рис. 25. Доточування соломини до плетінки трійки

Вправний плетій може за восьмигодинний робочий день виплести 50 м плетінки трійки.

Плетінка четвірка

Плетінка четвірка — це напівфабрикат. З неї виробляють брилі й інші вироби. Є дві одміни цієї плетінки: звичайна та „зубці“, що переважно йдуть на виготовлення селянських брилів. На четвірку вживаємо соломку № 4 або № 5 та № 6.

Плетіння четвірки

Звичайну четвірку плетемо так: беремо дві соломки одного номера (№ 4 чи № 5), складаємо їх посередині навхрест і перегинаємо одну з них пополам (рис. 26).

Затискаємо те місце, де перегнули, вказівним та великим пальцями лівої руки, а тими ж пальцями правої руки нагинаємо нижню соломку на сусідню середню та міцно її затискаємо. Звільненими пальцями лівої руки беремо і затискаємо другий кінець цієї соломки зліва вправо, під низ, до середини, захоплюючи

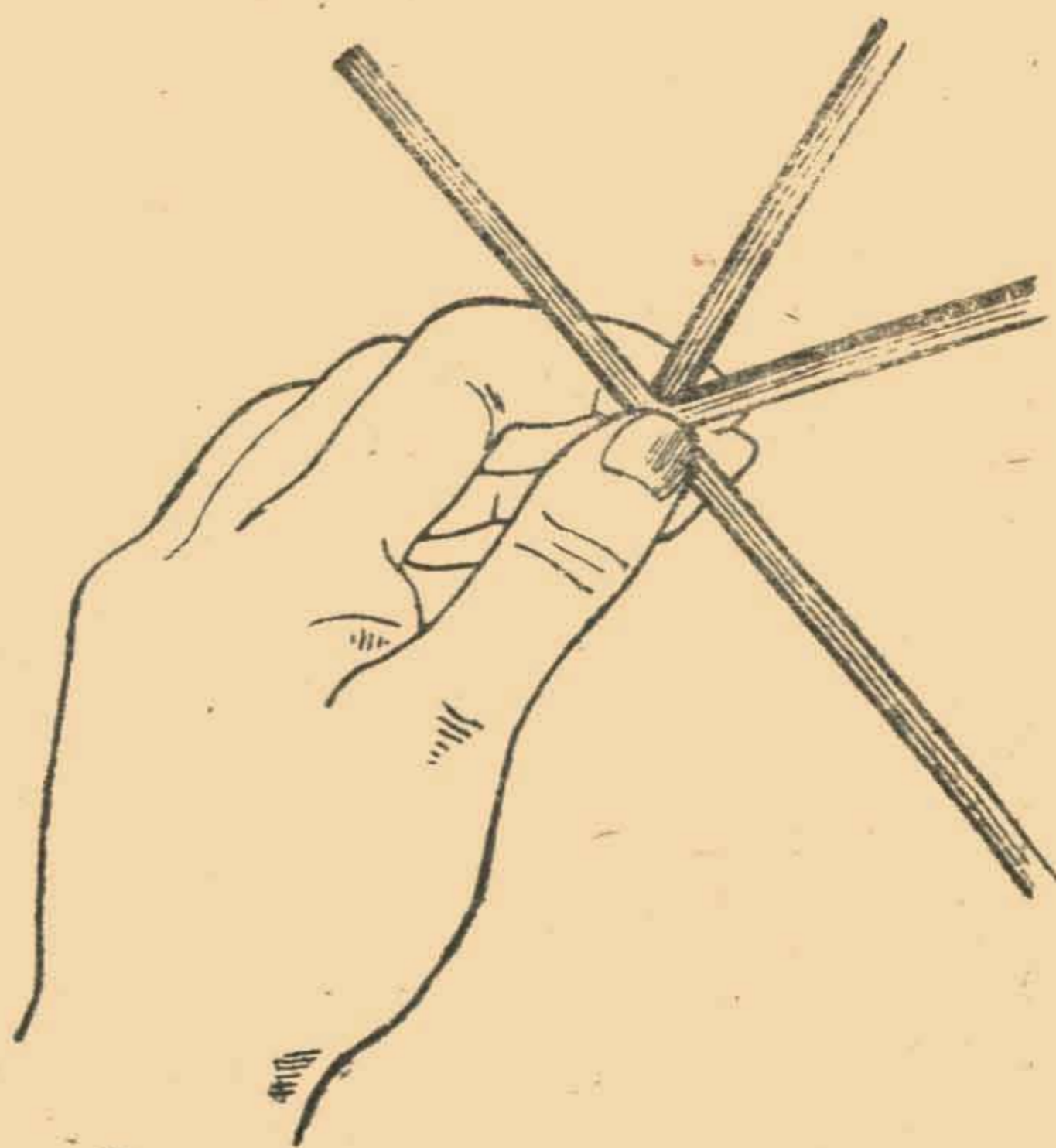

Рис. 26. З'єднання соломки плетінки четвірки

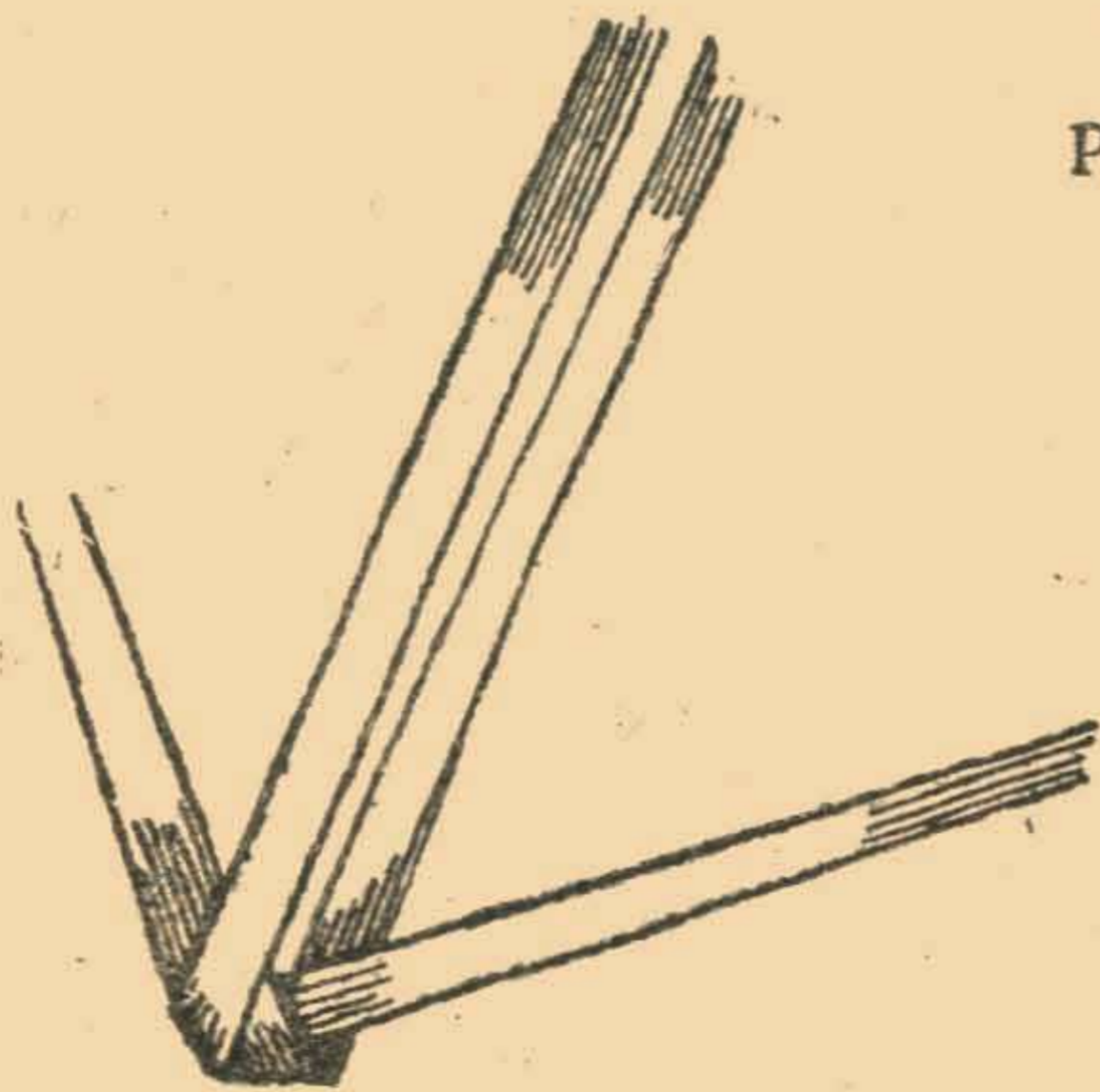

Рис. 27. Перший рух плетінки четвірки

другу, середню соломку, яку спід низу виводять наверх, перехрещуючи з першою соломкою, що опинилася посередині (рис. 27, 28 і 29).

Далі, перебравши плетиво пальцями лівої руки, беремо пальцями правої крайню праву соломку та нагинаємо знову зверху справа вліво до середньої, держачи роботу вже

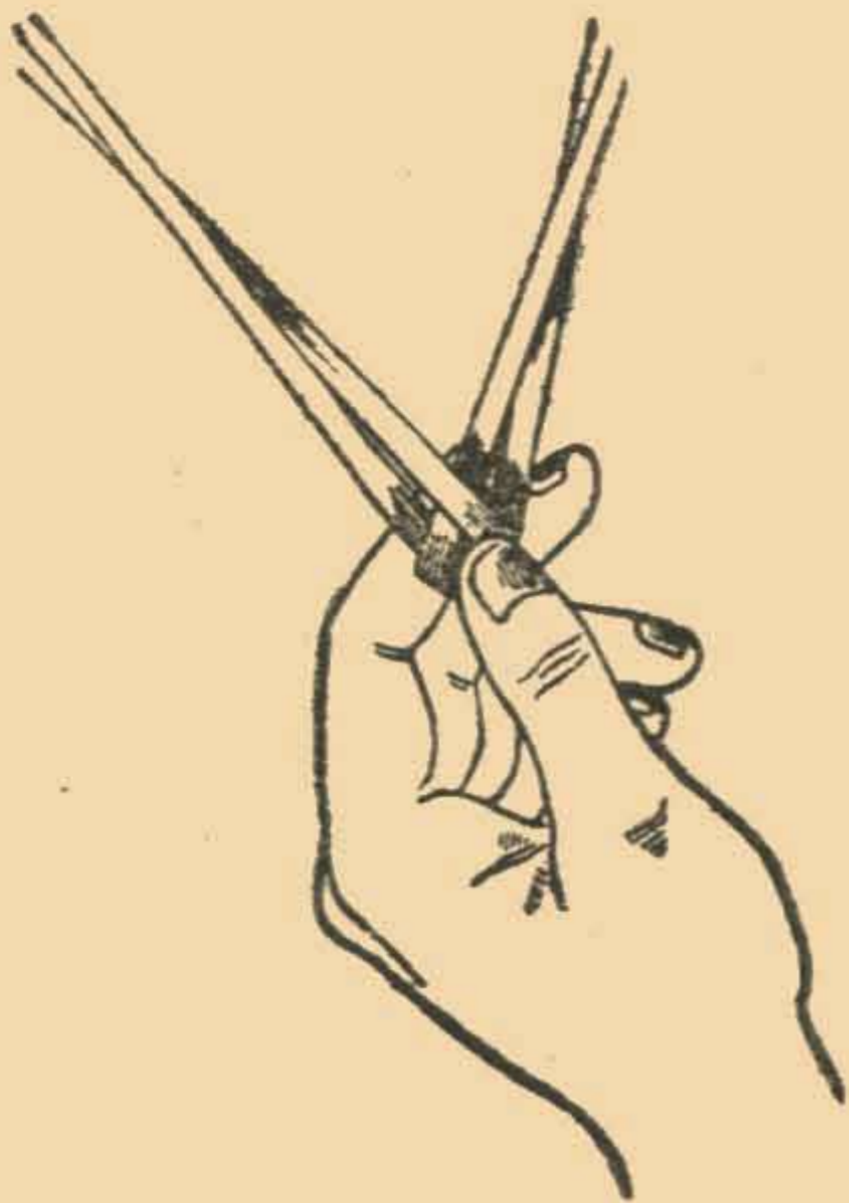

Рис. 28. Другий рух плетінки четвірки

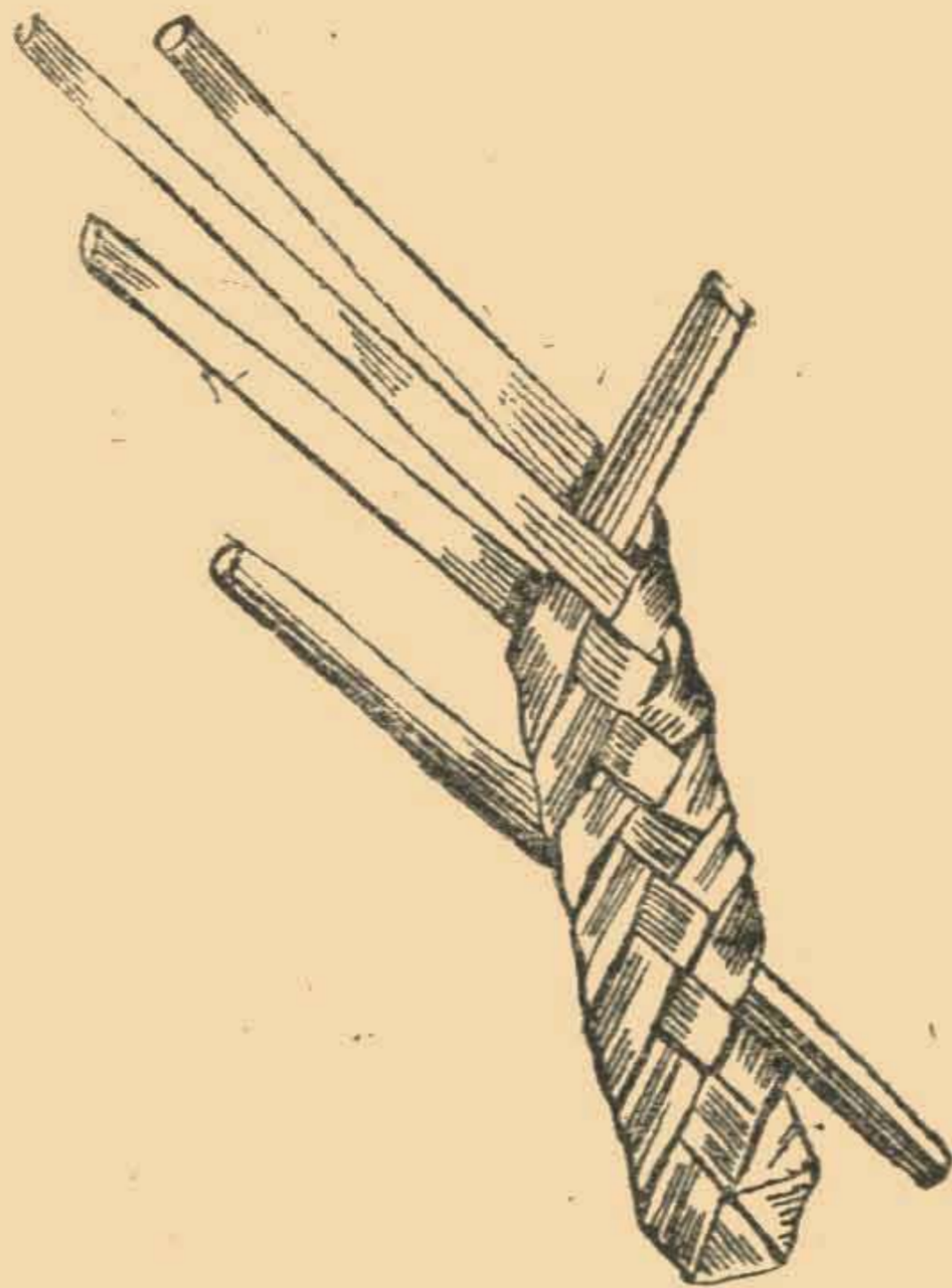

Рис. 29. Плетінка четвірка з доточеною соломиною

правою рукою. Пальцями лівої руки робимо ті самі рухи, заводячи крайню ліву соломину зліва вправо під низ сусідньої середньої, та перехрещуючи з виведеною на середину правою. Доточуємо четвірку як трійку, вплітаючи соломину справа вліво так, щоб нижні кінці залишилися вправо, а верхні виходили на протилежному лівому боці з середини.

Такий спосіб доточувати добрий тим, що плетінка стає міцна, а доточки непомітні; крім того, тоді плетінка має лице та виворіт. Коли шиємо брилі, край, де обрізано кінці, пристрочуємо до дальшої плетінки, а другий кінець, що залишається зверху й не має доточок, надає гарного вигляду брилеві. Кваліфікований плетій за восьмигодинний робочий день виплітає 50 м плетінки.

Четвірка-зубці

Зубці вчетверо здавна плетуть пастушки та діди у нас на Україні, самі й шують з них брилі сировими нитками. Гарні брилі виходять з такої плетінки, коли їх робити фабричним способом, обробляючи плетінку спеціально, варячи та фарбуючи. Зубці з тонкої соломи вживаємо на художні вироби, як декоративну прикрасу.

Плетіння зубців четвірки

Складаємо навхрест та перегинаємо обидві соломини, як і для звичайної четвірки, нагинаємо вказівним пальцем правої руки крайню праву соломину під прямим кутом (рис. 30).

Далі, цю ж саму соломину тими ж пальцями лівої руки загинаємо поверх крайньої лівої соломини та підводимо під середню зліва. Знову вказівним та великим пальцями правої руки крайню ліву соломину загинаємо

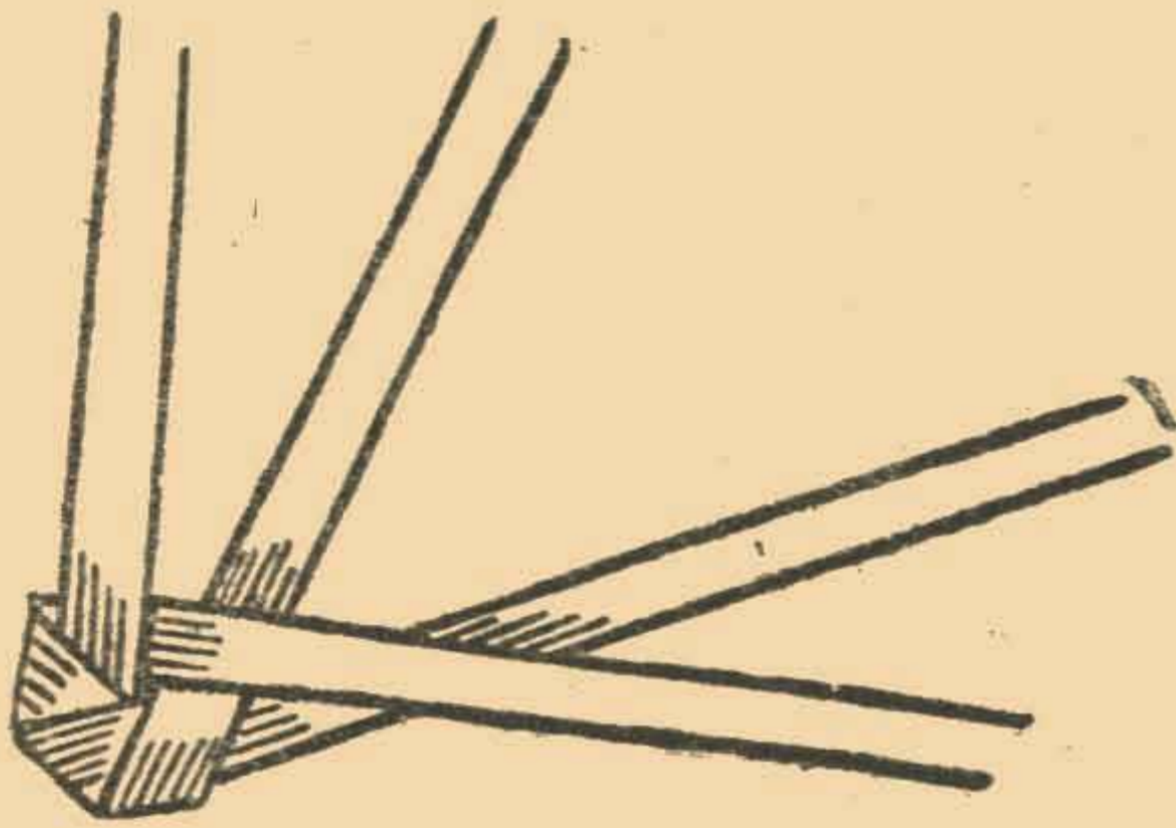

Рис. 30. Перший рух зубців

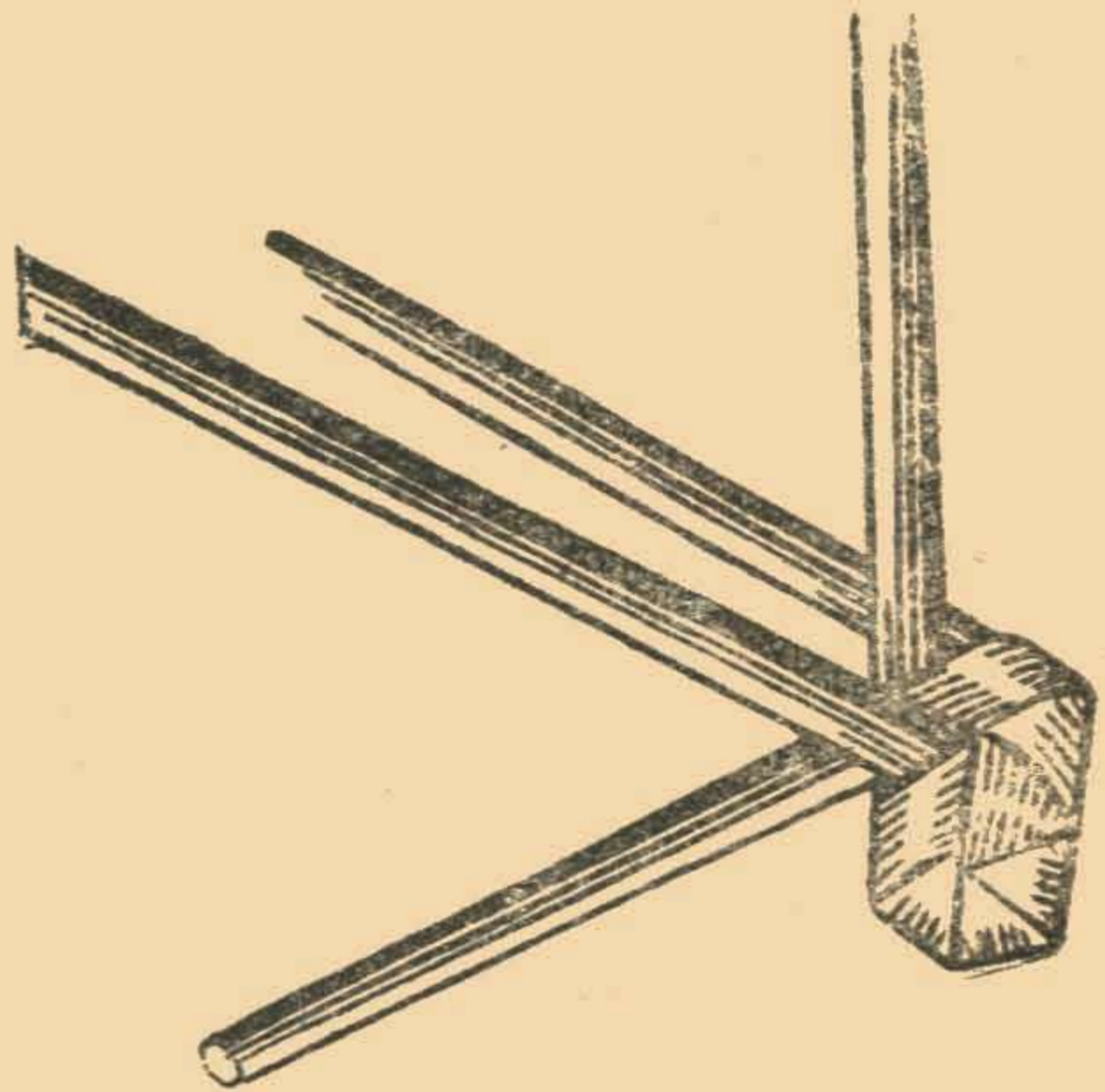

Рис. 31. Другий рух зубців

зліва вправо, під прямим кутом. Далі, ці ж рухи продовжуємо з правого боку, потім з лівого і т. д. (рис. 31).

Коли соломини стануть короткими і їх треба доточити, то до другої соломини, що йде справа вліво вгору, приточуємо нову соломину.

Доточуємо неодмінно другу соломину, бо інакше плетінка розлазитиметься. Останні дві доточуємо тоді, коли вони будуть натоми ж місці, що й перші дві (рис. 32).

Норма виплітання за восьмигодинний робочий день теж 50 м.

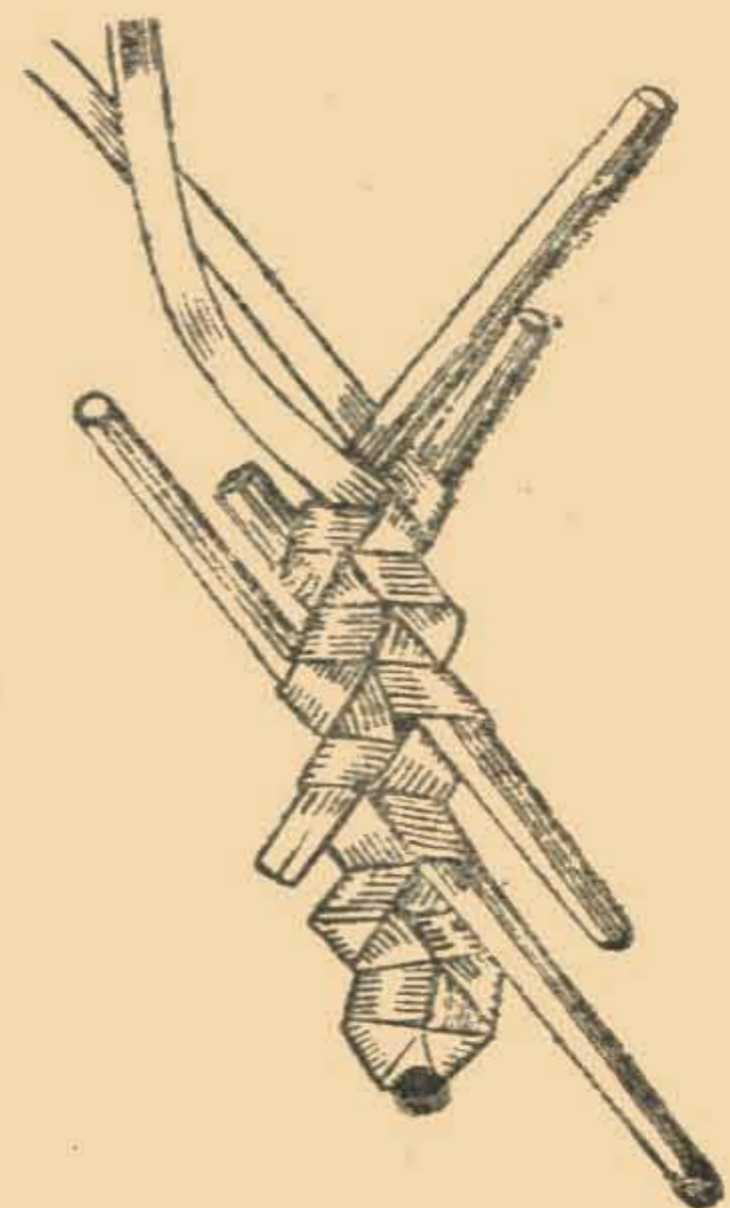

Рис. 32. Плетінка четвірка зубці з доточкою

П'ятикінцівка, або педаль

Плетемо її з № 5 та № 4 круглої соломи. Беремо дві соломини, кладемо одну поруч другої так, щоб один кінець був довший за другий на 5 см і не довелось доточувати їх разом. Прикладаємо третю соломину на 10 см від краю другої соломини, ставимо її перпендикулярно (навхрест) до двох перших та спускаємо вниз кінчик на 2 см, щоб не вилазив, коли плестимемо. Беремо всі три складені соломини лівою рукою, а вказівним і великим пальцями правої руки кінці обох соломин загинаємо вгору

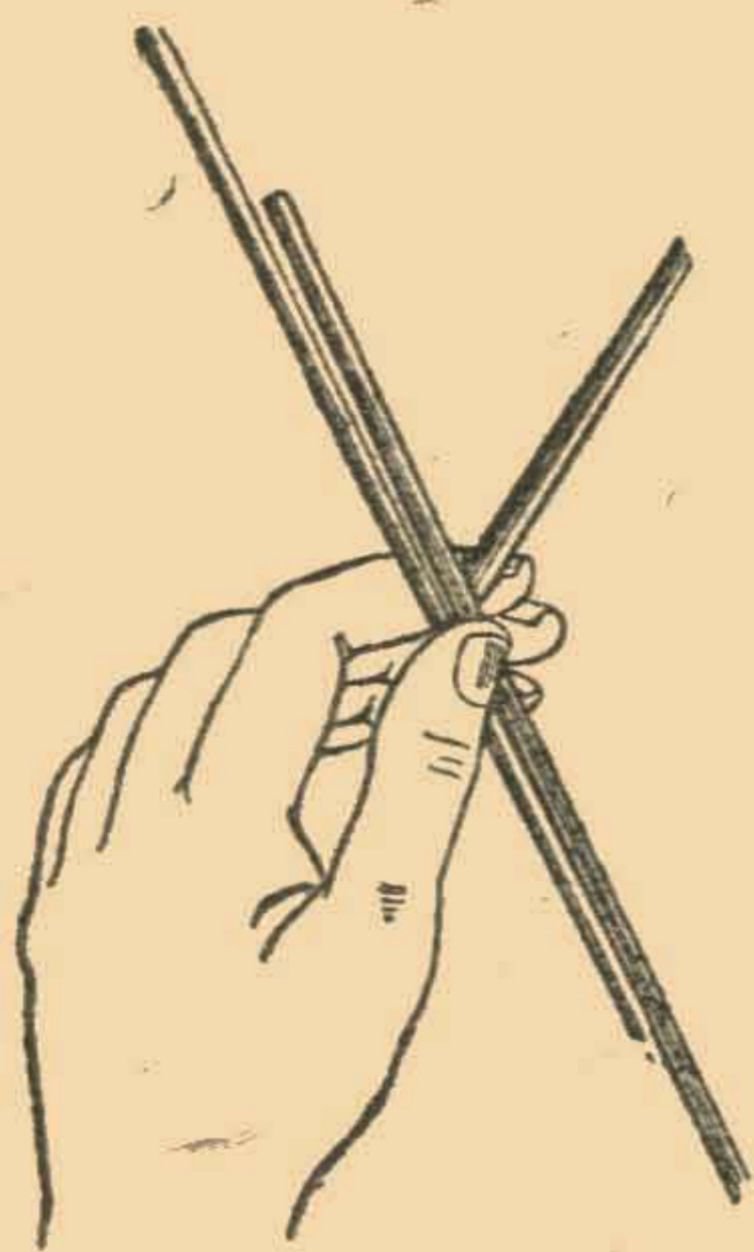

Рис. 33. З'єднання соломинок на п'ятикінцівку

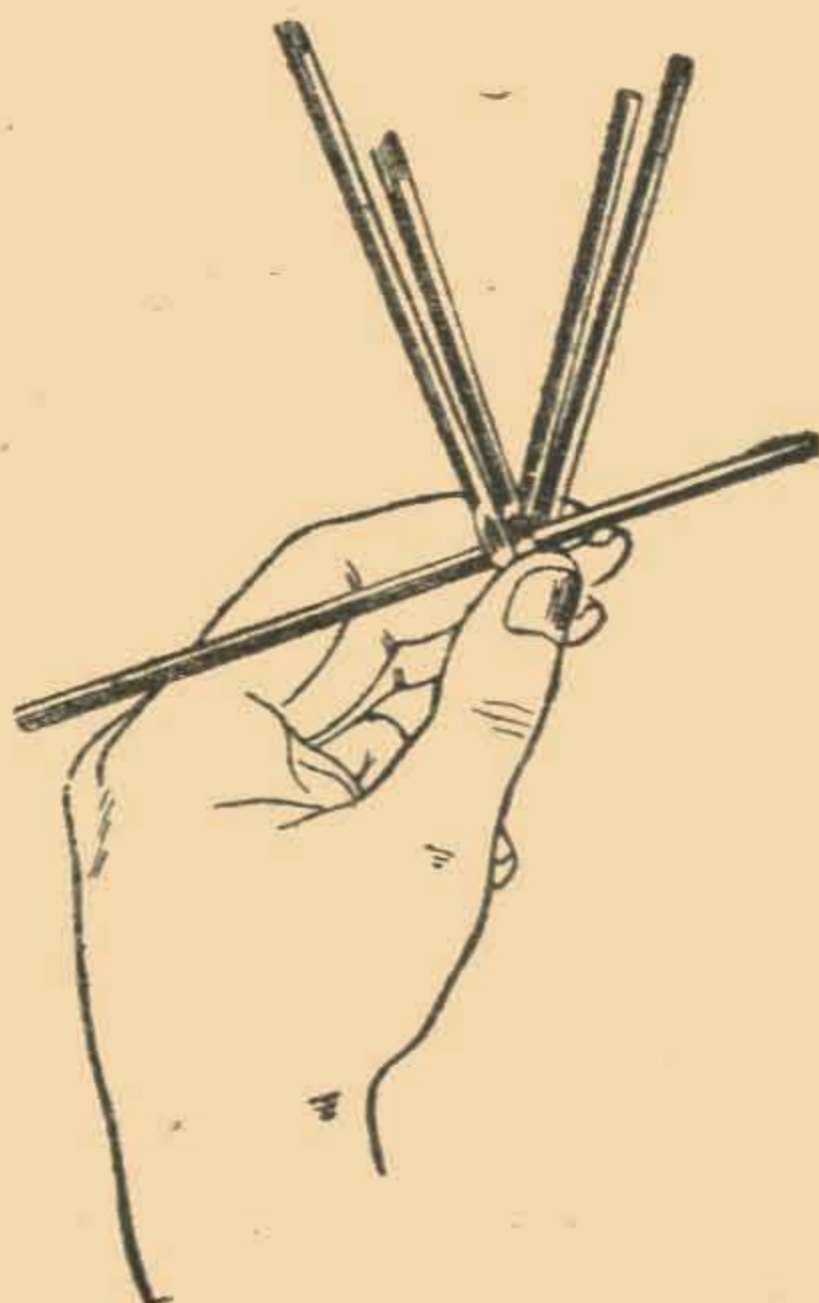

Рис. 34. Перший рух п'ятикінцівки

та повертаємо їх так, щоб всі соломини були розміщені в одному напрямку. Далі вказівним та великим пальцями правої руки верхню частину соломини, що була середньою, нагинаємо справа вліво, захоплюємо знизу разом з другою соломиною та підводимо всередину під низ (рис. 33, 34 і 35).

Держимо всі соломини в правій руці, а пальцями лівої руки крайню ліву нагинаємо на другу ліву, залишаючи останню непідведеною, а крайню ліву підводячи під третю середню під низ. Маємо зліва дві, а справа — три соломини.

Беремо плетиво в ліву руку і з правого боку, де було три соломини, повторюємо ті ж самі рухи — нагинаємо крайню поверх другої та підводимо під третю середню і т. д.

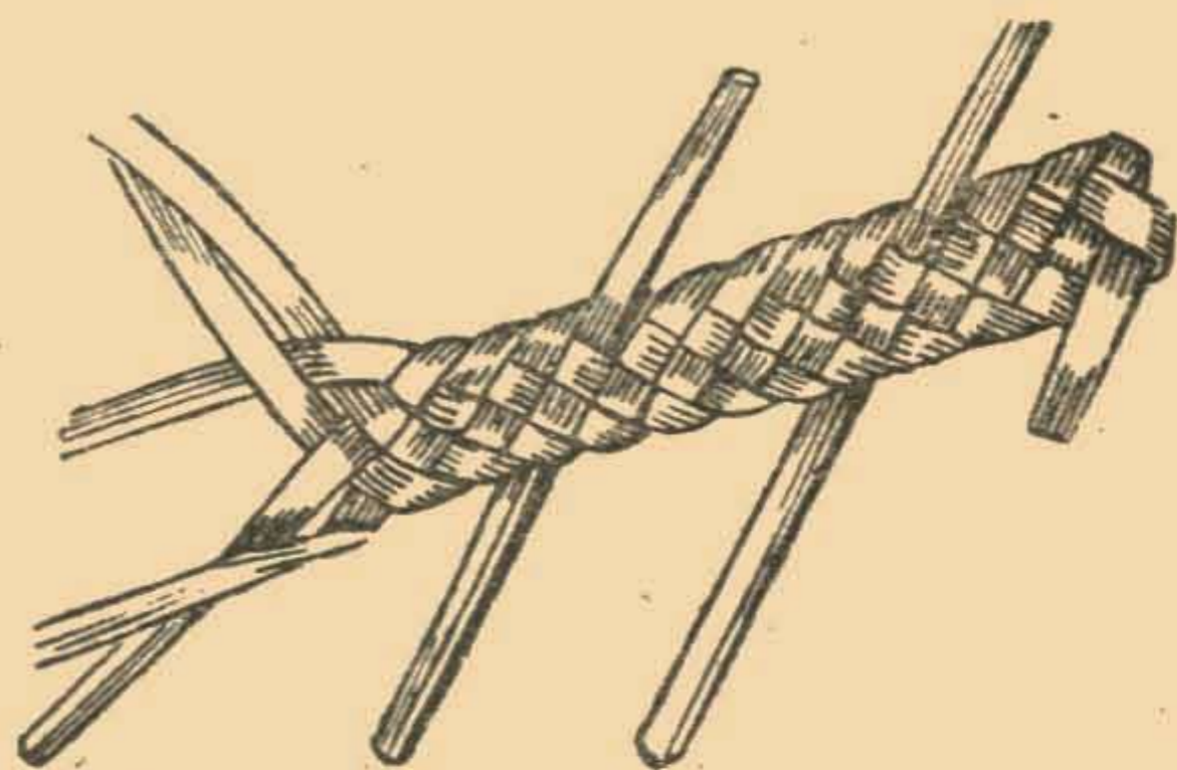

Рис. 35. Плетінка п'ятикінцівка з доточкою соломинок

Доточувати „педадь“, як і кожну іншу плетінку, треба тільки з одного боку, справа вліво. Плетієві треба стежити, щоб не довелося доточувати соломини всі разом, а по черзі, через 2—3 переплетення.

Плетінка педадь іде виключно на брилі. Цієї плетінки за восьмигодинний робочий день вправний плетій виплітає 40 м.

„Ялинка“

Плетінка шестикінцівка „ялинкою“ має лише декоративне призначення: вона йде, як прикраса, на різні художні вироби оздоблювати краї.

Плетемо шестикінцівку так: беремо 3 соломини, складаємо вдвоє так, щоб кінці були неоднакові завдовжки. Крайню справа соломину кладемо на другу та підводимо під середню. Ліву крайню теж кладемо на другу та підводимо на третю. Маємо тепер фігуру вилок, а на обидва боки по 3 соломини.

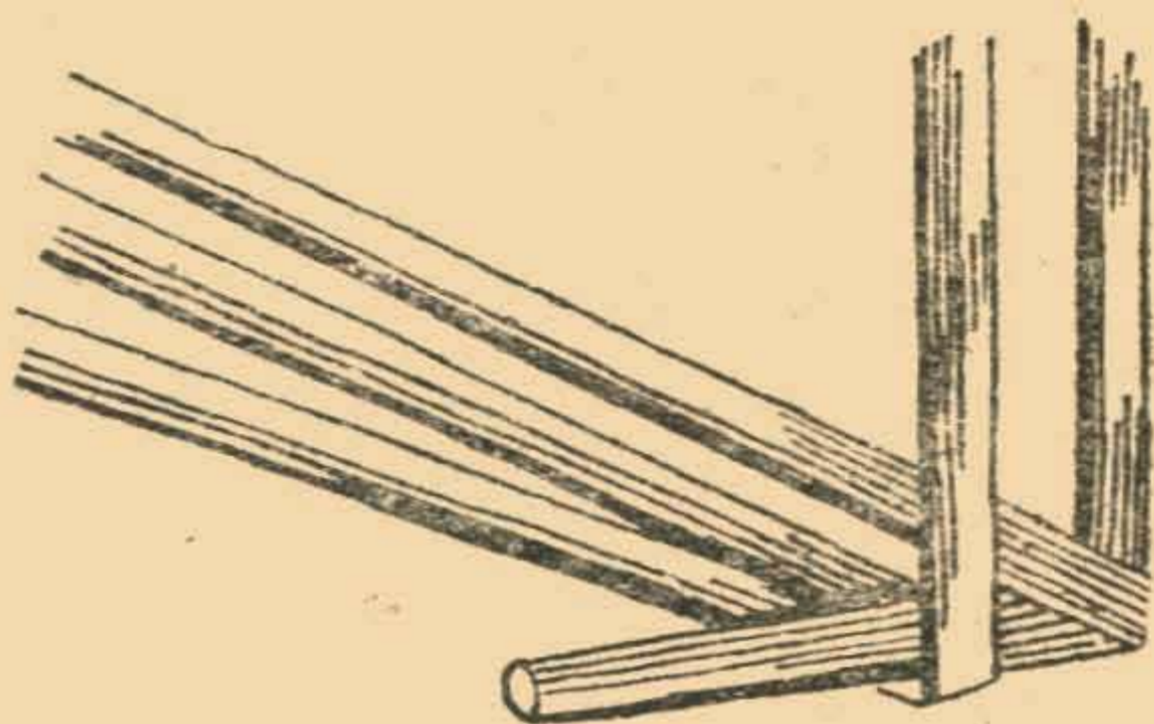

Рис. 36. Перший рух плетінки ялинки

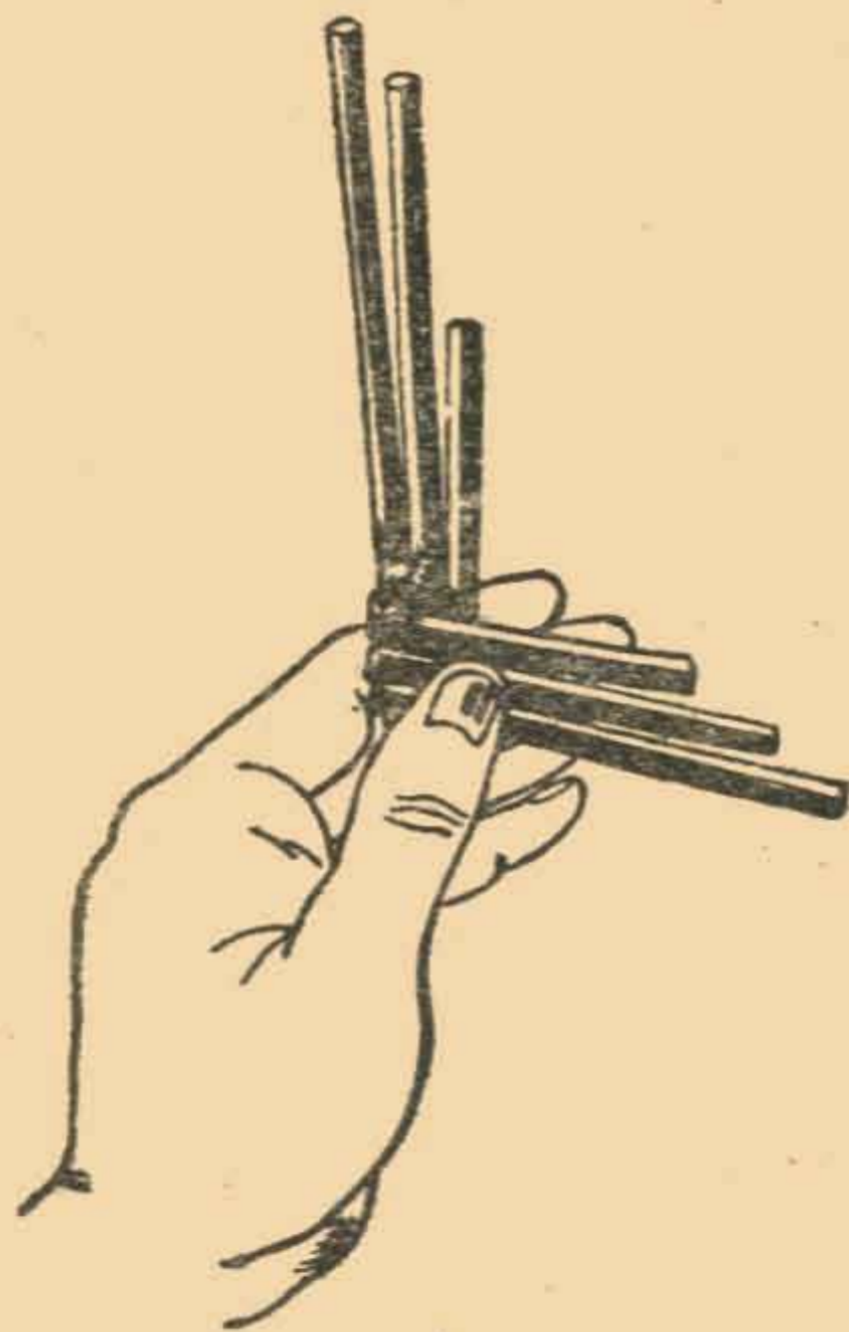

Рис. 37. Другий рух плетінки ялинки

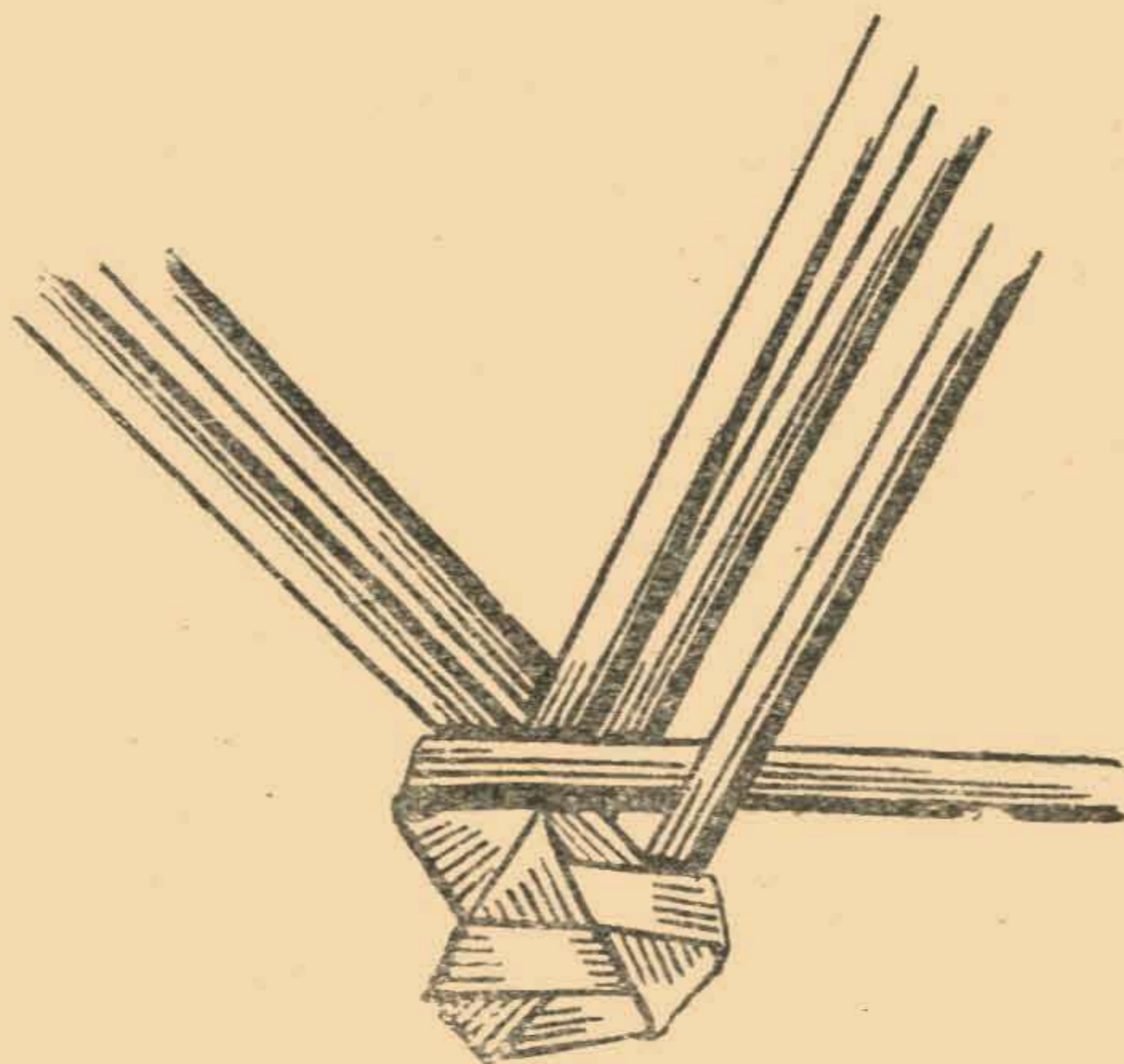

Рис. 38. Третій рух плетінки ялинки

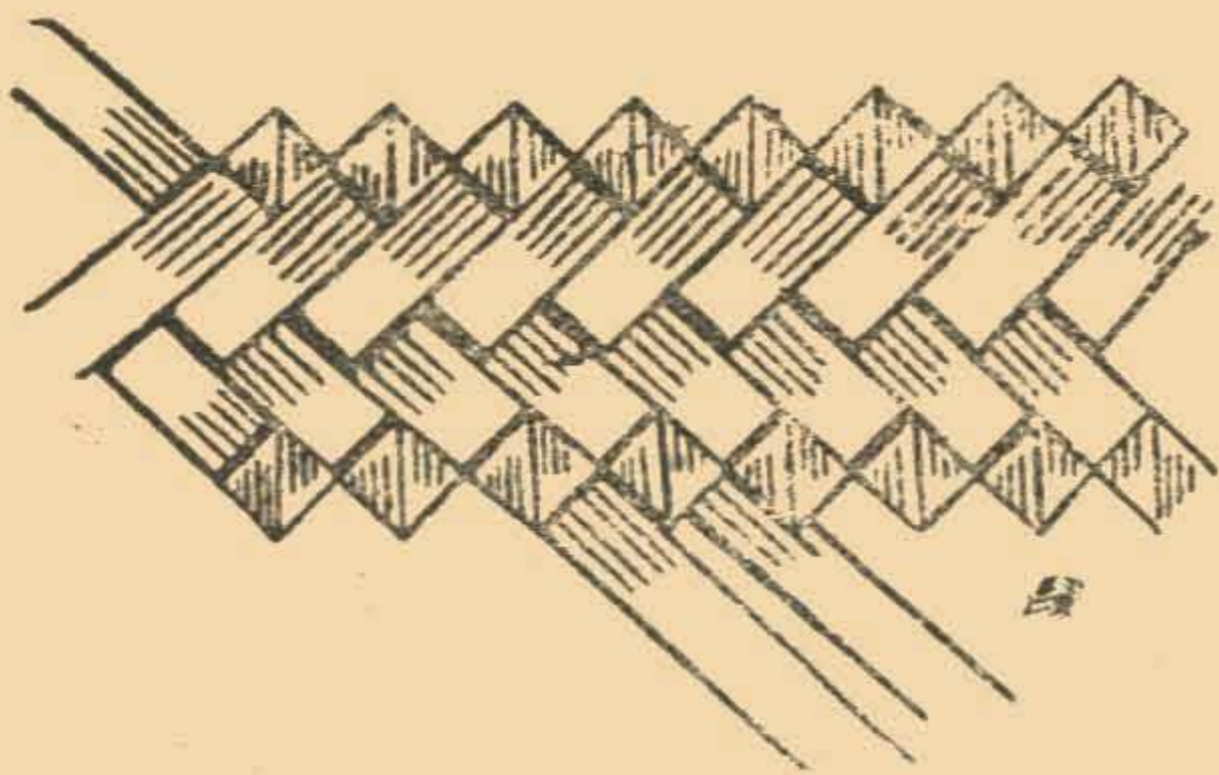

Рис. 39. Плетінка ялинка, або шестикінцівка

зубці (рис. 36, 37, 38 і 39). Доточуємо так, як і зубці. Норма виплітання за робочий день — 35 м.

Плетінка семикінцівка, або „хіна“

Семикінцівка є база для цілого промислу соломоплетіння — вона придатна на всі вироби, але найбільше шиють з неї брилі, що виходять міцні та елегантні. Плетемо її з усякої круглої соломи — од № 0 до № 7. Плетінка з різних кольорових соломинок буде наче вишиванка. Плетінка має гарний вигляд, легко плететься, тож і плетій дає високу норму виробітку за робочий день. „Хіною“, або „рисовою“ звать її через те, що зразки цієї плетінки завезено до Європи з Хіни.

Крім ріжниці своєю товщиною, залежно від номеру соломи, семикінцівка-хіна з круглої соломи буває рівна та з зубчиками з одного боку. Обидві йдуть на брилі та інші художні вироби й прикраси. Рівна семикінцівка простіша, пропускаємо її через звичайні валки, а для семикінцівки зубчиками потрібні спеціальні рифлені валки (рис. 40).

Плетемо семикінцівку звичайну так: беремо 3 соломини, заломлюємо їх удвоє, але так, щоб всі кінці були різні завдовжки, щоб не довелося їх доточувати разом (рис. 41).

Далі, крайню ліву соломину кладемо під прямим кутом та підводимо під крайню праву, загинаємо її поверх останньої та виводимо назад всередину під дві крайні праві. Знову матимемо фігуру вилок. Рухи повторюємо знову й знову то зліва вправо, то справа вліво — як плетемо четвірку-

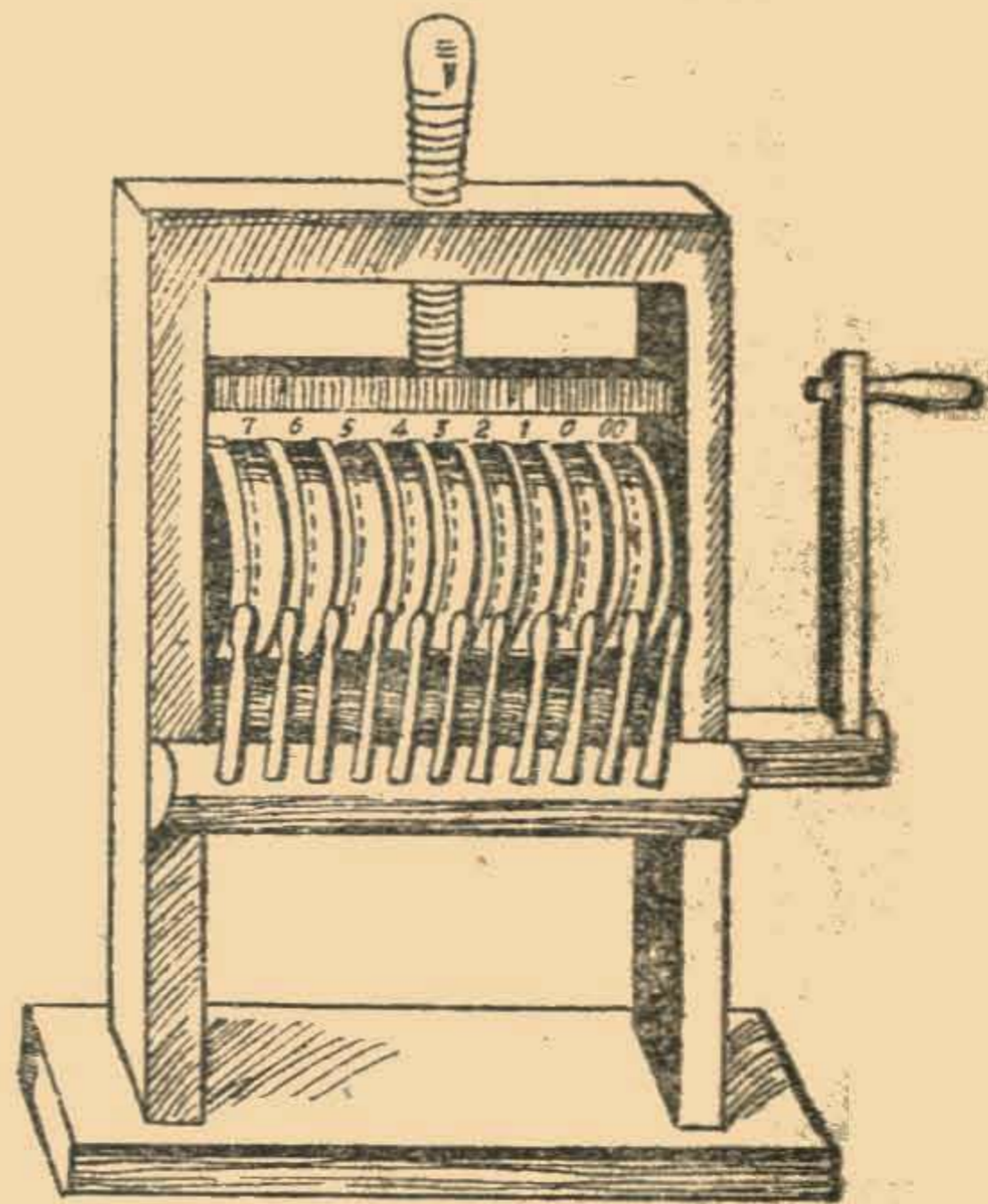

Рис. 40. Прес з рифленими валками

Четверту соломину накладаємо на заломлені посередині так, щоб нижній кінець висувався на 2 см нижче від горизонтальних (рис. 42). Крайню праву соломину заломлюємо на дальшу справа та підводимо під дві середні—розбираємо плетиво на вилки з трьох соломин — з одного боку й чотирьох—з другого (рис. 43).

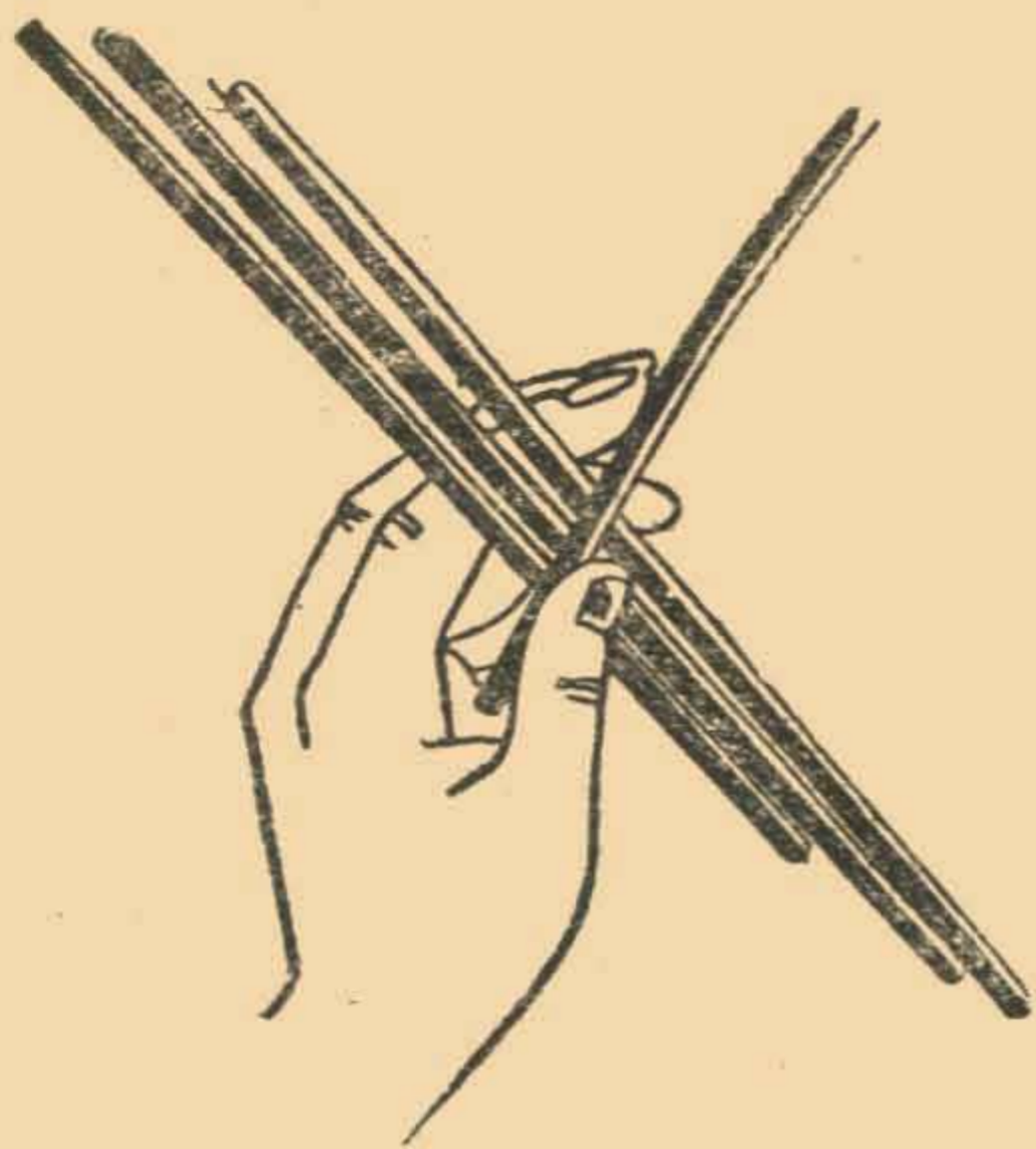

Рис. 41. Збирання соломинок для семикінцівки

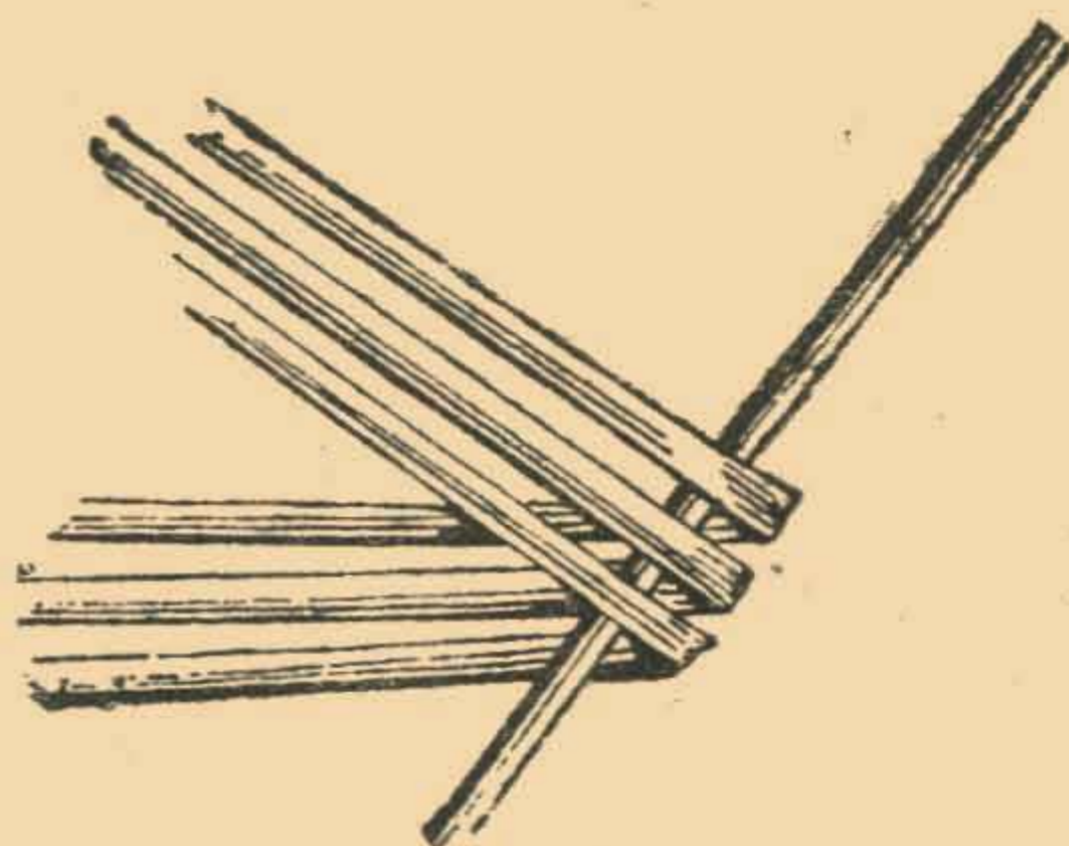

Рис. 42. Перший рух семикінцівки

З того боку, де маємо 4 соломини, крайню заломлюємо на дальшу зліва, підводимо під дві середні і знову маємо форму вилок — так плетемо увесь час. Доточуємо справа вліво.

Коли залишається кінчик соломини близько 5 см, підіймаємо дві середні з того боку, де 4 соломини, кладемо на них нову (рис. 43) й плетемо.

Коли плетемо плетінку з різнокольорової соломи, musimо доточувати коротку соломину тим самим кольором (синю — синьою, червону — червоною і т. д.), щоб малюнок плетінки був однаковим спочатку до кінця.

Норма виплітання за день міняється відповідно до номеру соломи.

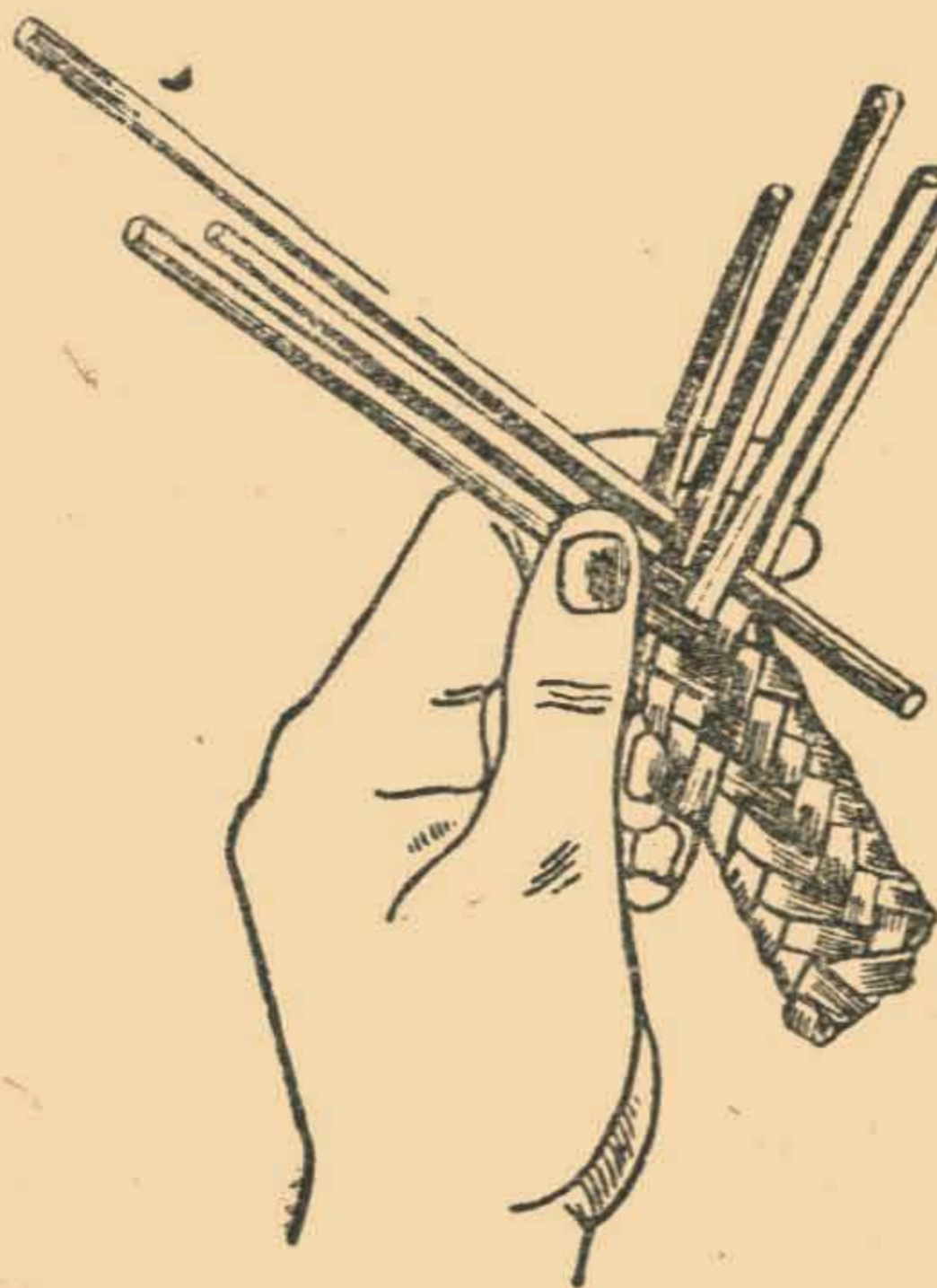

Рис. 43. Доточування соломи до плетінки семикінцівки звичайної

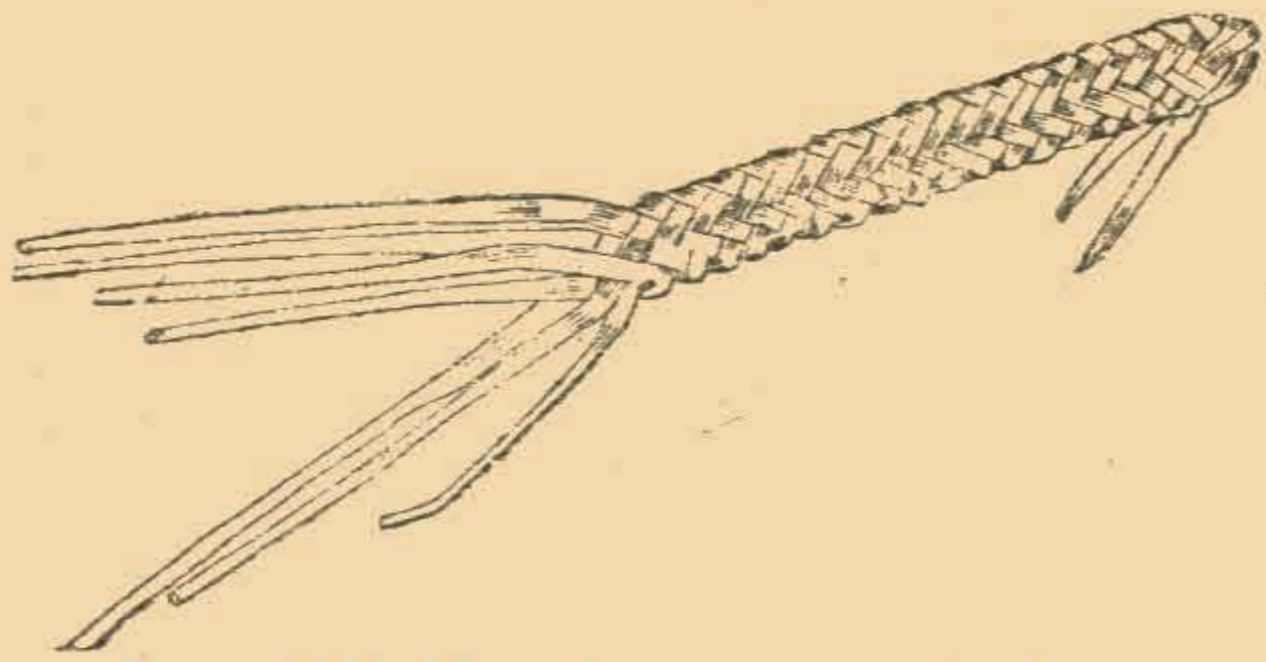

Рис. 44. Плетінка семикінцівка з зубчиками

Плетемо семикінцівку зубцями так само, як і звичайну плетінку, але останню соломину справа великим пальцем вивертають назад, зліва вправо, потім повертають знову й плетуть звичайно. Зліва плетемо без зайвих рухів. Рівняємо цю плетінку на

рифлених валках, бо звичайні помнуть зубці (рис. 44). Норма виплітання така ж, як і звичайної семикінцівки за нумерами соломи.

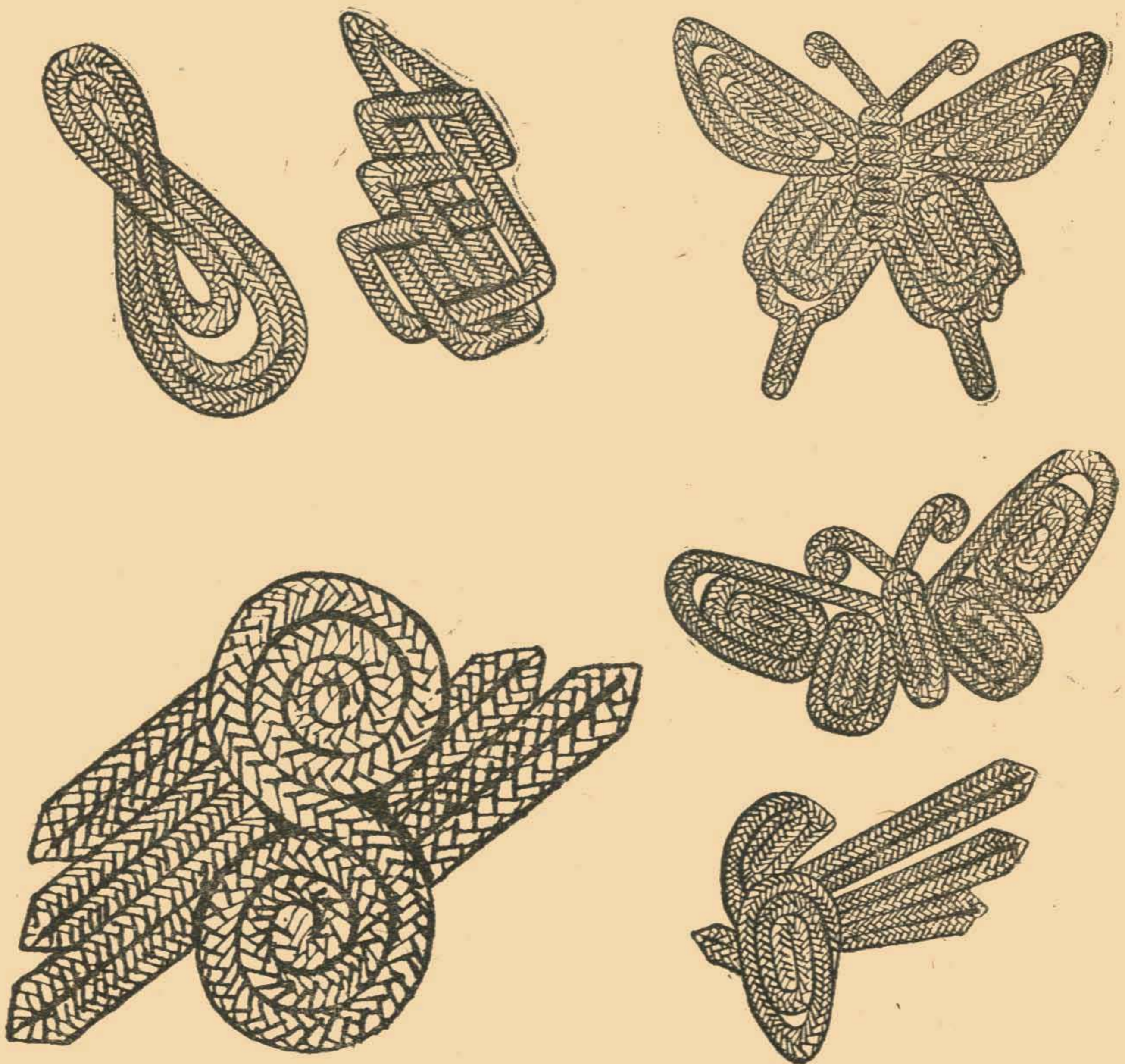

Рис. 45, 46, 47, 48. Пряжки на оздоблення бриликів

З семикінцівки зубцями шиємо спеціально чоловічі брилі, так звані „конатьє“, що мають дуже гарний вигляд та дорого цінуються.

Коли шиють брилі з плетінки „хіни“ зубцями, нитки ховаються під зубцями, і бриль набуває елегантного вигляду. Плетемо семикінцівку зубцями з соломи від № 00 до № 7.

Норми виробітку семикінцівки з круглої соломи за 8 годин на метри:

№№ 00—8—10	№№ —2—25	№№ —5—35
№№ —0—12	№№ —3—25	№№ —6—50
№№ —1—15	№№ —4—35	№№ —7—50

На рис. 45, 46, 47 і 48 подаємо зразки художніх дрібних виробів, що йдуть на оздоблення бриликів.

Одинадцятикінцівка чемоданна

Одинадцятикінцівка чемоданна йде на закінчення чемоданів та кошиків. Плетемо її з соломи від № 4 до № 7.

Плетемо одинадцятикінцівку так, як і семикінцівку.

П'ять соломин перегинаємо удвоє, щоб кінці були різні завдовжки, а шосту прикладаємо так само, як для семикінцівки всередину, а далі плетемо як і семикінцівку: розбираємо вилки на 5 та 6, крайні соломини заводимо, як звичайно, в семикінцівці за одну, але підводимо під дві й на інші додаткові дві, розбираючи увесь час на вилки (рис. 49).

За 8-годинний робочий день можна виплести 15 м одинадцятикінцівки.

Одинадцятикінцівкою власне й можна кінчити опис плетінок з круглої соломи, хоч є ще багато одмін та окремих сортів. Але для організації промислу вони не конче потрібні. Коли плетій знатиме основні сорти потрібних плетінок, він сам далі знаходитиме нові відміни й комбінації плетінок та зуміє застосувати їх.

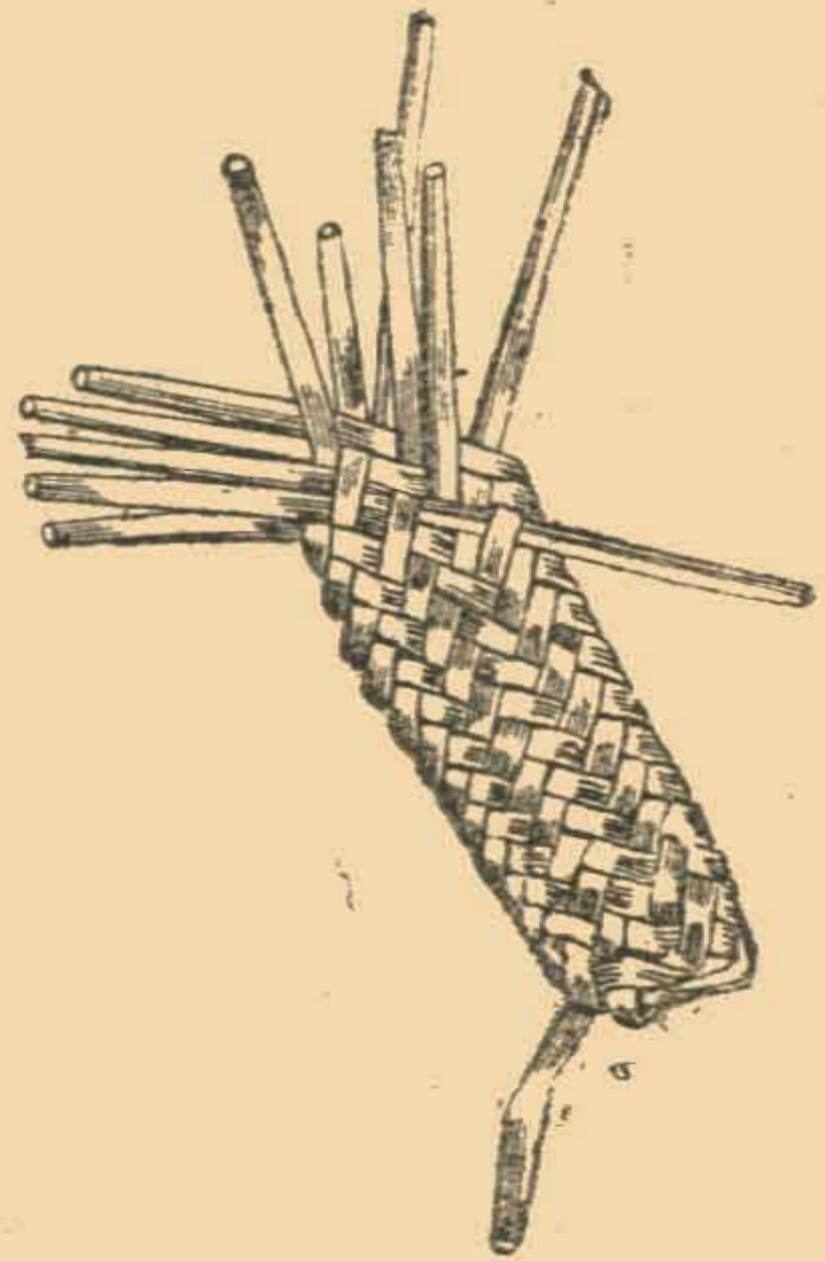

Рис. 49. Плетінка одинадцятикінцівка

ПЛЕТІНКИ З РОЗЩЕПЛЕНОЇ СОЛОМИ

Винаходом способу розщеплювати соломі внесено в промисел соломоплетіння велику раціоналізацію, бо знайдено вжиток для використання грубих номерів соломі, що плетінки з неї виходили важкі та незграбні. Крім того, плетінки з розщепленої соломі багато тонші й кращі, особливо на брилики. Це дає також економію матеріалу, бо одну соломину можна розщеплювати на багато частин від (2 до 11) спеціальними приладами-розщипниками, що мають від 2 до 11 нарізок, зважаючи на те, яка завтовшки солома потрібна на даний виріб чи плетінку.

Заготівля розщепленої соломі на плетінку

Наколовши потрібну кількість соломі, треба її пропустити кілька раз через звичайні валки, щоб добре пом'яти її та зробити рівною.

Коли починаємо плести, беремо невеликий пучок заготовленої соломі і кладемо в посудину з водою на кілька хвилин, вийнявши — струшуємо. Загортати в папір розщеплену соломі не треба, бо вона злипається і заховає в собі вологість — не пересихає. Беремо невеличкий пучок, бо такої соломі виходить на плетінку дуже мало — від 100 до 250 г на штуку, а залишаючись намоченою, вона цвіте та втрачає колір, коли її не просушити того ж таки дня.

Плетіння з розщепленої соломі

Плетінки з розщепленої соломі так само намотують під час плетіння, зрізують доточені соломинки та пресують на валках, як і плетінки з круглої соломі.

Плетемо з розщепленої соломі всі сорти плетінок — від трикінцівки до семикінцівки з усіма відмінами, що й у круглій соломі, але найбільше вживають плетінку семикінцівку, так звану лізьєр, або лізаре, що має блискучий вигляд, дуже легка й тонка.

Коли семикінцівка взагалі є основною плетінкою для соломоплетіння і, маючи лише цей один сорт плетінок, можна вже будувати виробництво, то для розщепленої соломі лізьєр є також основною плетінкою, що йде на найдорожчі жіночі й чоловічі брилі та різні прикраси.

З розщепленої плетінки три- та чотирикінцівок шиють переважно тубетейки, також брилики, імітуючи лізьєр, бо такі брилики мають дуже гарний вигляд, плетінка блискуча, як і лізьєр. Тільки фахівець може впізнати, з якої саме плетінки пошито такі брилики — з лізьєр чи з іншої. Плетінки ж трикінцівка та чотирикінцівка багато дешевші, бо виробляють їх раз у 5 швидше, ніж лізьєр (рис. 50).

Плетінка з розщепленої соломи чотирикінцівка, рустик, або зубці йде виключно на чоловічі брилі „конатьє“.

П'ятикінцівка, або педаль з розщепленої соломи йде на жіночі та дитячі брилики й тубетейки.

Шестикінцівку з розщепленої соломи „ялинку“ вживаємо лише як прикрасу для закінчення на дрібні художні вироби.

Одинадцятикінцівку вживаємо на закінчення полів у чоловічих брилях „конатьє“ — її складають удвоє та вшивають усередину.

Плетемо всі ці плетінки з розщепленої соломи так само, як і з круглої, лише семикінцівка лізьєр, якої не плетуть з круглої соломи, має свою окрему техніку плетіння.

Плетіння лізьєр

Плетінка лізьєр, як ми вже згадували, має найбільшу питому вагу серед інших плетінок з розщепленої соломи та йде на найдорожчі жіночі брилики.

Плетемо лізьєр так: беремо солому як для звичайної семикінцівки, заломлюємо її, при чому з одного боку маємо три матові кінці, а з другого — три блискучі, середню сьому соломину ставимо посередині, і вона не переплітається в тій плетінці, а стоїть на місці під трьома блискучими соломинками, що нахилені ліворуч. Крайню ліву блискучу соломину заводимо під середню, що стоїть не переплітаючись, — ліворуч залишається дві соломини, праворуч — чотири і посередині — одна (рис. 50).

Далі, крайню праву соломину заводимо поверх другої справа та переплітаємо з дальшою через одну, щоб

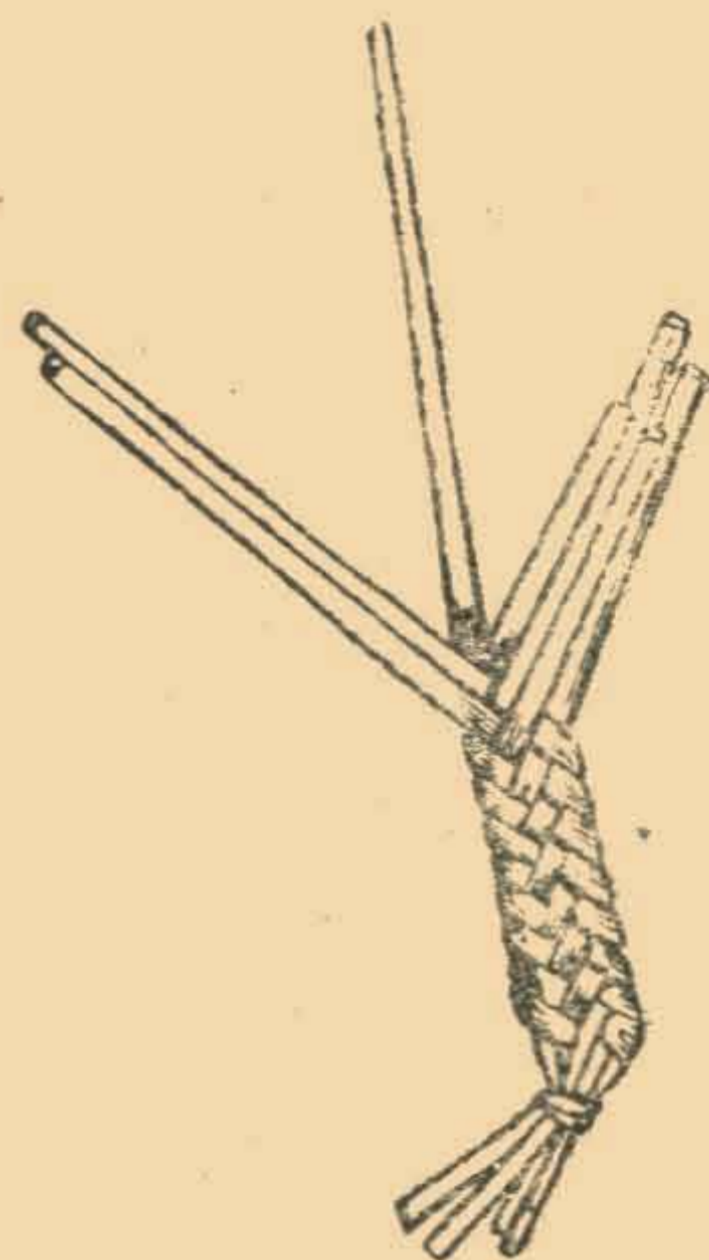

Рис. 50. Плетінка лізьєр, або лізаре

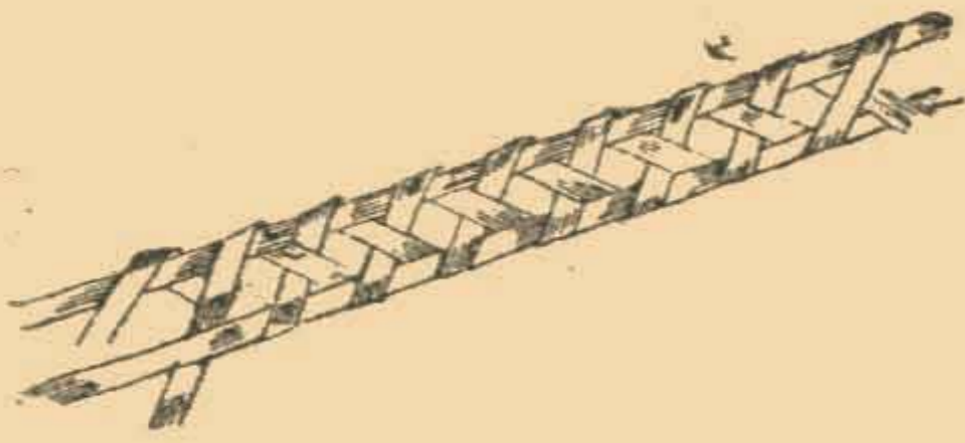

Рис. 51. Плетінка з розщепленої соломи фантазі

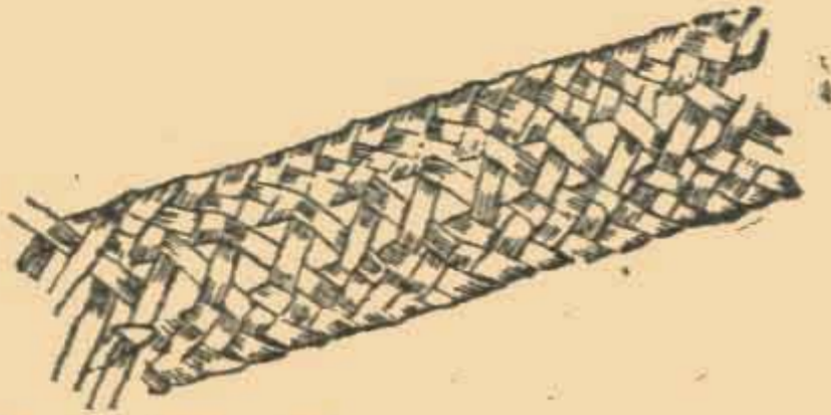

Рис. 52. Плетінка з розщепленої соломи фантазі

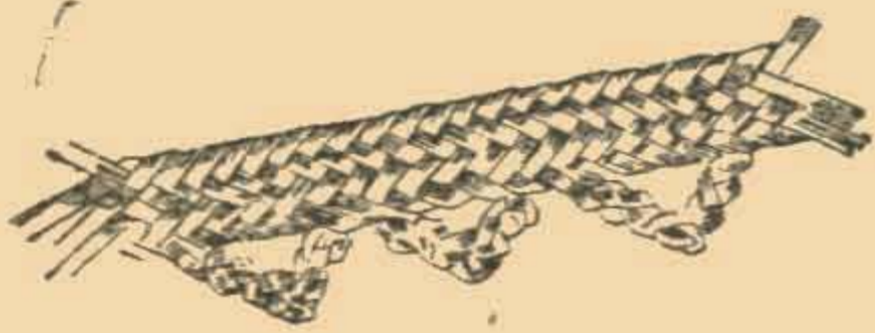

Рис. 53. Мереживо з розщепленої соломи

вона лягла поверх середньої, що стоїть вертикально, не переплітаючись. Рухи ці весь час повторюємо. Доточуємо лізьер, як і інші плетінки, лише середню соломину, що не переплітається, просто кладемо зверху на коротку.

Наплівши кілька сантиметрів лізьер, плетінку треба рівняти з боку, де блискучі соломини, розгинаючи великим та вказівним пальцями, щоб вона мала такий вигляд, як треба. Денна норма виробітку плетінок з розщепленої соломи: трикінцівка — 50 м, чотирікінцівка та п'ятикінцівка — 40 м, а лізьер 15 м.

З розщепленої соломи плетуть також плетінки „фантазі“, що йдуть на жіночі брилики фасону фантазі. Плетінки фантазі подано на рис. 51, 52 і 53.

ПЛЕТІНКИ З РОЗЩЕПЛЕНОЇ СОЛОМИ, СКЛАДЕНОЇ ВДВОЄ

Плетінки з соломи №№ 7, 8 і 9 виходять дуже товсті, важкі й незграбні, і вироби з них не мають гарного вигляду, а тому цю соломку краще розщеплювати та робити з неї легкі, тендітні й гарні плетінки, що йдуть на дорогі брилики та різні художні речі. Крім звичайних плетінок з розщепленої соломи, що про них ми щойно згадували, плетемо ще й з розщепленої соломи, складеної вдвоє до купи матовим боком так, щоб зверху був блискучий верх.

Подвійні плетінки плетемо лише типу фантазі, тобто штучні, з усякими узорами та зубцями. Вони йдуть на найдорожчі елегантні жіночі брилики, бо плести з так заготовленої соломи звичайні плетінки недоцільно, хоч технічно й можна дати ті ж сорти, що й з круглої соломи.

Плетінки фантазі мають чимало варіацій — кожен плетій може знаходити відмінні комбінації плетива та забарвлення — законів та обмежень для цієї творчості

Рис. 54. Плетінка „шашечками“ з розщепленої соломи, вдвоє складеної

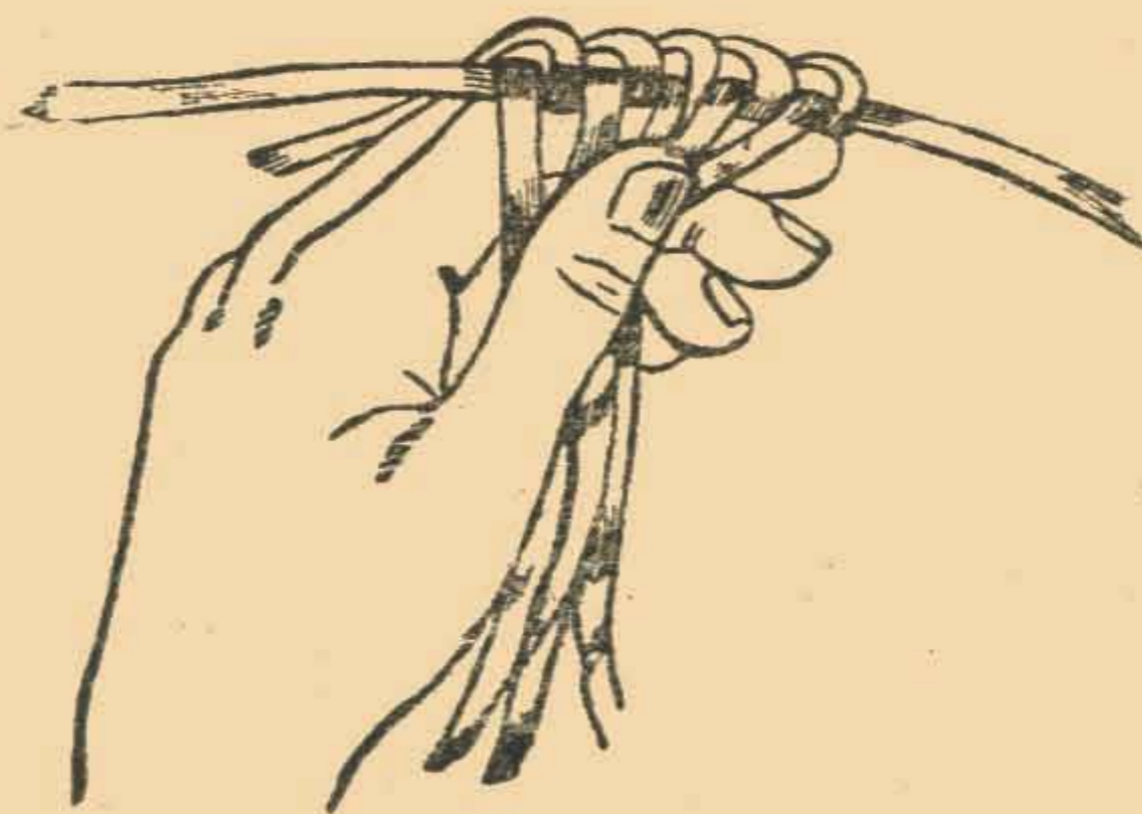

Рис. 55. Плетінка „шашечками“ з колотої соломи

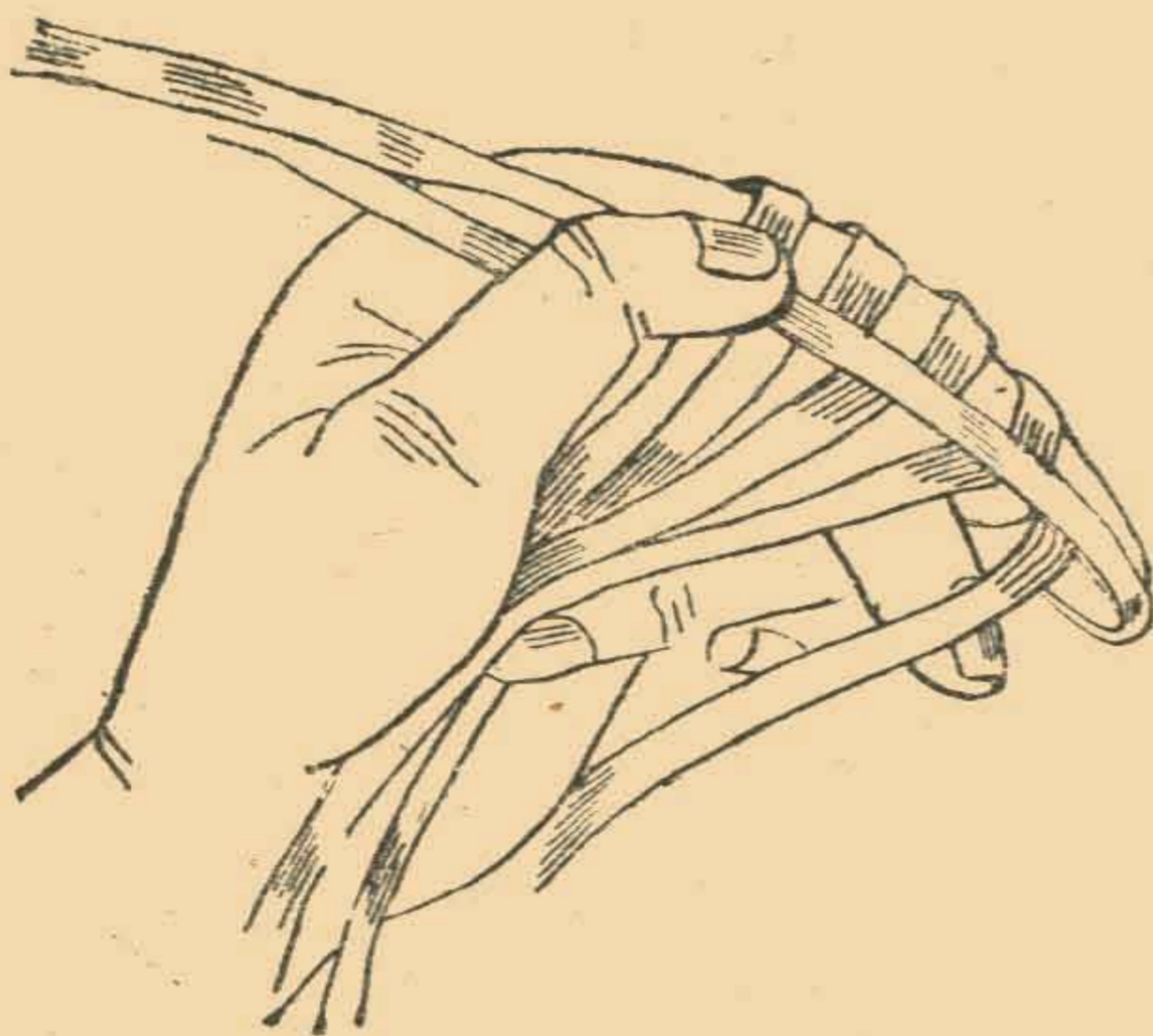

Рис. 56. Плетінка „шашечками“

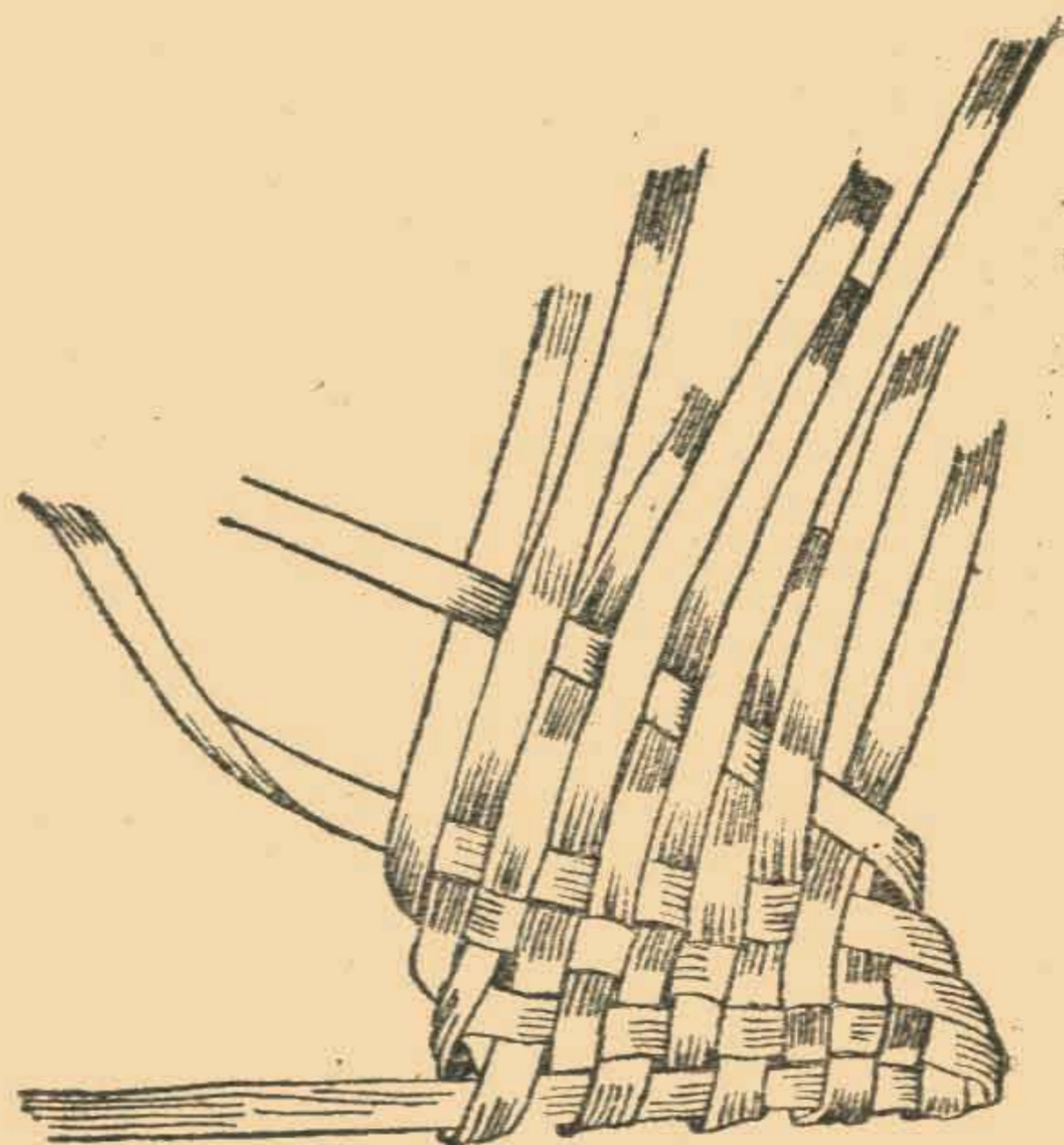

Рис. 57. Плетінка „шашечками“

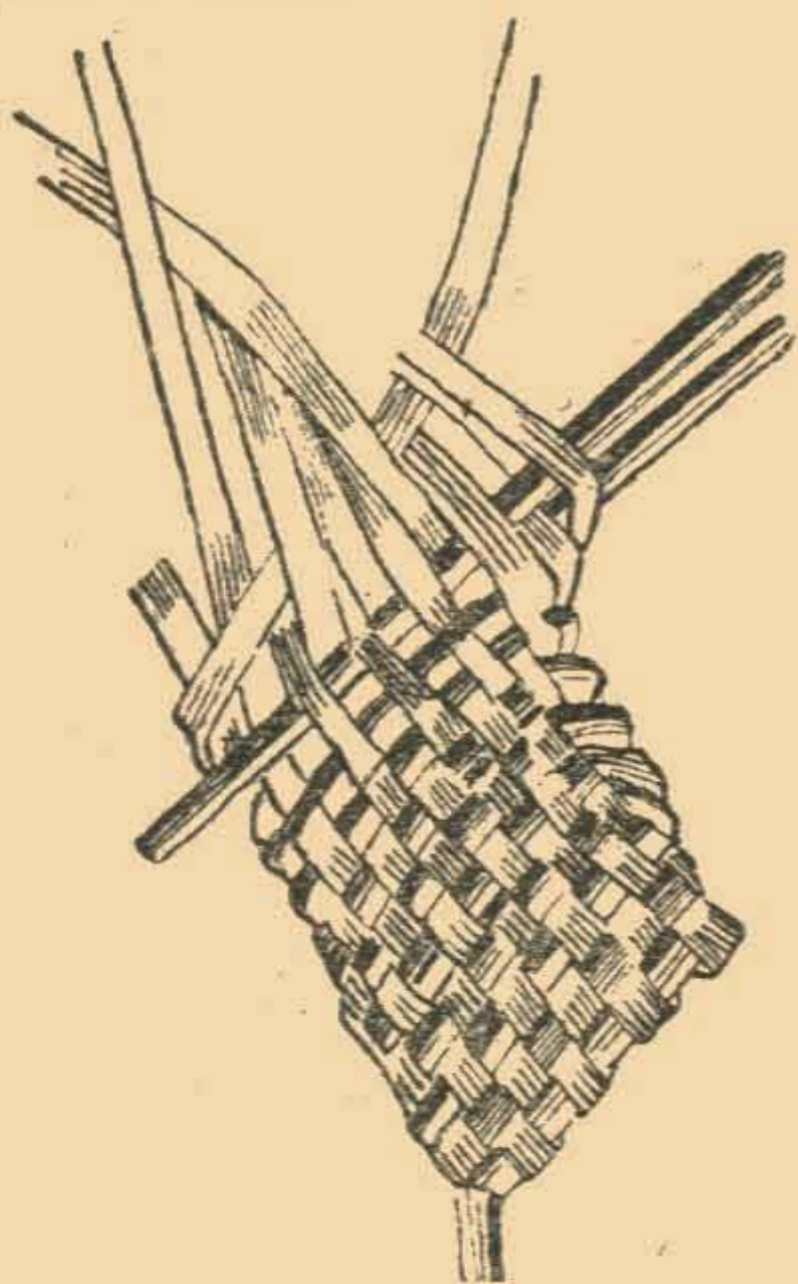

Рис. 58. Плетінка „шашечками“

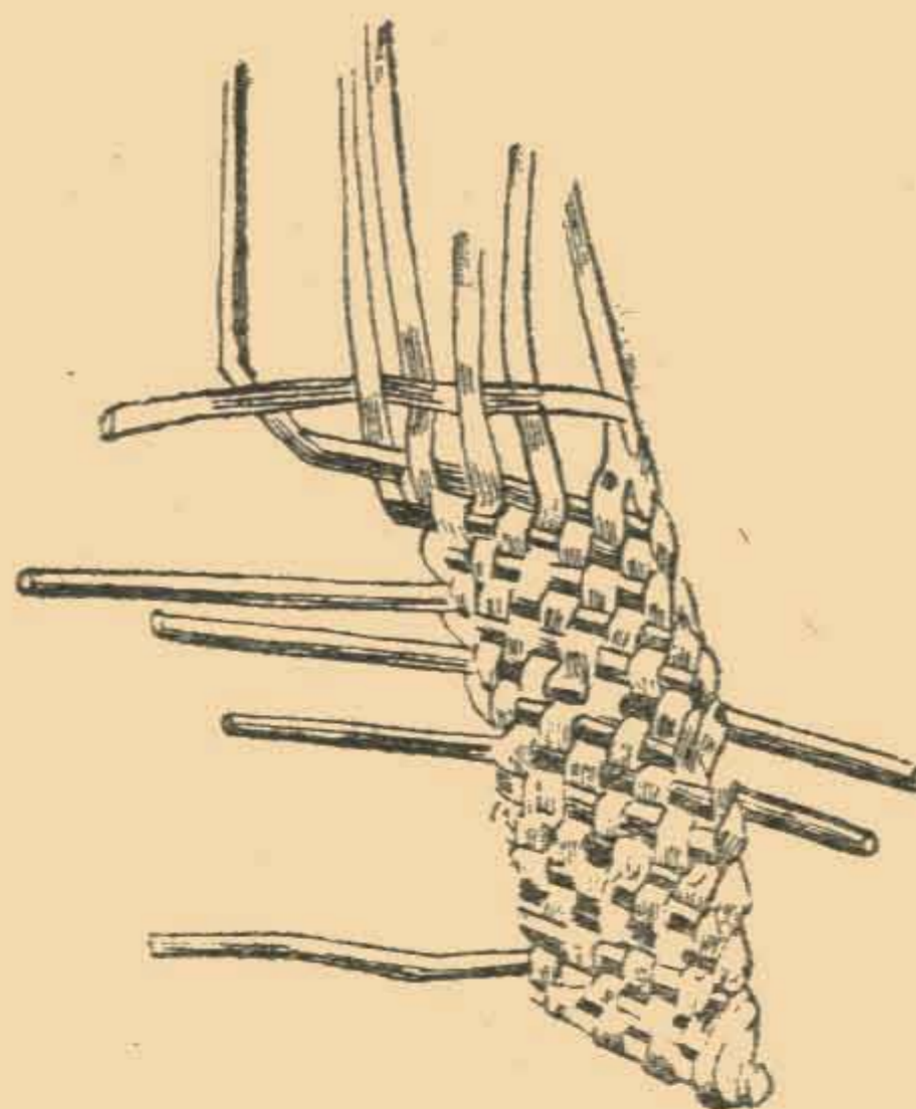

Рис. 59. „Шашечки“ з доточками

немає, як у вишиванці, де швачка комбінує собі окремі орнаментальні елементи і дає забарвлювання на свій смак. Плести такі плетінки можна і з круглої соломи, але вони не матимуть гарного вигляду, будуть важкі й недоцільні.

Плетінки фантазі шашечками

Беремо одну соломину, складену з двох розщеплених, до неї, сантиметрів на 10 по краю, прикладаємо 5 таких самих, вдвоє складених, соломин, розміщуючи їх так, щоб кінці були різні завдовжки, щоб не доводилося доточувати разом (рис. 54, 55, 56, 57, 58 і 59).

Крайню соломину, накладену справа, зверху заводимо через середню вниз, а другий кінець тієї ж соломини знизу через середню виводимо наверх.

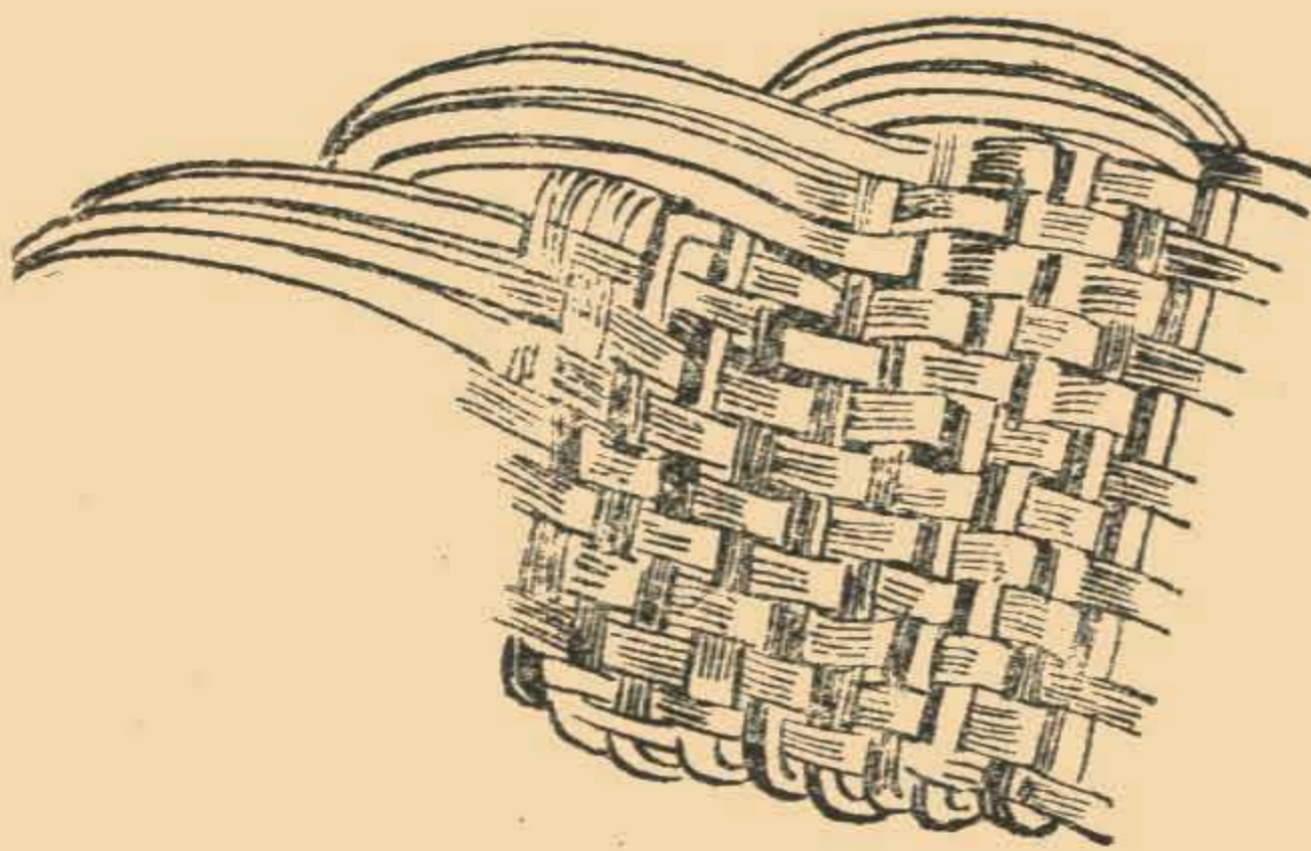

Рис. 60. Плетінка „мереживо“ з колотої соломи, вдвоє складеної

Так робимо з усіма 5-ма соломинами. Тоді беремо середню, що лежить горизонтально поміж кінчиками, нахиляємо зліва вправо. Далі кінці складених соломин знову нахиляємо: нижні вгору, а верхні вниз так, щоб вийшов малюнок „шашечок“. Знову крайню, але тепер зліва, нахиляємо на середину, зліва вправо, та починаємо переплітати,

як згадувалося вище. Коли крайня зліва, що завертається до середини, стане коротка, накладаємо на неї другу, складену з розколотих соломин, і продовжуємо далі переплітати як звичайно. Коли повертаємо назад, то старі, короткі соломини залишаємо, а плетемо нові, довші.

Доточувати треба соломини зліва вправо тоді, коли нахиляємо їх до середини. Плетінку цю можна доточувати під ряд соломинами—вона різниться од інших тим, що не втрачає своєї міцності від такого доточування, але для краси важить додержувати певного інтервалу доточувань, бо це позначається на товщині. Правильні чергування доточувань дають навіть певний малюнок.

Таку плетінку можна робити з різними зубцями скраю, що надають їй вигляду мережива (рис. 60).

Забарвлювання

Виробляючи різні художні речі, плетінки доводиться фарбувати. Фарбовані плетінки перебираємо з білими чи переплітаємо поміж себе різнокольорові плетінки, і вироби від таких сполучень набирають кращого вигляду. Комбінації кольорові поєднуємо з відмінами перебору, що можуть бути тут такі ж різноманітні, як і в переборній тканині, і одержуємо певні геометричні орнаментальні рядки.

Крім того, фарбувати можна не тільки самі плетінки, а й соломі, з якої плетемо, комбінуючи кілька різних кольорів з натуральними або без них, наприклад семикінцівки плетемо з 2 синіх соломин, 2 червоних, 2 жовтих та зеленої.

Коли якийсь колір кінчається, доточуємо далі тим самим. Кожен окремий колір утворює в таких плетінках певний узор і коли добре добрано кольори, плетінка виходить хороша, як вишиваночка.

ХУДОЖНІ ВИРОБИ З ПЛЕТІНОК

Кошики базарні або дитячі

Ріжницю між кошиками базарними та дитячими дає розмір і товщина плетінок: на малі речі беремо тонкі плетінки, на великі—товщі, це бо надає самим виробам певної гармонії.

Середній розмір базарного кошика буде $40 \times 30 \times 8$ см — розміри можуть бути різні, залежно від потреби чи бажання.

Дитячий кошик роблять, приблизно, $20 \times 15 \times 5$ см (рис. 61, 62 і 63).

Устаткування

Виробляють кошики без складного устаткування та без дорогих допоміжних

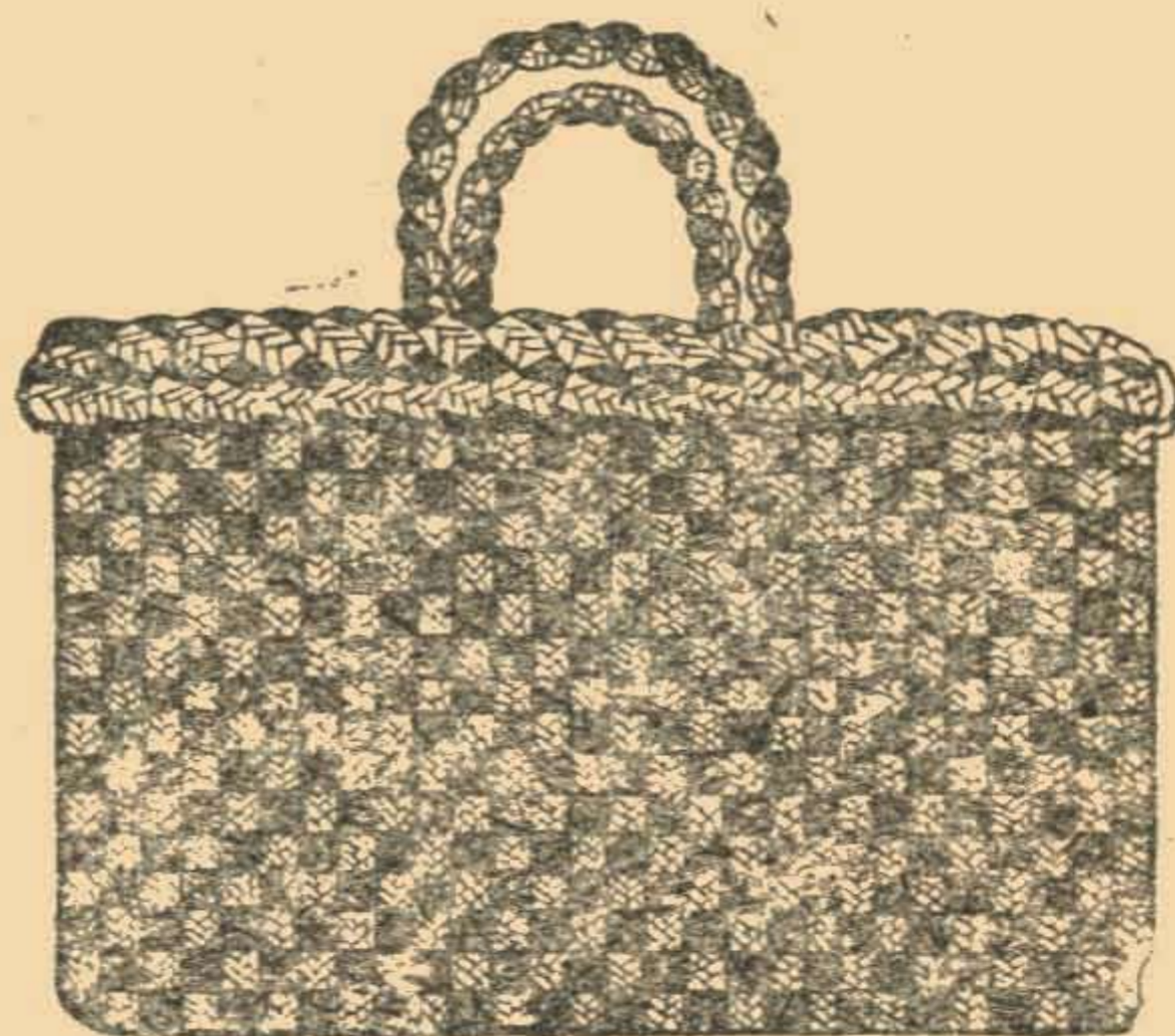

Рис. 61. Базарний кошик

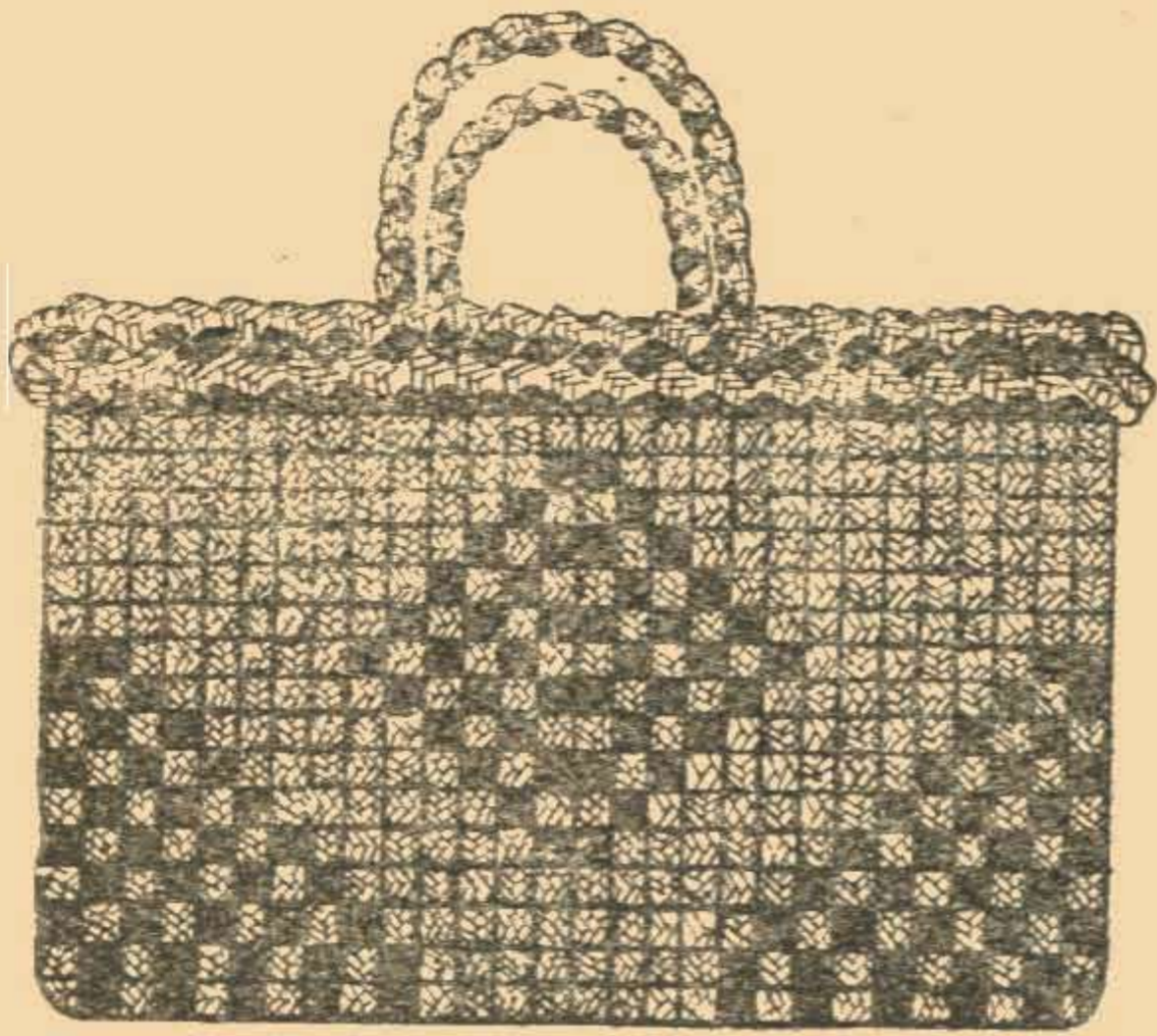

Рис. 62. Базарний кошик

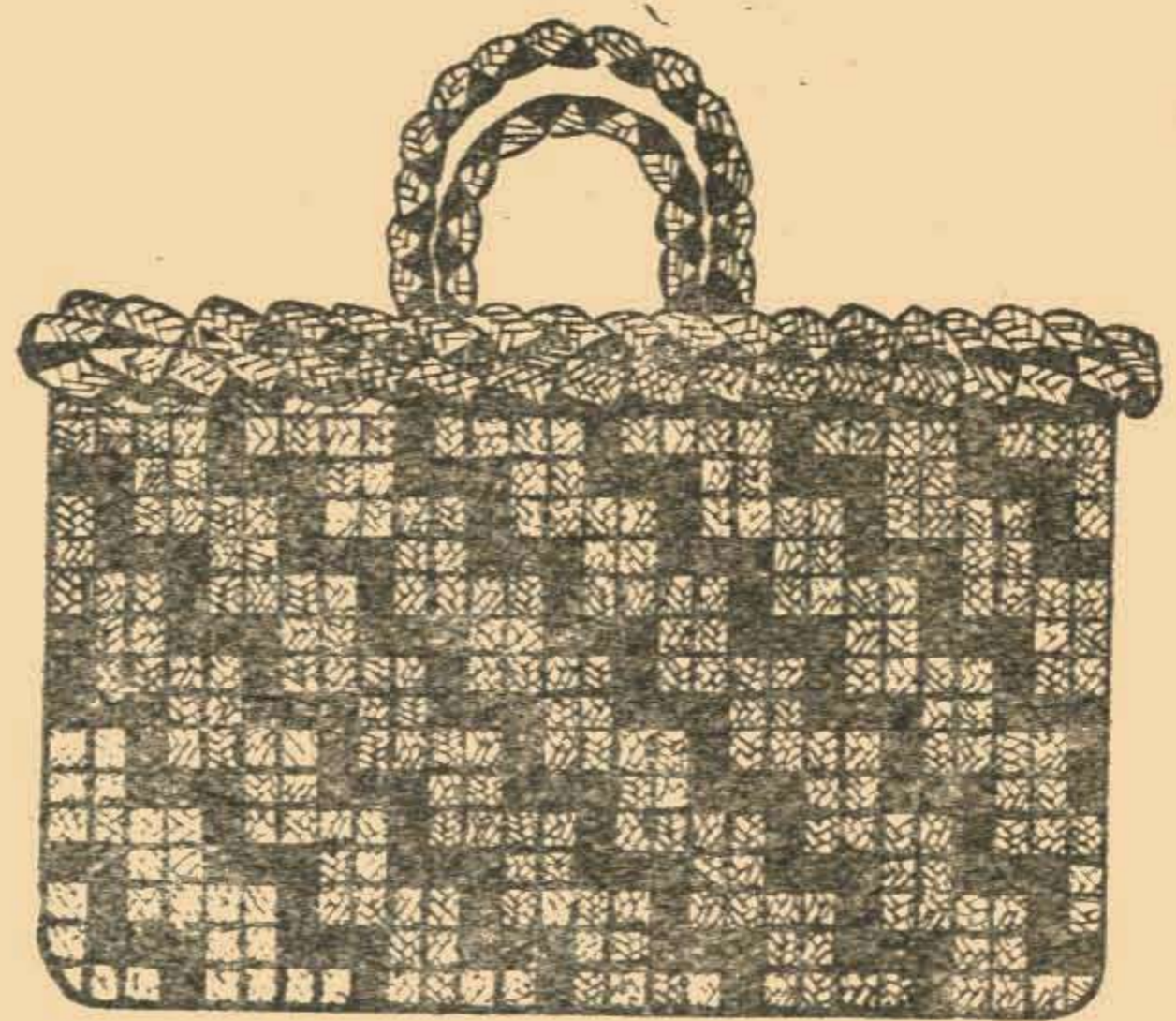

Рис. 63. Базарний кошик

матеріалів. З устаткування потрібна тільки *колодка*, яку робимо з дошки до розміру кошиків, що їх робитимемо

Плетіння кошиків

На базарний кошик беремо плетінку № 6 з круглої соломи синього чи іншого якогось кольору, набиваємо маленькими гвіздочками зверху на колодку основу, кру-

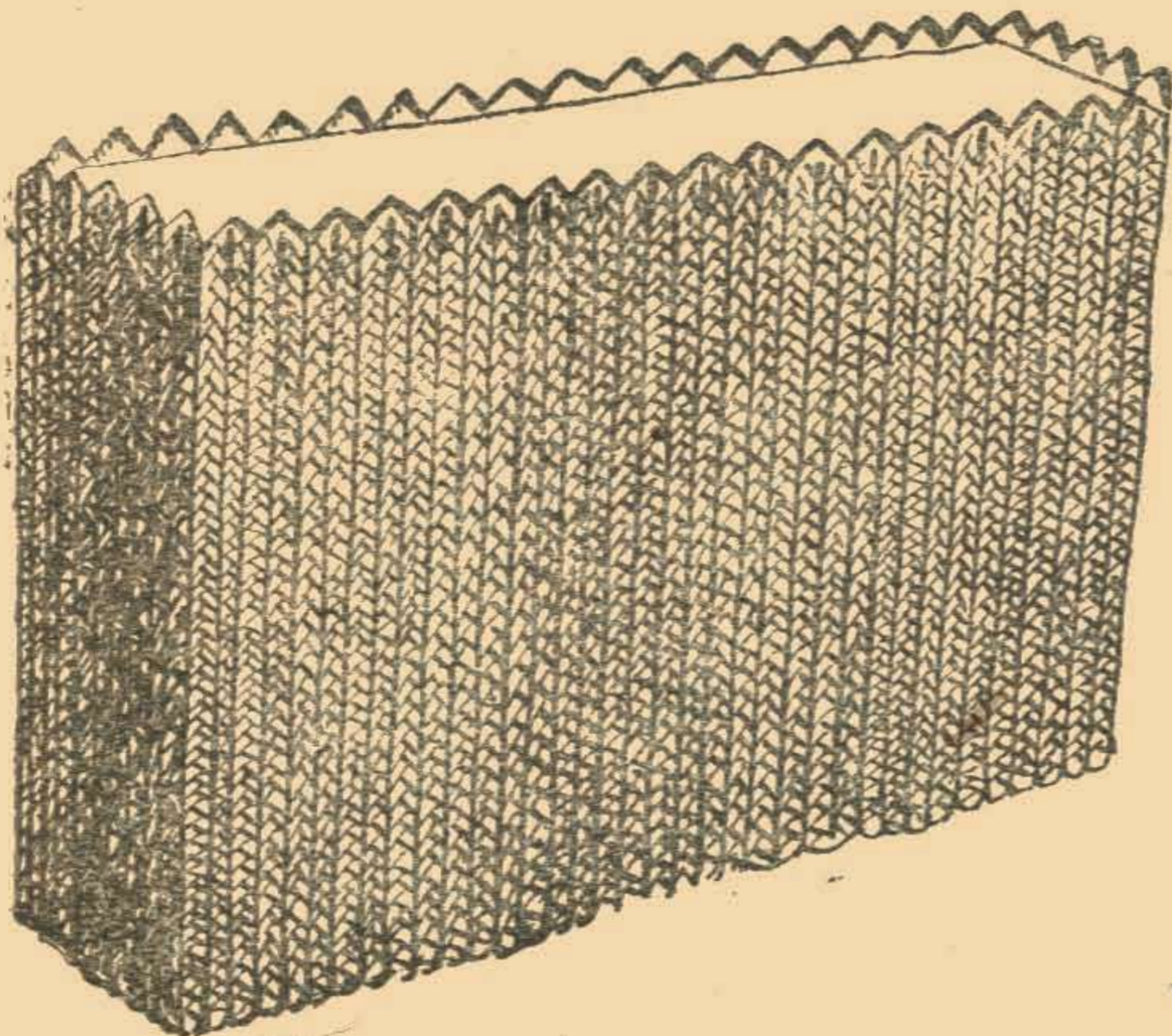

Рис. 64. Збирання кошика

гом, через денце рядок назустріч рядкові. Завертаємо плетінку справа вліво та зліва вправо так, щоб виходили зубчики, які прибиваємо до колодки гвіздочками (рис. 64) і знову обводимо плетінку навколо, щоб зубці йшли назустріч один одному. Набиваємо так основу вдовж всього кошика, не натягаючи дуже плетінки, але й не дуже слабко, щоб плетінка лежала рівно.

Набивши основу на всю довжину кошика, починаємо набивати боки та перебирати денце. Для цього одрізуємо кусок плетінки відповідно до того, скільки рядків треба основи на бочки (5 чи 6),

і закріплюємо зубці як на довжині. Коли набили всю основу, починаємо перебирати плетінкою іншого кольору, скажімо зеленою. Одрізвавши кусок плетінки за довжиною на 5 м, засуваємо в середину кошика кінчики на 5 см в ріжок денця, а другий кінець починаємо перебирати між основою, доки вистачить плетінки. Далі, знову беремо новий кусок такої ж плетінки, закладаємо кінчик на-

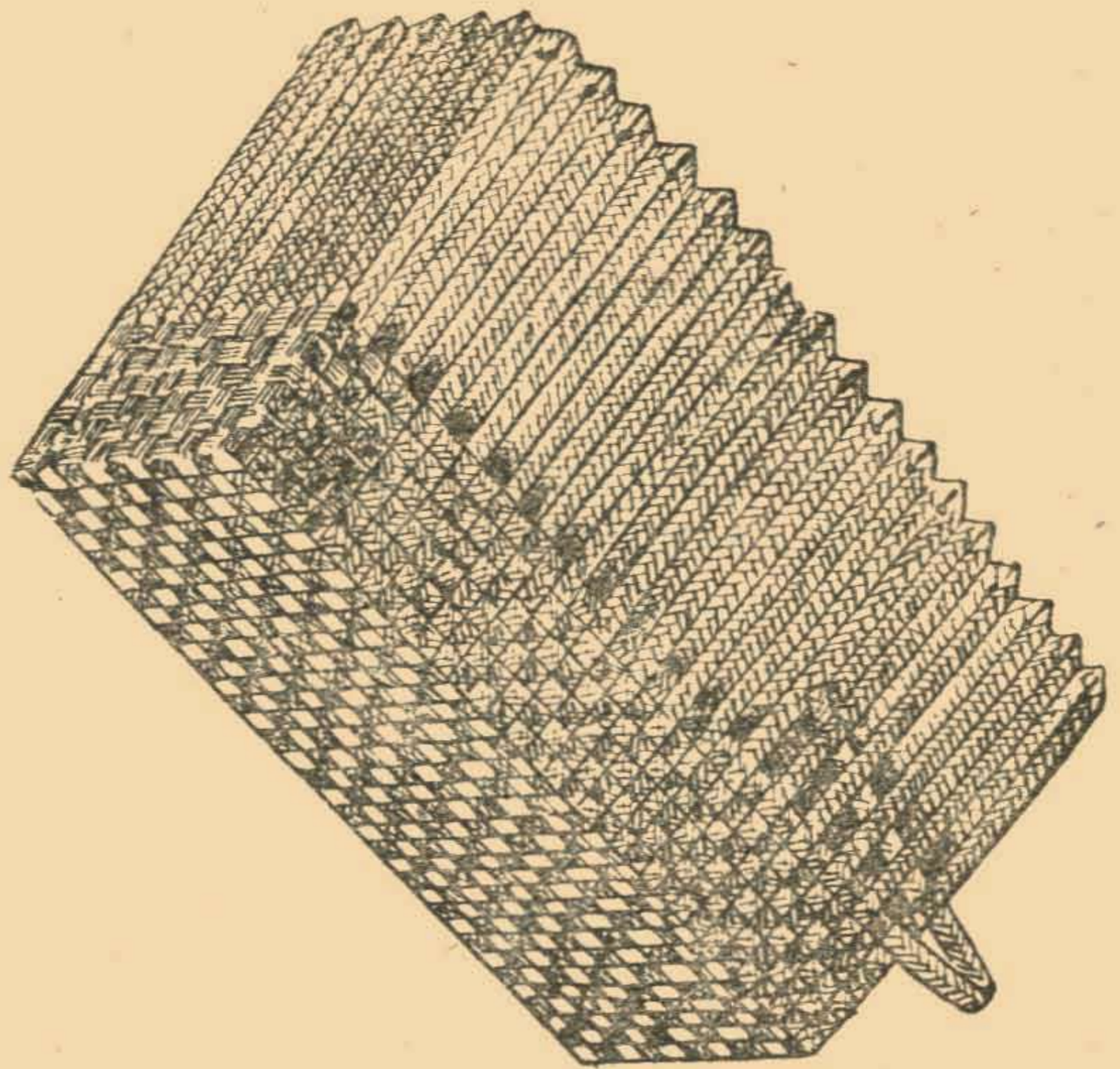

Рис. 65. Збирання кошика

зад за перебрані 5—6 рядків основи і, закріпивши так, щоб не висмикнувся, перебираємо далі, поки не закінчимо всього кошика кругом. Перебираючи, зсовуємо пальцями чи ножицями рядки плетінок до купи щільно, щоб кошик не світвся, а шашки плетива були рівними (рис. 65).

Закінчивши переплітати кошик, зрізуємо кінчики соломи, ховаємо та розправляємо доточки, щоб робота була чистою, не знімаючи кошика з колодки, лише вийнявши гвіздочки. Щоб кошик був міцний, всередині можна обмотати дротом колодку, скріпивши кінці дроту та обрізавши їх, а кінці синьої плетінки, з якої ми набили основу, закласти за цей дріт всередину та пришити до зеленої плетінки, якою перебирали синю. Робити це треба на колодці, поки ще не знято кошика, щоб не розтягти та не попсувати його вгорі. Готовий вже кошик знімаємо з колодки, зашиті кінці обрізуємо, залишаючи 1,5 см, щоб не вилізли кінчики та щоб кошик був міцний.

Далі, треба проклеїти кошик, щоб він краще держався та мав гарний вигляд. Для цього розводимо звичайний столярний клей — беремо одну чи кілька (залежно від того, скільки кошиків треба проклеїти) пластинок цього клею, мочимо їх у холодній воді годин 12, щоб як слід набрякли, тоді кладемо клей у відповідну посудину,

наливаємо водою та ставимо на вогонь, увесь час помішуючи, щоб не пригорів та добре розтопився. Як википить, доливаємо водою, щоб клей був рідкий, але тягучий. Коли клей готовий, намащуємо ним кошик квачиком з середини, щоб плетінка намокла, але наверх клей не пройшов. Якщо клей залишився, він не пропаде: його можна використати вдруге, розвівши водою та прокип'ятивши. Тепер ставимо кошика сохнути та починаємо його остаточно викінчувати. Сохнути ставимо кошика влітку надворі, а зимою в хаті біля печі, щоб швидше висихав.

Кошика можна й не клеїти, бо це здорожчує та затягає процес виробляння, проте проклеєна річ має далеко кращий вигляд, а через те й дорожче розцінюється.

Коли кошик уже висохне, знов надягаємо його на колодку та проглажуємо утюгом, накривши зверху ганчіркою, щоб гаряче залізо не присмарило соломи. Поки кошик сохне, треба заготувати ручки.

Виготовляння ручок

Щоб ручки були міцні, беремо для середини дріт або міцний шпагат. 4 м плетінки № 3, наприклад, двох кольорів — 2 м синьої та 2 м зеленої, намочуємо холодною водою та, перегнувши кожен вдвоє, прив'язуємо до дроту чи шпагату і починаємо плести.

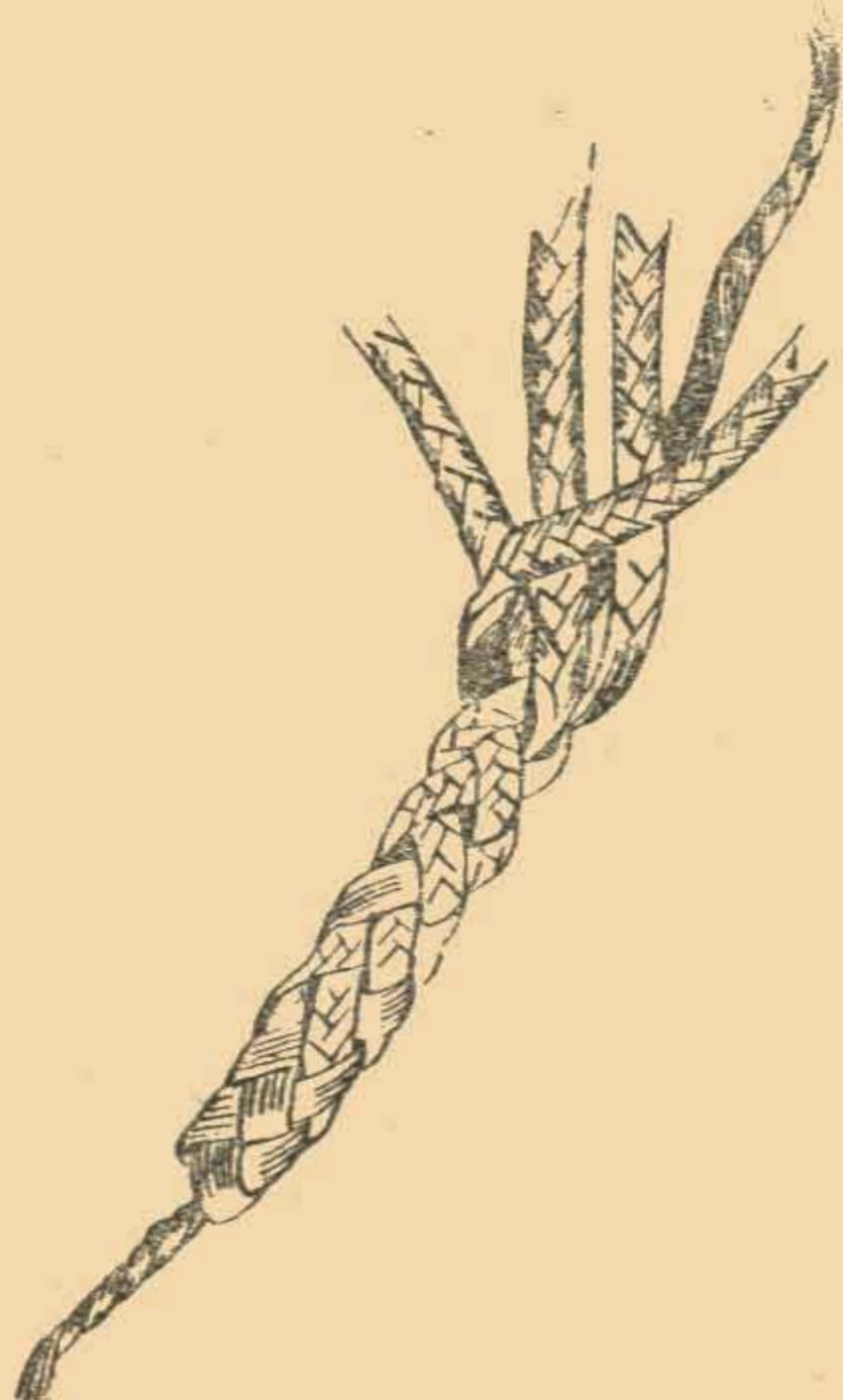

Рис. 66. Ручка для кошика

Дві зелені плетінки накладаємо одну на одну справа вліво (рис. 66).

Ліву синю накладаємо на ліву зелену, маємо справа 3 плетінки: посередині зелена, а з боків сині, вліво ж залишається одна зелена. Крайню синю підводимо під білу та поверх другої синьої, — знову по один бік три плетінки, а по другий — одна.

Плетемо увесь час повторюючи ці рухи. Сплетені так ручки матимуть той самий перебір в „шашечку“, що й кошик. На кожену ручку треба наплести приблизно $1\frac{1}{2}$ м плетінки. Наплівши скільки треба, краї міцно зв'язуємо, прив'язуємо урізок

плетінки до ручки дверей і розтягаємо, щоб кожна плетінка лягла одна на одну щільно. Одв'язавши плетінку, кладемо її на стіл та викачуємо руками, щоб була скрізь рівна завтовшки. Коли плетінка на ручки вже зовсім готова, розрізуємо її та міцно пришиваємо до кошика всередині сировими селянськими нитками, закріплюючи за дріт, що йде круг кошика зверху. Пришивши ручки, маємо ще виплести та пришити бордюр, що має вже чисто декоративне призначення.

Виготовляння бордюра

Два урізки плетінки синьої та зеленої намочуємо, закладаємо кінці обох плетінок петельками, розміром на 3 см, та вкладаємо синю петельку в зелену так, щоб короткий кінець зеленої плетінки прийшовся всередину плетіння, щоб, наклавши зелену петлю в синю, притягнути довший кінець синьої плетінки та щоб зелений кінець залишився всередині і бордюр не розплітався (рис. 67, 68 і 69).

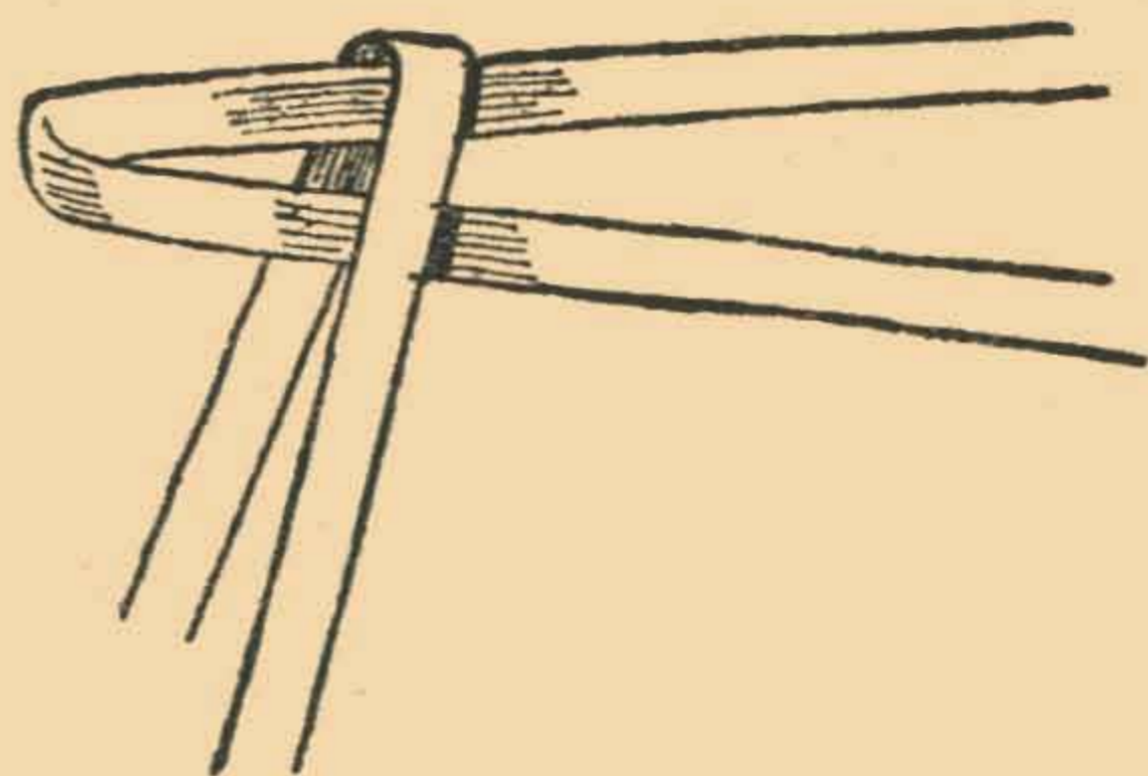

Рис. 67. Бордюр для кошика

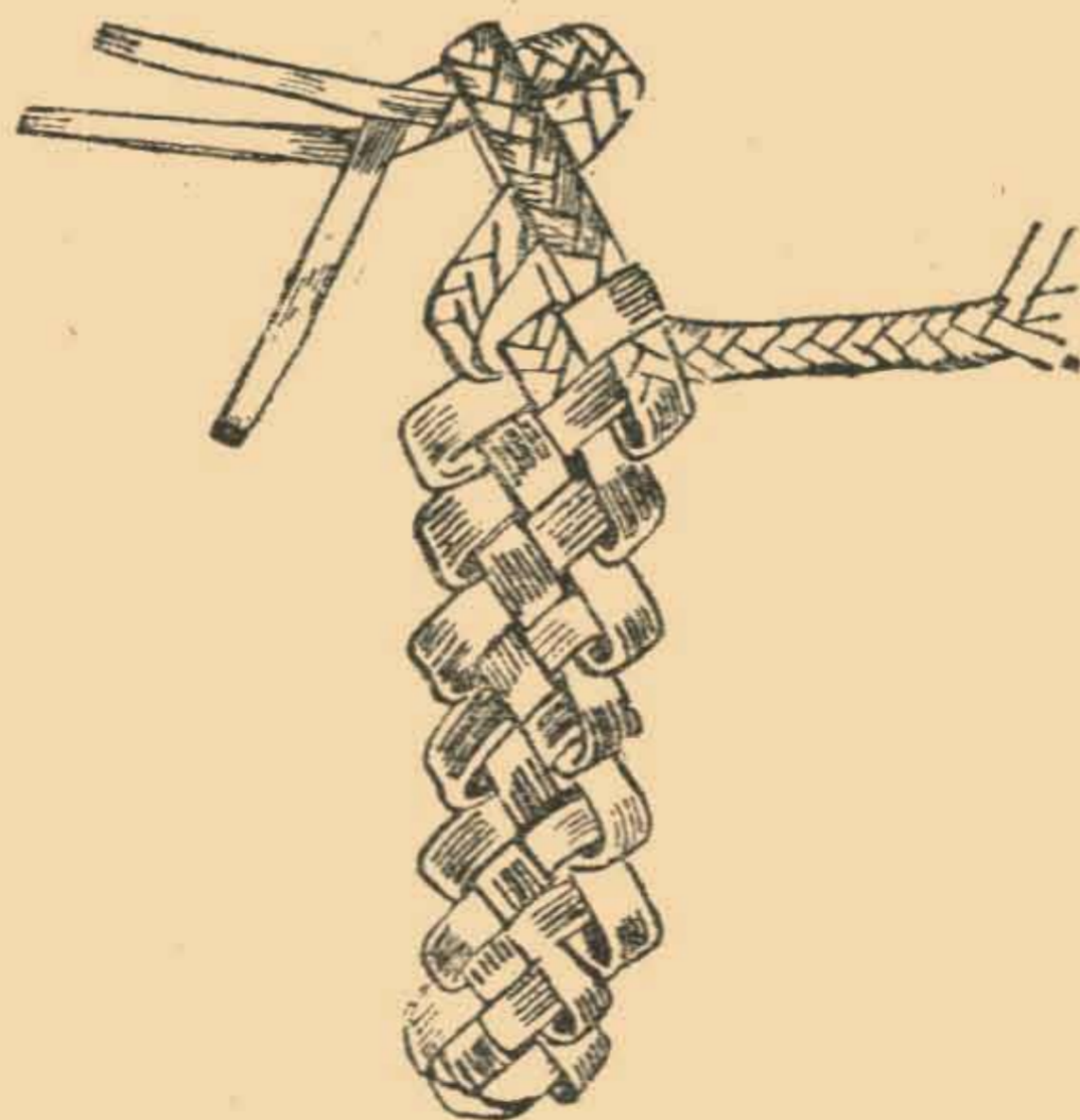
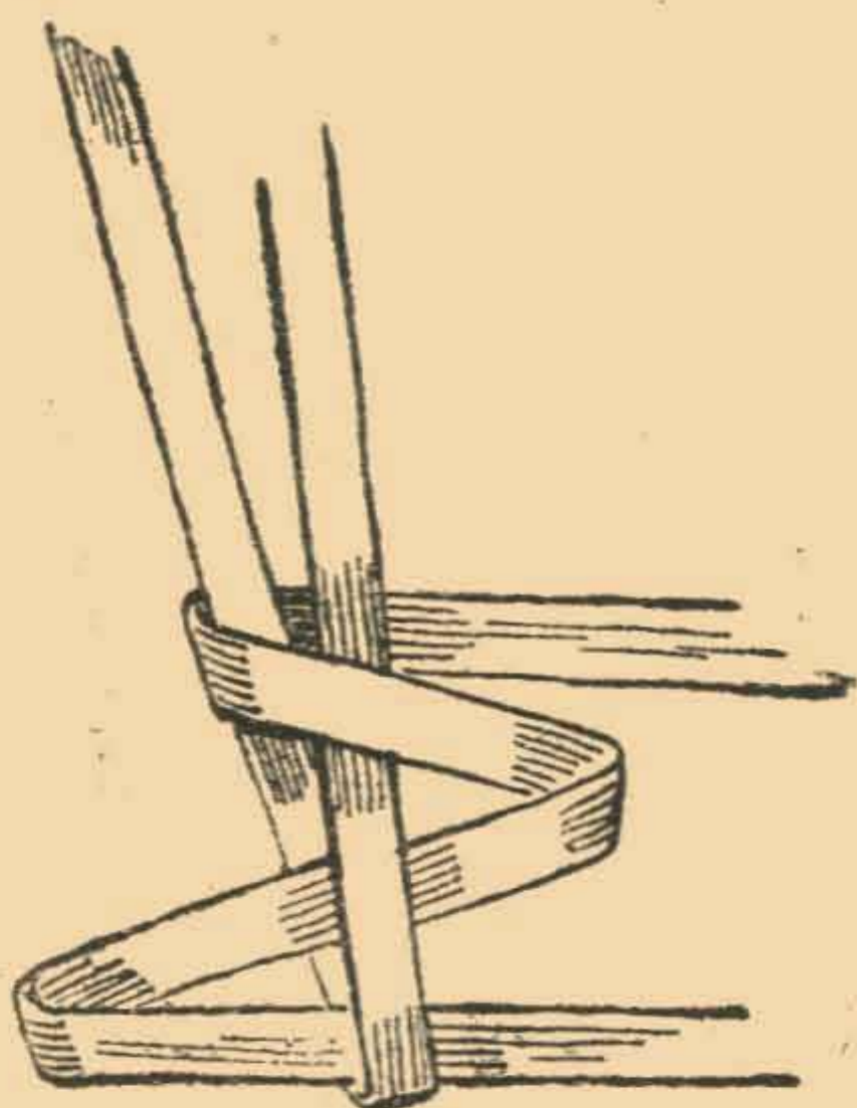

Рис. 68, 69. Бордюри для кошика

Бордюр пришиваємо зверху кошика навколо країв так, щоб зверху не видно було ниток, що їх легко заховати

поміж плетінкою. Всередині, щоб кошик був чистий та акуратний, нашиваємо ще після бордюра широку плетінку одинадцятикінцівку, щоб закрити нею нитки від пришитого бордюра та загнути зверху за дріт кінці плетінок і пришитих ручок. Нитки, що ними пришито плетінку, легко заховати поміж бордюром.

Для міцності краї плетінки, що йдуть навколо й з'єднуються, пришиваємо на кілька сантиметрів один поверх другого.

За 8 годин один кустар набиває та збирає базарних кошиків дитячих 4, середніх 3, великих 2.

Чемодан

Чемодани можна робити різного розміру, але звичайно вони бувають трьох розмірів: великі— $50 \times 30 \times 30$ см; середні— $30 \times 20 \times 18$ см; маленькі— $20 \times 15 \times 12$ см.

Відповідно до розміру чемодана колодку треба брати на половину глибини, наприклад: для великого чемодана колодка потрібна розміром $50 \times 30 \times 15$ см, для середнього— $20 \times 15 \times 9$ см, а для малого— $20 \times 15 \times 6$ см.

Кожен чемодан робимо з двох частин, набиваючи їх окремо двічі на колодку, та з'єднуємо до купи завісами й защіпками.

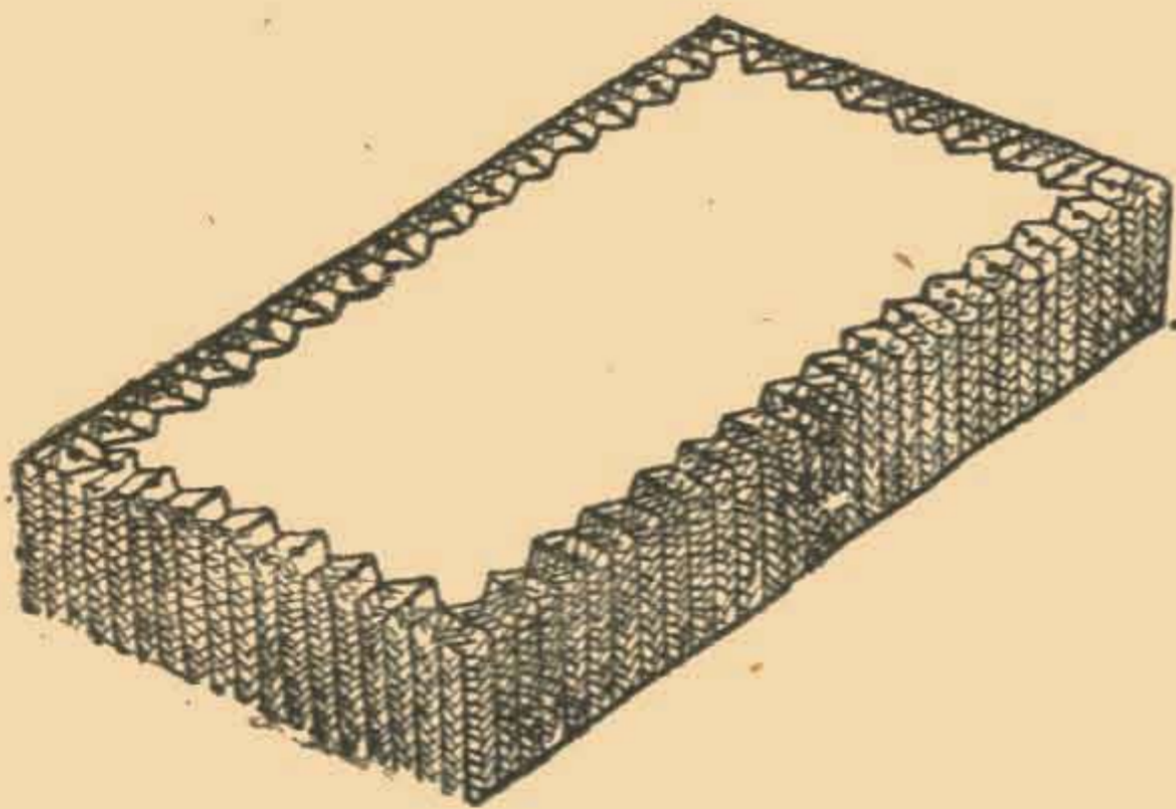

Рис. 70. Набивання чемодана

Набивання чемоданів

Набиваючи плетінку на колодку для чемодана, треба обводити її кругом через 3 площини, а на четвертій, де закріплюємо гвіздочками кінчики плетінок до колодки, маємо забирати з обох боків на 2 см й більше, щоб, заправляючи краї плетінок, не порушувати розмірів чемодана (рис. 70).

Набивши плетінку вздовж до кінця, починаємо, як і в кошику, перебирати впоперек, теж лишаючи з обох боків по 2 см на закінчення до розміру. Переплівши вздовж та впоперек, маємо ще неперебрані боки, що починаємо тепер перебирати кругом, поки закінчимо всю форму цілком.

Щоб краї були міцніші й краще держалися, обводимо колодку дротом, кінці його з'єднуємо міцно й обрізуємо. Далі, не знімаючи плетива з колодки, загинаємо за дріт усередину ті 2 см плетива, що залишали на закінчення, та пришиваємо їх міцно сировими нитками, як і кошик.

Тепер, знявши обидві половини чемодана й колодки, намащуємо їх всередині клеєм і залишаємо сохнути, а тим часом починаємо готувати джгут на облямівку та плести ручки, завіски і дужечки.

Джгут

Джгут можна робити тонкий, середній та товщий.

На чемодани робимо товщий джгут, що ним облямовуємо зверху краї, які закриваються для міцності та краси. На великих чемоданах, крім країв, джгутом облямовуємо впоперек удвоє обидві частини, що з них складається чемодан, для міцності (рис. 71 і 72).

Рис. 71. Чемодан

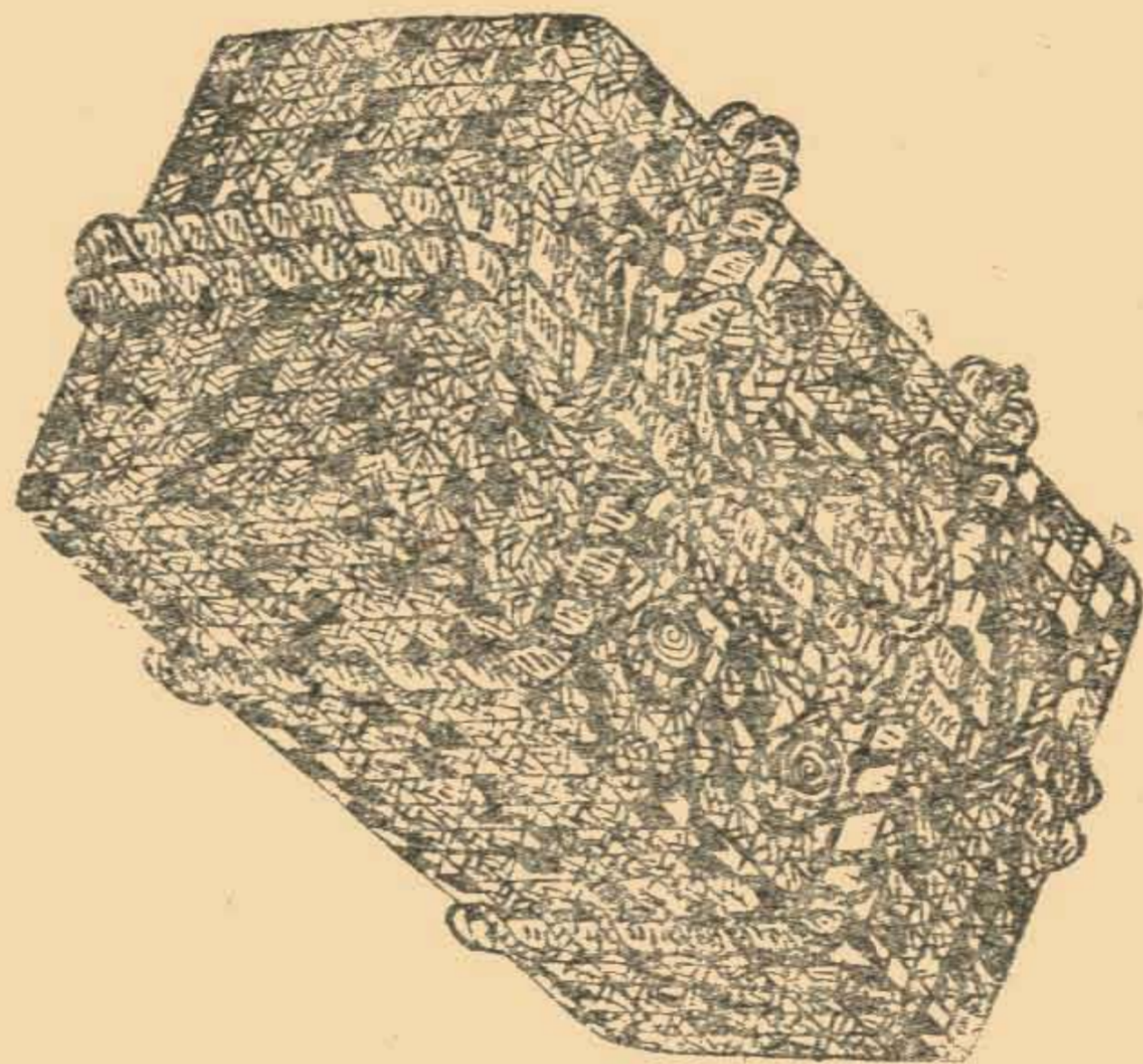

Рис. 72. Чемодан

На середні та маленькі чемодани облямівка з джгута йде лише по краях кругом.

Виробляння джгута

Плетемо джгут на серцевині з соломи чи з дроту. Серцевину робимо так: беремо кілька штук залежно від товщини непридатної на плетінку ламаної соломи, обмо-

туємо густо ниткою, щоб вийшов прутик завтовшки (для товщого джгута) як олівець, приблизно 5 мм діаметром.

Коли солома коротка, то доточуємо її, додержуючись потрібної товщини на всю довжину джгута. Далі обмотуємо готовий прутик ще дротом, як ниткою, завтовшки 1 — 1½ мм, а щоб дріт був гнучкий — перепалюємо його. Доцільніше плести окремі урізки потрібної довжини джгута, бо на великі серцевина буде заважка, утруднюватиме роботу й зменшуватиме інтенсивність праці та знизить виробничу норму плетія. Раціонально плести джгут на урізках за певними стандартними розмірами, потрібними для певних речей.

Норма виробітку джгута: товщого — 8 — 10 м, середнього — 6 м, тонкого — 3 м за робочий день.

Коли серцевина готова й потрібної довжини, починаємо сплітати її соломою. На джгут беруть соломку від № 3 до № 5.

Перед роботою соломку треба парити гарячою водою, щоб вона була дуже гнучкою. Беремо соломки небагато, грам 100, бо, коли вона пересохне, вдруге мочити її вже не годиться — вона ламається. Як і завжди, соломку загортуємо в папір, щоб менше просихала.

Взявши 5 соломин, прив'язуємо їх до серцевини ниткою та одгинаємо всі наверх (рис. 73). Беремо вказівним та великим пальцями правої руки одну з соломин та загинаємо на дальшу так, що одна лягає поверх другої;

тоді нижню перегинаємо наверх та накладуємо на дальшу середню; тоді перегинаємо так само всі п'ять соломин, повертаючи за кожним рухом правої руки серцевину, що держимо в лівій руці. Коли обплетемо всі п'ять соломин, матимемо навколо серцевини правильний чотирикутник (рис. 74).

Накладаючи соломину знизу наверх, неодмінно треба повернути її до себе й покласти обережно поверх дру-

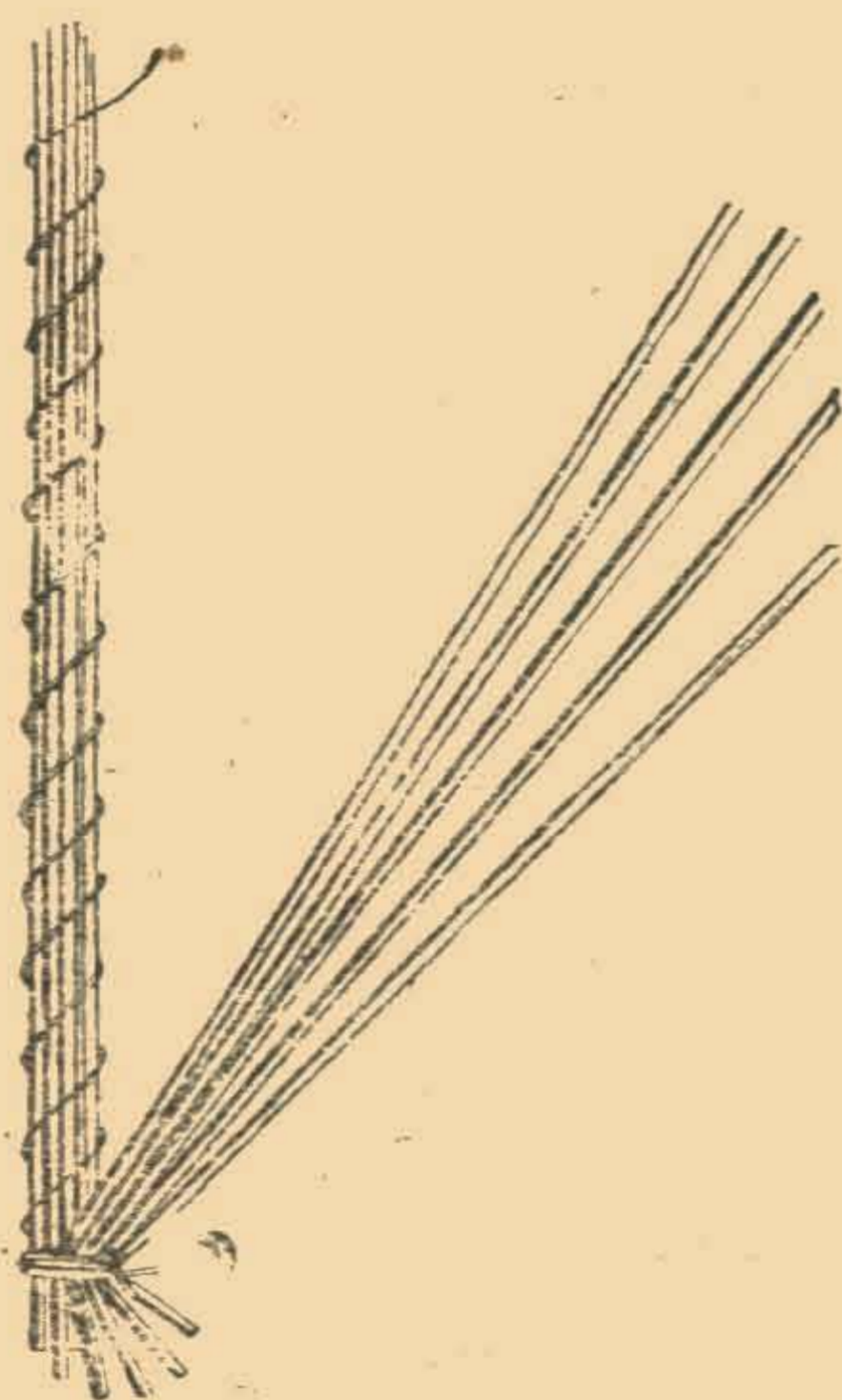

Рис. 73. Серцевина джгута

гої, не стискуючи соломин, щоб залишились вони трубчастими,—тоді краї джгута будуть зубцями і матимуть вигляд гвинта, наче обкидані петельки (рис. 75).

Доточуємо соломини, коли вони коротшають або стають тонкі, зрізуючи краї врівень з різком та вкладаючи одну соломину в другу. На джгуті не треба залишати кінців од доточок, не треба й зрізувати кінчиків соломи, бо джгут повинен виходити чистий.

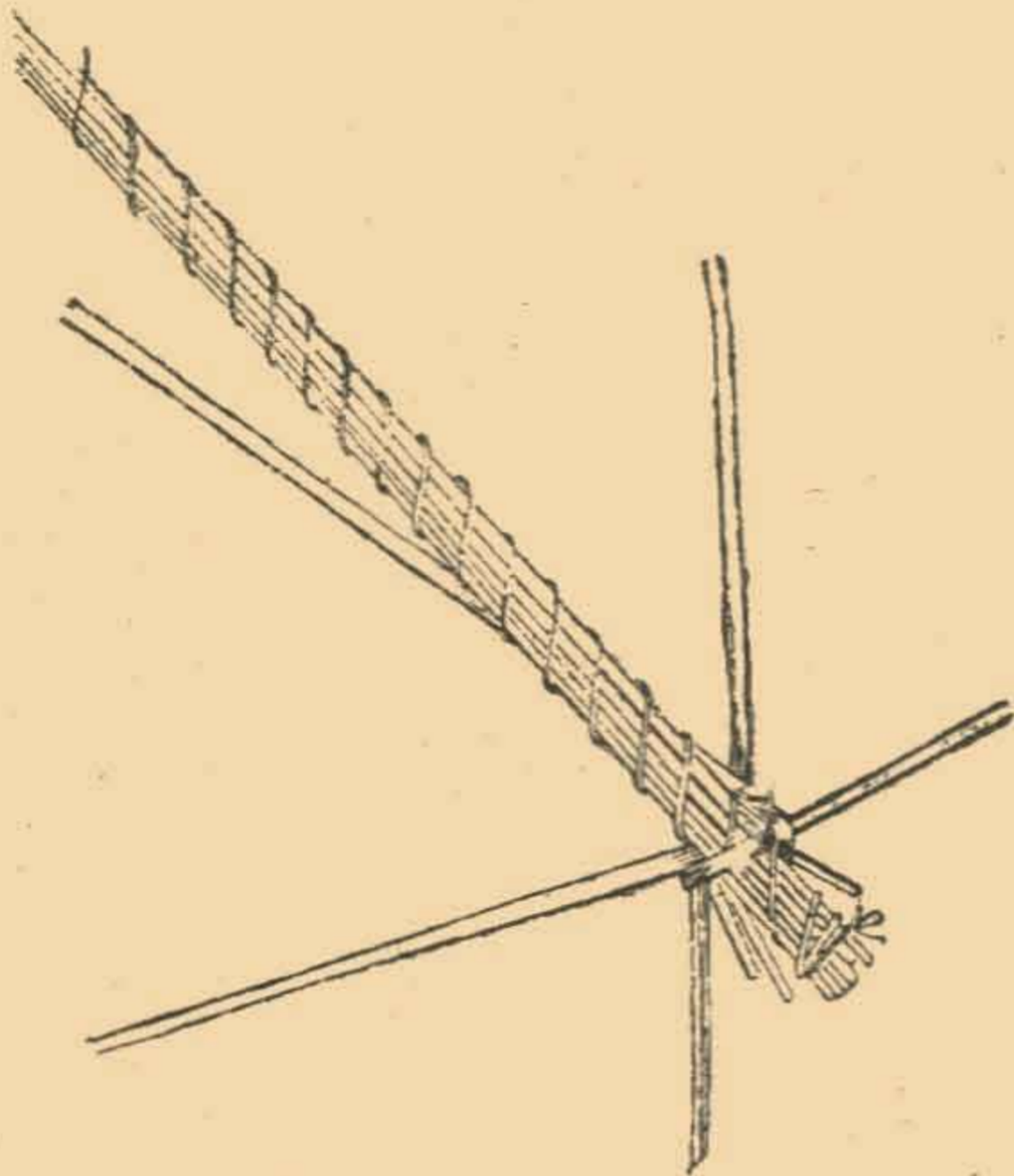

Рис. 74. Перший рух джгута

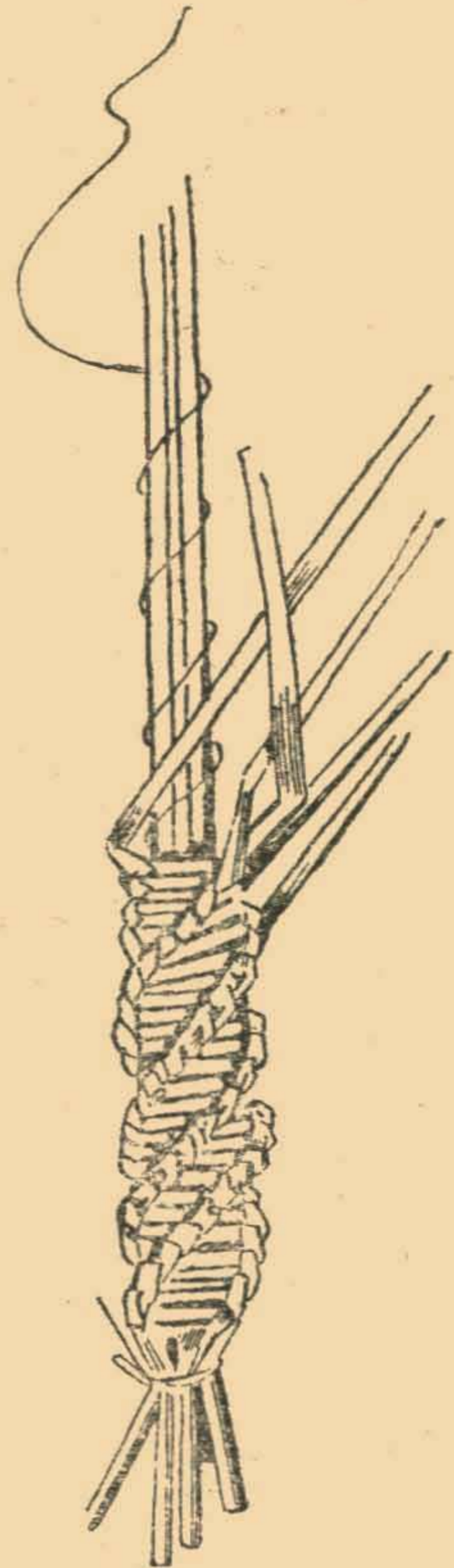

Рис. 75. Джгут оздоблювати чемодани

Збирання чемоданів

Наплівши джгута скільки треба на даний чемодан, починаємо збирати чемодан. Половинки, що вже висохли, по черзі натягаємо на колодку й проглажуємо їх як кошика. Пришиваємо завіси, ручки, петлі та гудзики як на кошик, обшиваємо краї зверху джгутом, а всередині плетінкою, щоб робота була чиста. Ручки на чемодан робимо так: беремо двоміметровий дріт і робимо з нього ручку (рис. 72), рівні сторони складаємо вдвоє, обмотуємо ниткою та обплітаємо плетінками, добре натягуючи та вирівнюючи їх.

Коли ручки готові, пришиваємо їх до чемодана, ховаючи краї під плетінкою, що пришиваємо до обох половинок чемодана. Плетінку з обох боків закінчуємо гудзиками (рис. 72). Гудзики робимо так: скручуємо плетінку міцно на 2 см в діаметрі, зшиваємо краї й гудзик готовий.

Завіси на чемодани робимо теж з плетінки на дроті. Дріт пропускаємо всередину через обидві половинки чемодана та міцно з'єднуємо до купи.

До великих чемоданів треба по 3 завіси, для менших — по 2.

Попришивавши петлі, гудзики й завіси, пришиваємо джгут і тоді вже пришиваємо всередині плетінку одинадцятикінцівку, так звану чемоданну.

Одну половину чемодана обшиваємо цією плетінкою врівень з краєм, а другу випускаємо наполовину зверху, щоб, коли зачинятимемо, вона заходила в другу половину чемодана і щільно його закривала.

Норма набивання та збирання чемоданів за робочий день для одного робітника така: великих чемоданів — 1, середніх — 2 і малих — 3.

Баул

Баул робимо з плетінок семикінцівок №№ 4, 5 та 6 як до розміру баула. На менші баули беремо тоншу плетінку, а на більші — товщу.

Баули роблять різних розмірів.

Як приклад, візьмемо баул розміром завдовжки 35 см, а в об'ємі 50 см.

На рівній дощечці, що розміром має бути більшою, ніж розвернений баул, набиваємо плетінку маленькими гвіздочками (шпалерними). Плетінку на баул беремо, наприклад, червону, й рябеньку. Основу робимо червону, а заплітаємо так, щоб плетиво мало малюнок смушками — три рядки червоні, а два — рябенькі. Переплітати можна, як тканину, з переборами. Кусок плетива має бути завдовжки та завширшки не менш як на 5 см од потрібного нам розміру баула, щоб було чим закінчувати краї.

Виготовивши плетиво на головну частину баула, треба виготовити ще й два денця. На тій самій дощці збоку набиваємо червону основу на 40 см та піткання (уток) на 20 см, залишаючи той же перебір та смугастий малюнок. Залишати на закінчення не треба, бо доведеться вирізувати круглі

денця, а кругло зароблювати не можна. Коли кусок на денця готовий, знімаємо його з дошки і зсередини замащуємо столярним клеєм. Проклеювати денця неодмінно треба, бо непроклеєне плетиво не можна вирізувати кругло — воно розсипається і весь баул не держатиме форми.

Поки плетиво на баул сохне, заготовляємо бордюра та плетемо ручки. Виготовивши ці частини, починаємо збирати баул. Плетінки великого куска плетива, призначеного на головну частину баула, загинаємо краями всередину на той бік, де клеїли, та пришиваємо сировими нитками, підрівнявши краї ножицями на $1\frac{1}{2}$ см.

Довгенький кусок плетива, що на денця, вирізуємо правильними кругами за виготовленими трафаретами, обведеними циркулем на папері або картоні. Щоб вирізані круги держалися і краї не розпускалися, обшиваємо їх кругом плетінкою по обидва боки, ховаючи нитки так, щоб їх не було видно. Коли круги готові, беремо головну частину плетива на баул, надаємо йому круглої форми, накладаючи з обох боків один по одному виготовлені круги та пришиваючи ці круги до плетива.

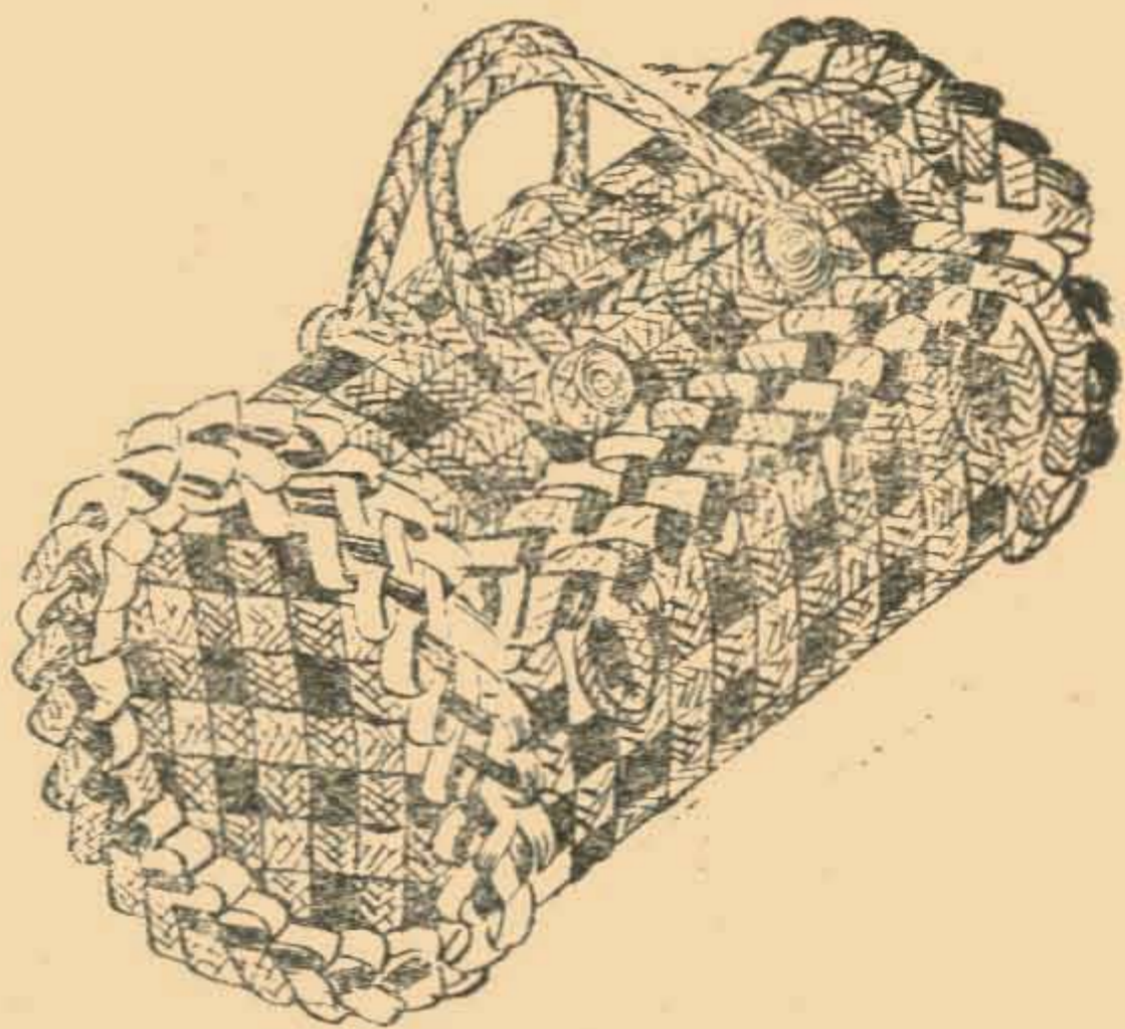

Рис. 76. Баул

Коли денця пришиті, баул, власне, готовий. Залишаються тільки останні деталі, а саме: треба пришити ручки, завіски та гудзики і оздобити кругом бордюром.

Ручки треба робити такі, як і на кошик, розрізуємо надвое і просуваємо кінці між плетивом на 5 см всередину та міцно пришиваємо, загнувши їх горизонтально. З тоншої плетінки, що робили й ручки, сплітаємо шнур на дві петельки, завдовжки 40 см, розрізуємо цей шнур і робимо дві петельки, зшиваючи їх. Половини, де зшиті кінці, закладаємо, як і в ручках, на 5 см всередину поміж розсунутим плетивом і міцно пришиваємо їх (рис. 76).

На протилежному краї баула проти петельок пришиваємо гудзики.

Залишається ще обшити баул бордюром зверху. Бордюор робимо так, як і на кошики, але можна робити й інакше. Коли пришиваємо бордюор такий, як на кошик,

Рис. 77. Бордюор
для баула

то робимо його з тоншої плетінки, щоб не був широкий. Коли ж маємо плетінку широку, плетемо бордюор з трьох кусків плетінок. Бордюор цей плетемо, як звичайну плетінку-трикінцівку, „кіскою“, але, переплітаючи, робимо зубчики з кожного боку, як на плетінці-семикінцівці (рис. 77).

Наплівши бордюора стільки, щоб вистачило оздобити кругом баул і денце з обох боків, обшиваємо його. Краї обох бордюорів на денцях зшиваємо до купи. Щоб робота була чистою, всередині та по краю обшиваємо баул плетінкою (рис. 76).

Пано і килимок

На пано придатні всі нумери та сорти плетінок. Пано з плетінки можна робити з вишиванкою або переборне, або на плетінці малюють узор олійними фарбами.

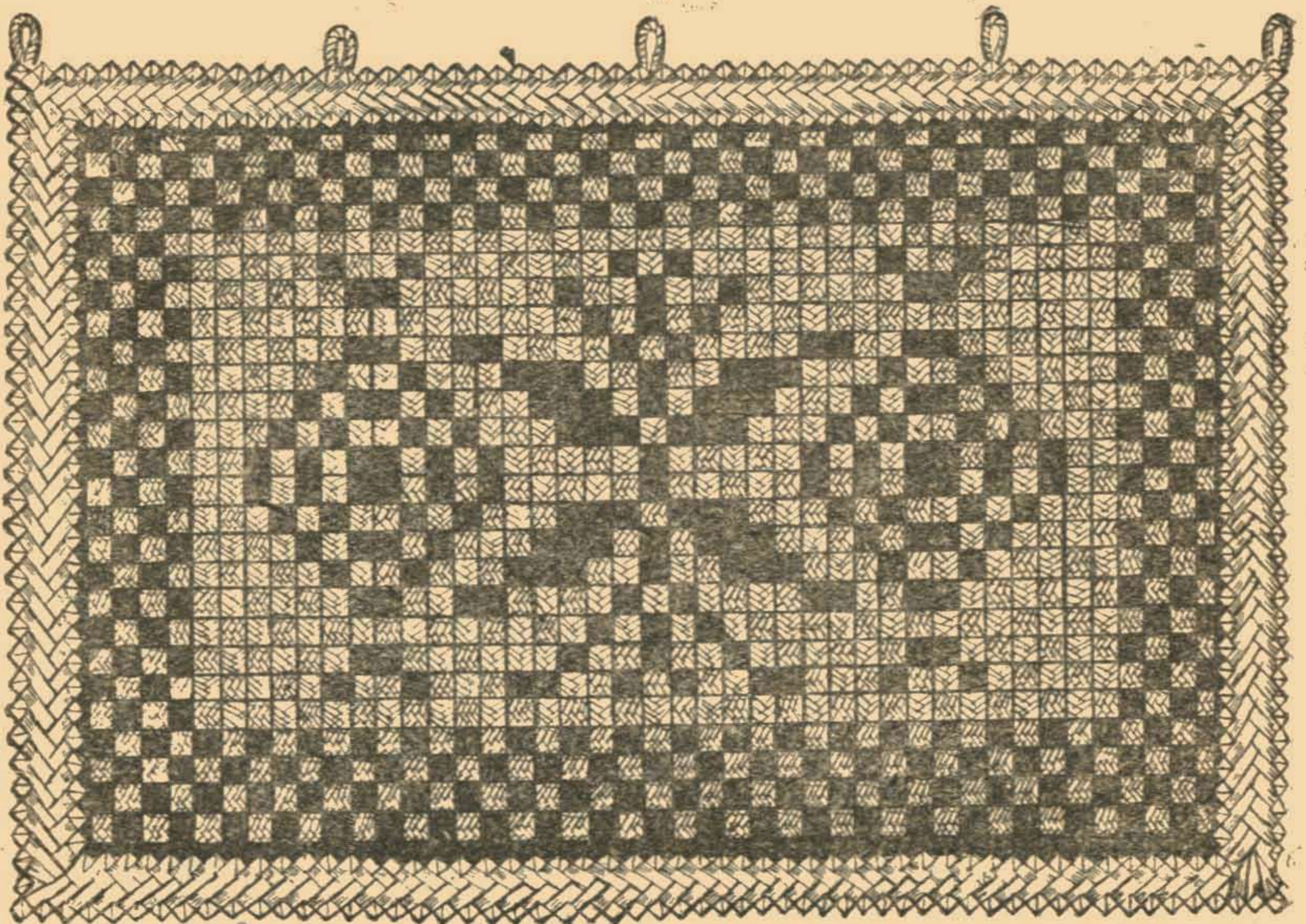

Рис. 78. Килим

Рис. 79. Пано

ваних трав, малюємо од руки чи набиваємо за трафаретом. Фон на такі пано треба натурального солом'яного кольору, можна й фарбований одноколовий. Плетемо плетиво для пано на дощі або на столі, залежно від розміру. Кінці підгинаємо та підшиваємо як на кошик. Для висячого пано зразу пришиваємо петельки з плетінок та обшиваємо бордюром з лиця, а на виворіт підшиваємо звичайною плетінкою (рис. 78 і 79). Коли ж килимок роблять на підлогу, обшиваємо його з лиця замість бордюра плетінкою. Коли пано готове, його не треба проклеювати, але пригладити чи пропустити через вал потрібно. Пропускаємо через вал поки ще не пришитий бордюр. Так само, як і пано, роблять ширми на вікна (рис. 80).

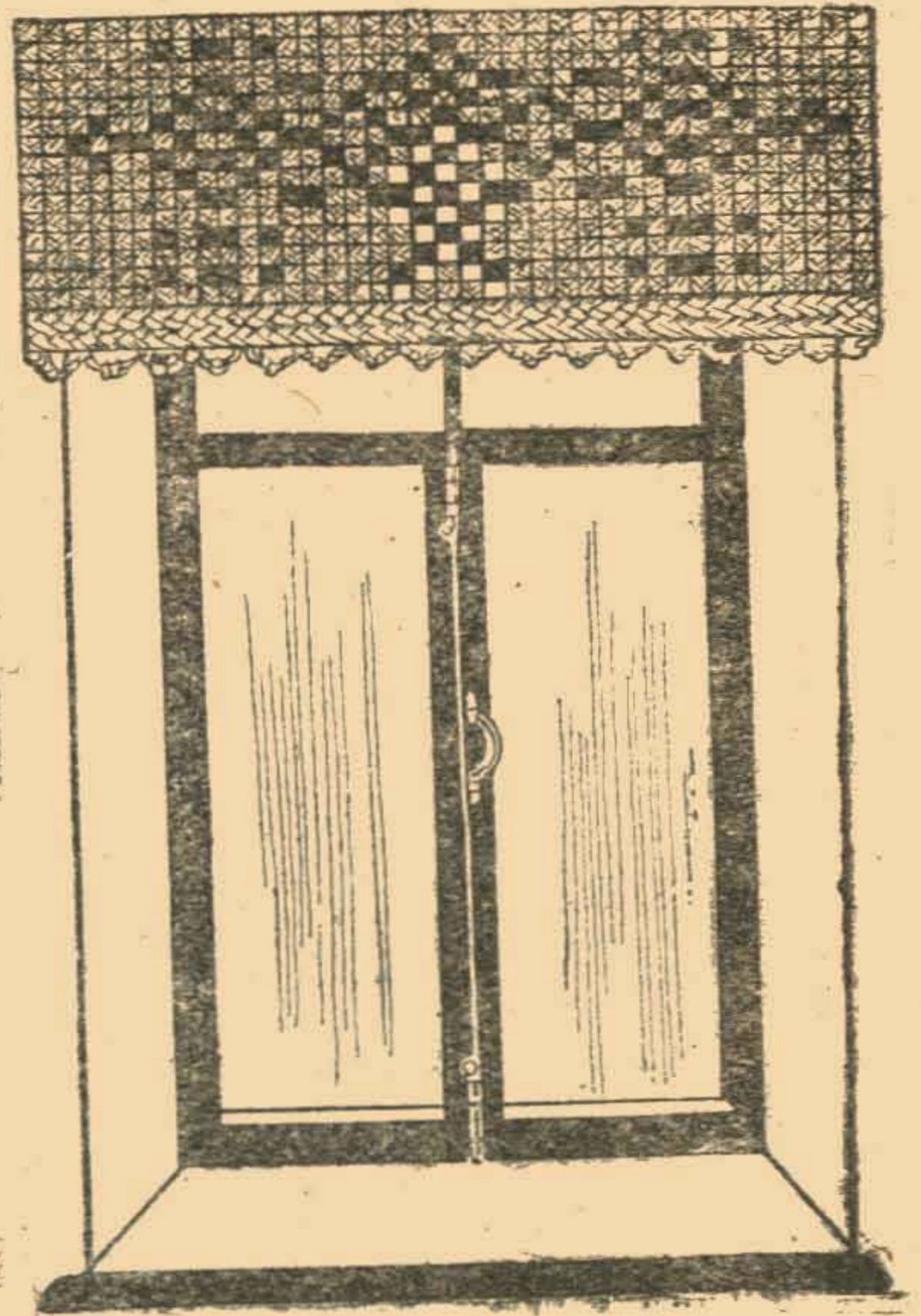

Рис. 80. Ламбрикен перебором

На вишите та мальоване пано і під набійку, беремо плетінку одноколову, переплітаємо її як звичайне полотно, в „шашечку“, а узор чи малюнок вишиваємо кольоровими плетінками або нитками з пофарбо-

Мішок, або папка для газет

Щоб заготувати плетиво на папку, беремо дошку на 3 см завтовшки та розміром, наприклад, 60×40 см (можна робити різного розміру). Плетиво на папку можна робити з кольорової плетінки, а також з різними переборами, або прикрашати передню частину, верхню та

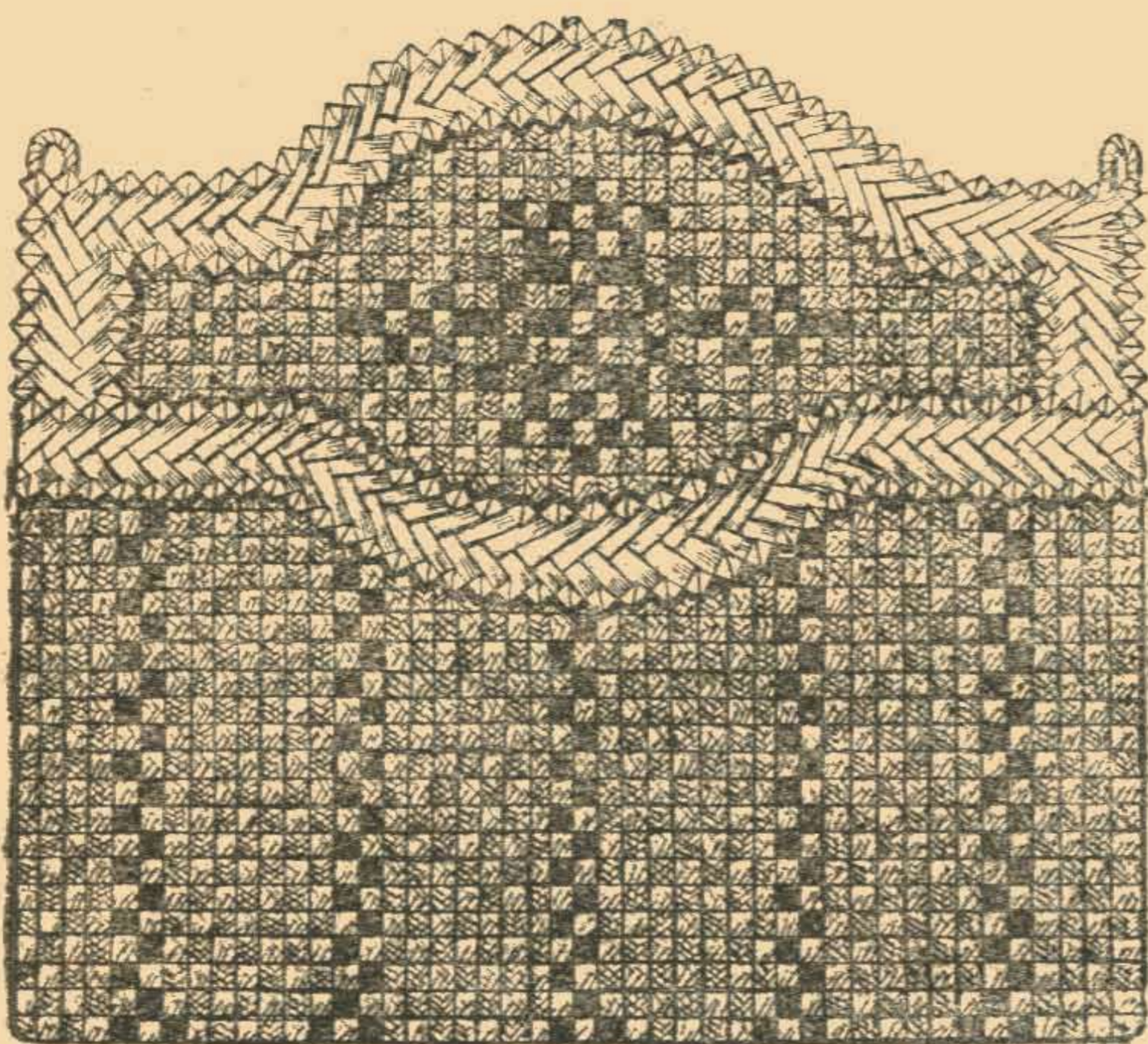

Рис. 81. Папка для газет перебором

нижню малюванням, вибійкою або квітками чи вишиванкою з кольорової соломи.

Основу набиваємо на дошку рівними рядками, як і кошики, за формою папки, тільки другий бік набиваємо не до краю. Коли основа готова, починаємо заплітати перебір.

Закінчивши плетиво, виймаємо гвіздочки, що ними закріплювали плетінку, та здіймаємо папку з дошки. Закріплюємо, як звичайно, кінці плетінки всередині, надаємо верхній та передній частині папки певної фігурної форми (рис. 81).

Форми надаємо так: вирізуємо з паперу потрібний трафарет, прикладаємо його до готового прямокутника, що являє собою передню чи верхню частину папки, тоді рівняємо за трафаретом. Щоб краї плетінок не розсипалися, ми обшиваємо всю папку стьожкою, шовковою чи бавовняною, підбираючи колір до соломи натуральної або фарбованої.

Стьожка з обох боків—з середини та з лиця—обшивається плетінкою, ялинкою чи зубчиками, не тільки для того, щоб папка була, міцніша, але і для декоративної прикраси. Отже, треба зразу обшивати з середини, а потім з лиця, старанно заховуючи нитки.

Коли все обшито й закінчено, натягаємо знову папку на колодку та розглажуємо. Папка, прикрашена пере-

бором, готова. Коли ж папка має бути мальована чи прикрашена солом'яними квітами, то беремося до художнього оформлення її.

Квіти робимо або з розколеної та глаженої соломи, або ж з кольорової плетінки, викладаючи їх на фон папки за певним малюнком (рис. 82, 83, 84, 85 і 86 — на стор. 42).

Окремі частини квітки з'єднуємо ланцюжком. З ланцюжка ж робимо й середину. Треба лише мати перед очима малюнок, з якого й копіювати прикрасу.

Коли робимо квітку з соломи, то треба розколоти соломину ножицями, покласти її на стіл, пальцями лівої руки розгорнути соломину, а ножицями розрівнювати зліва вправо, декілька раз, поки солома стане рівною, а тоді повертаємо розглажену частину соломи вправо і починаємо рівняти другий бік. Далі повертаємо соломину серединою на стіл, блискучим або кольоровим боком наверх, і гладимо ножицями знову, доки вона стане зовсім м'якою та рівною.

Коли наготовимо досить потрібної нам для даного малюнка кольорової соломи, мочимо пальці й викладаємо потрібні нам фігури.

Ланцюжка на квітки краще робити теж з кольорової соломи. Окремі частини квіток з'єднуємо докупи, і цілу квітку пришиваємо до папки за узором.

Папку на стіну для дрібних речей робимо так само, як і на газети, лише розмір її менший, — звичайно 30 × 30 см, найменше. Взагалі розмір залежить від виконавця або замовника. Треба тільки мати на увазі, що на менші розміри краще вживати тонкі сорти плетінок, щоб зберегти пропорції.

До настінних папок треба ще петельки; їх ми робимо з плетінки або ланцюжка (рис. 87).

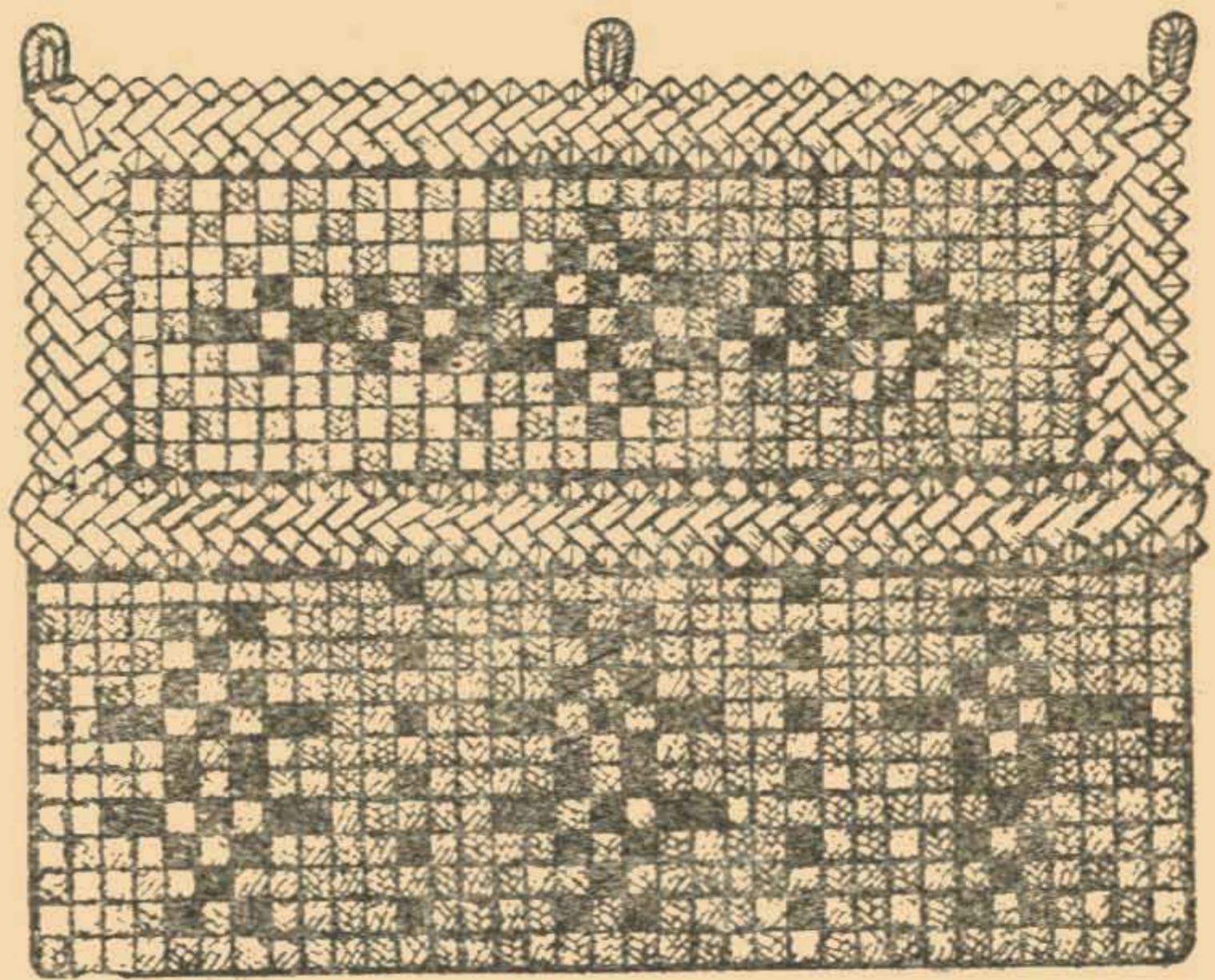

Рис. 87. Настінна папка перебором

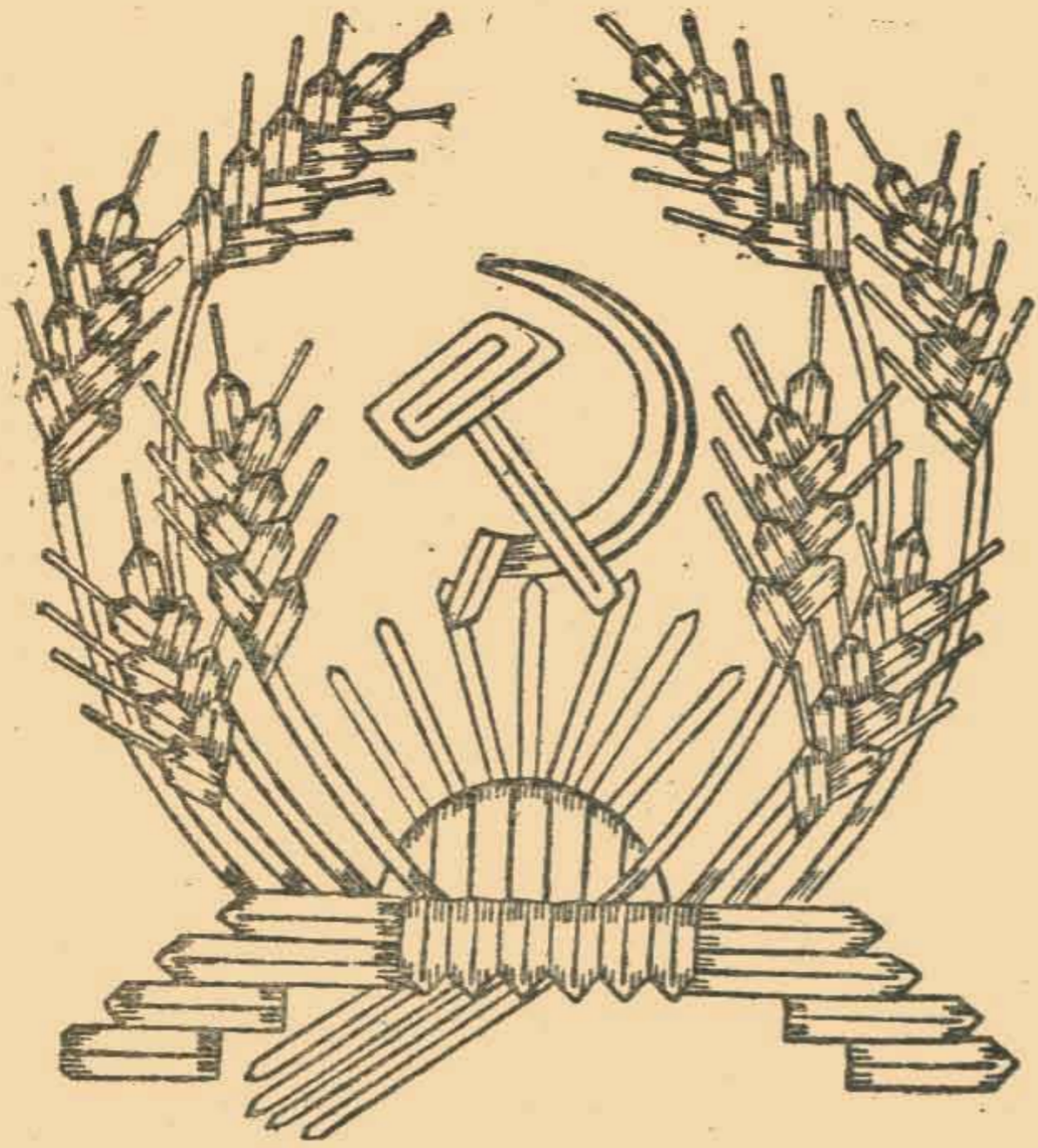

Рис. 82. Квіти з розщепленої соломи

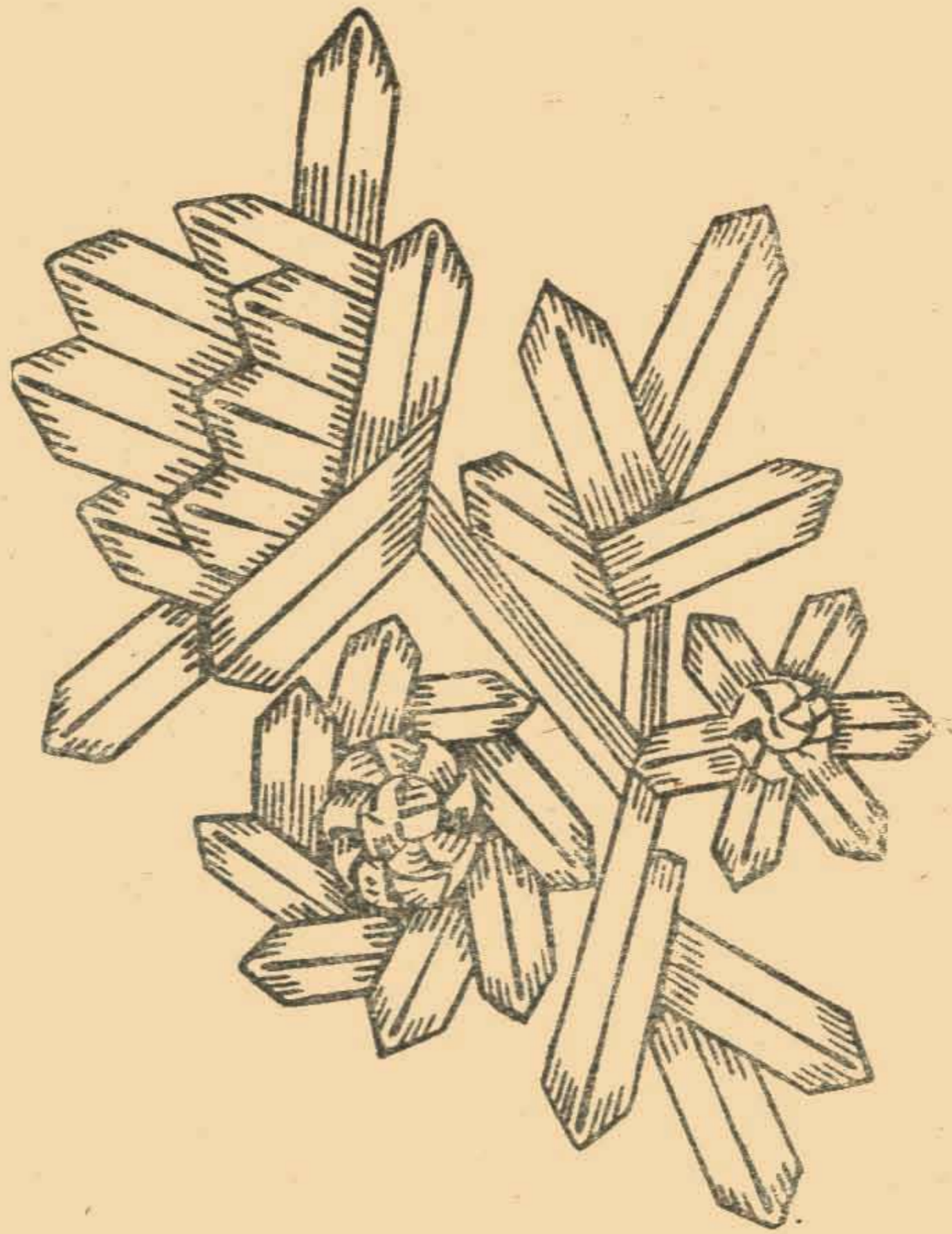

Рис. 85. Квіти з розщепленої соломи

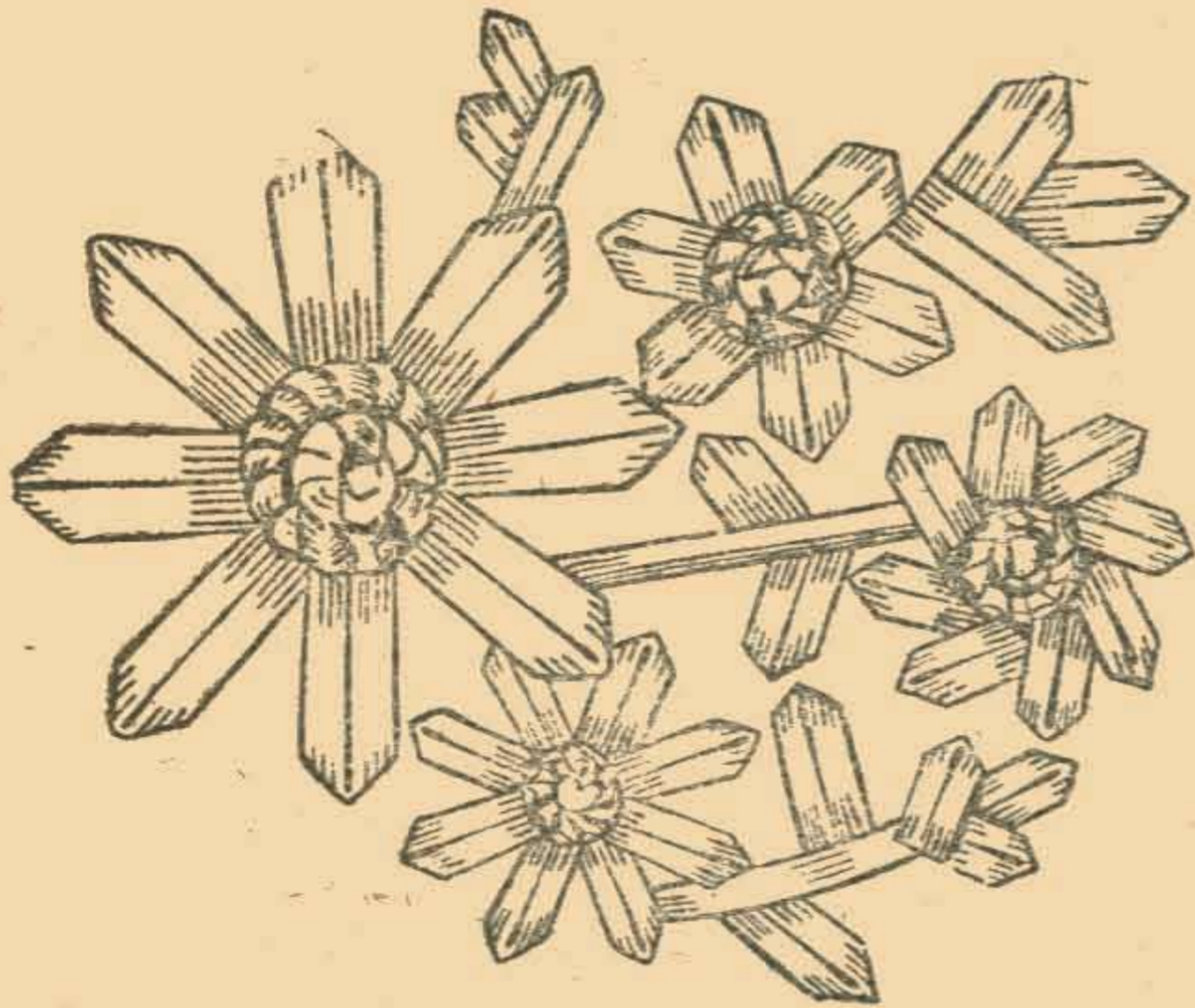

Рис. 83. Квіти з розщепленої соломи

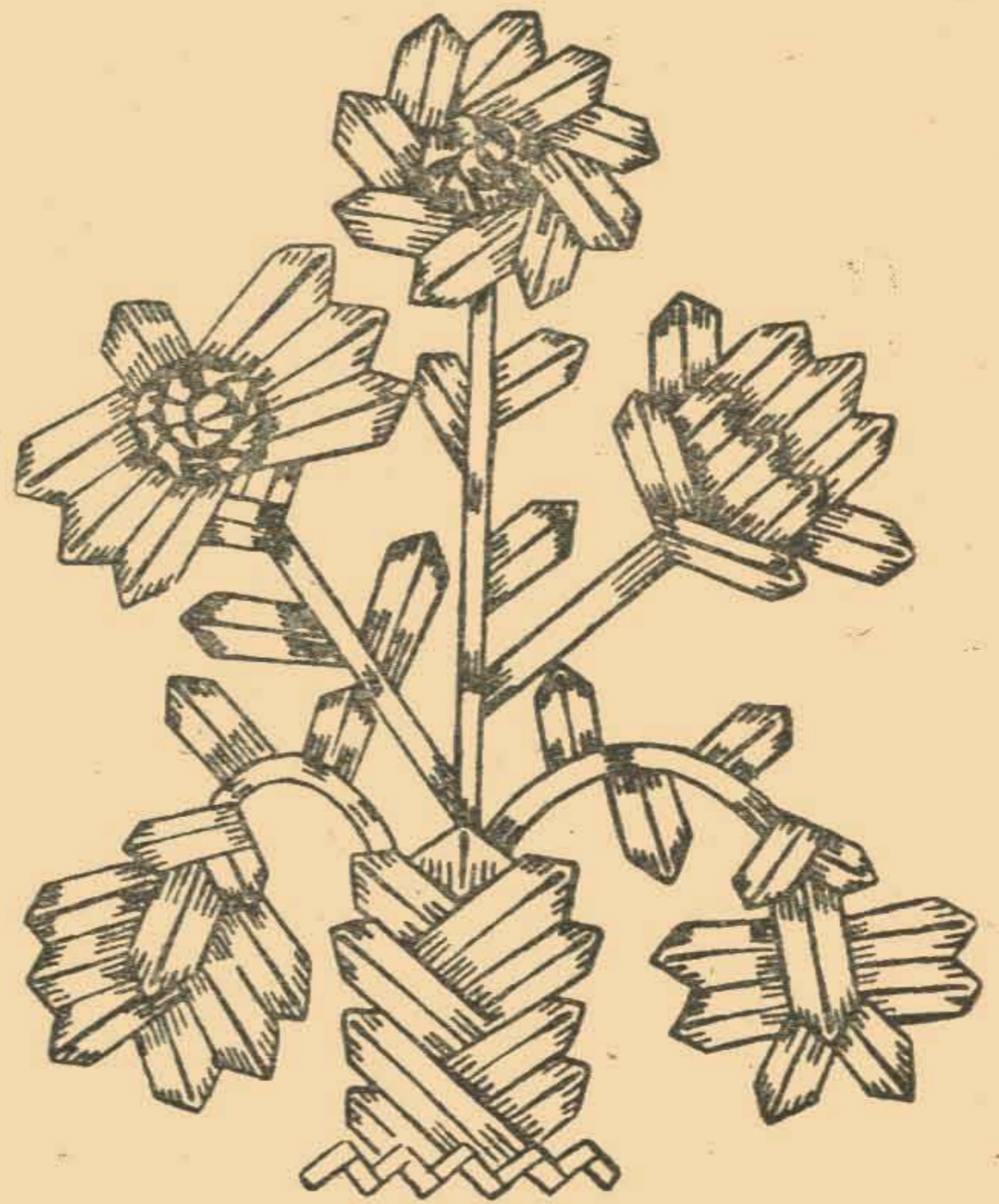

Рис. 84. Квіти з розщепленої соломи

Рис. 86. Квіти з розщепленої соломи

Саше для гребінців чи носових хусточок

Робимо так само, як і папки, але не накладаємо прикрас. Розмір для саше— 19×24 см у готовому вигляді, на

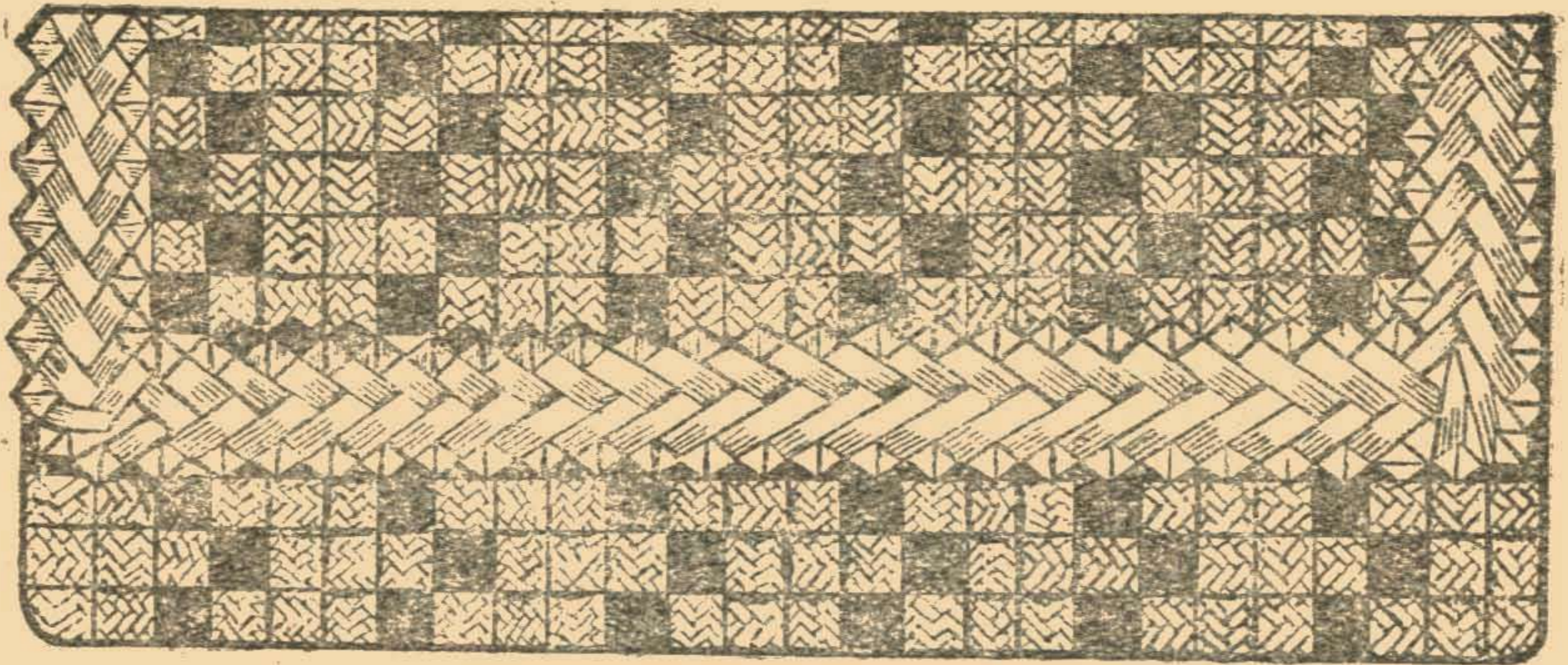

Рис. 88. Саше для гребінців перебором

закінчення залишаємо по 1 — 1,5 см в об'ємі. Коли саше готове, ми верхню частину загортаємо вниз,— виходить закрита папка (рис. 88), виглажуємо, щоб надати певного вигляду.

Шкільна сумка

Робимо її так, як і саше, але розмір її у розкритому готовому вигляді 35×45 см, а в закритому — 35×28 см. Шкільну сумку роблять з плетінки соломи №№ 4 і 5. Ця плетінка грубша, ніж на саше, що роблять його з №№ 2 і 3 або з розщепленої соломи. До шкільної сумки треба лише приробити ручку, щоб зручно було її носити, та оздобити бордюром, як на базарному кошику. Ручку закріплюємо з середини денця, обшиваємо навколо до боків (рис. 89).

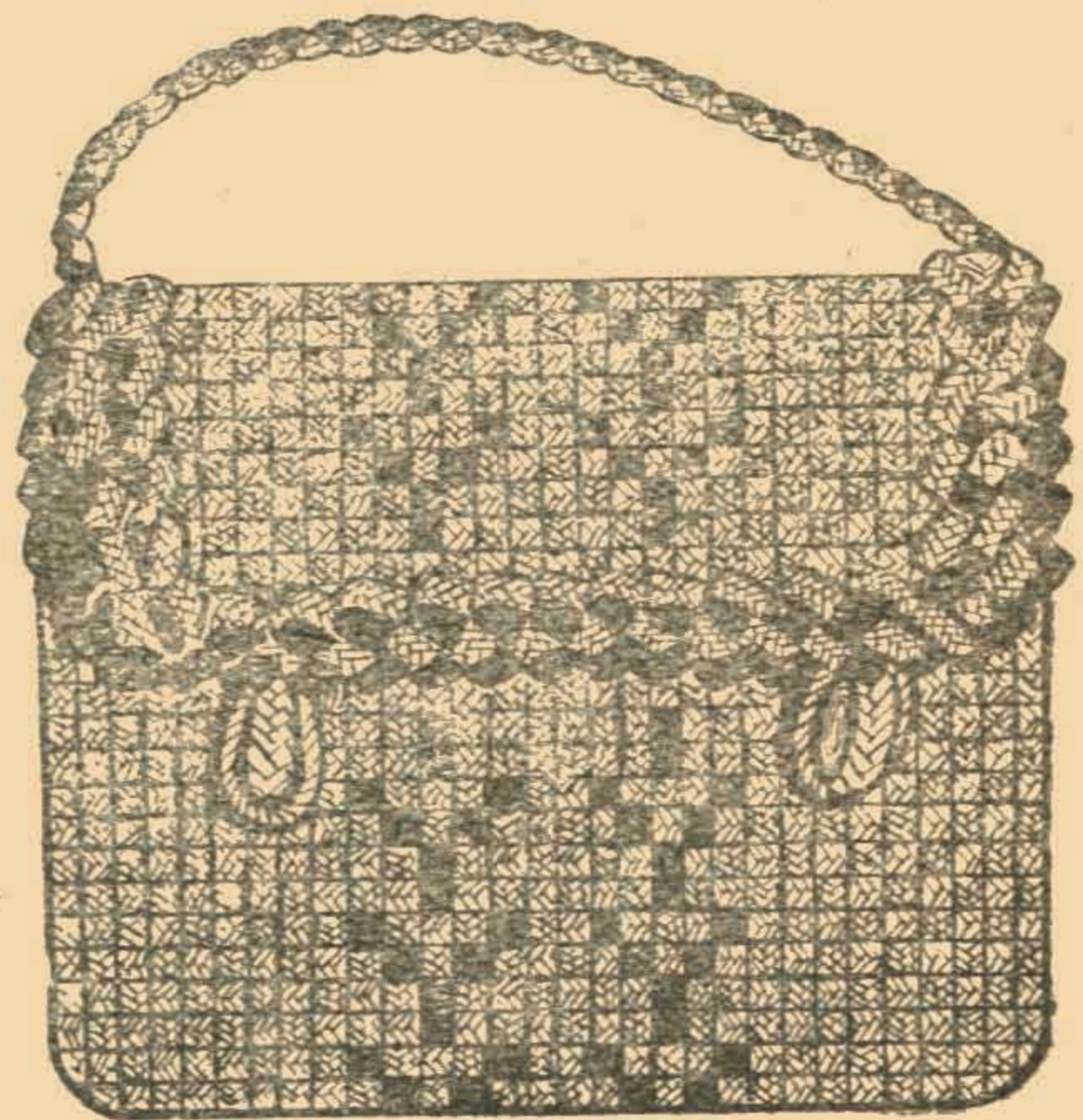

Рис. 89. Шкільна сумка перебором

Портфель робимо, як і шкільну сумку (рис. 90).

Рис. 90. Портфель

Настінна папка конвертом

З будь-якої плетінки, краще з розщепленої со-
ломи, набиваємо прямо-
кутник, як на килимок,
розміром 30×30 , вигла-
жуємо, обшиваємо стьож-
кою навколо, тоді бе-
ремо за два ріжки нав-
хрест, з'єднуємо та при-
шиваємо разом з третім
ріжком. Матимемо справ-

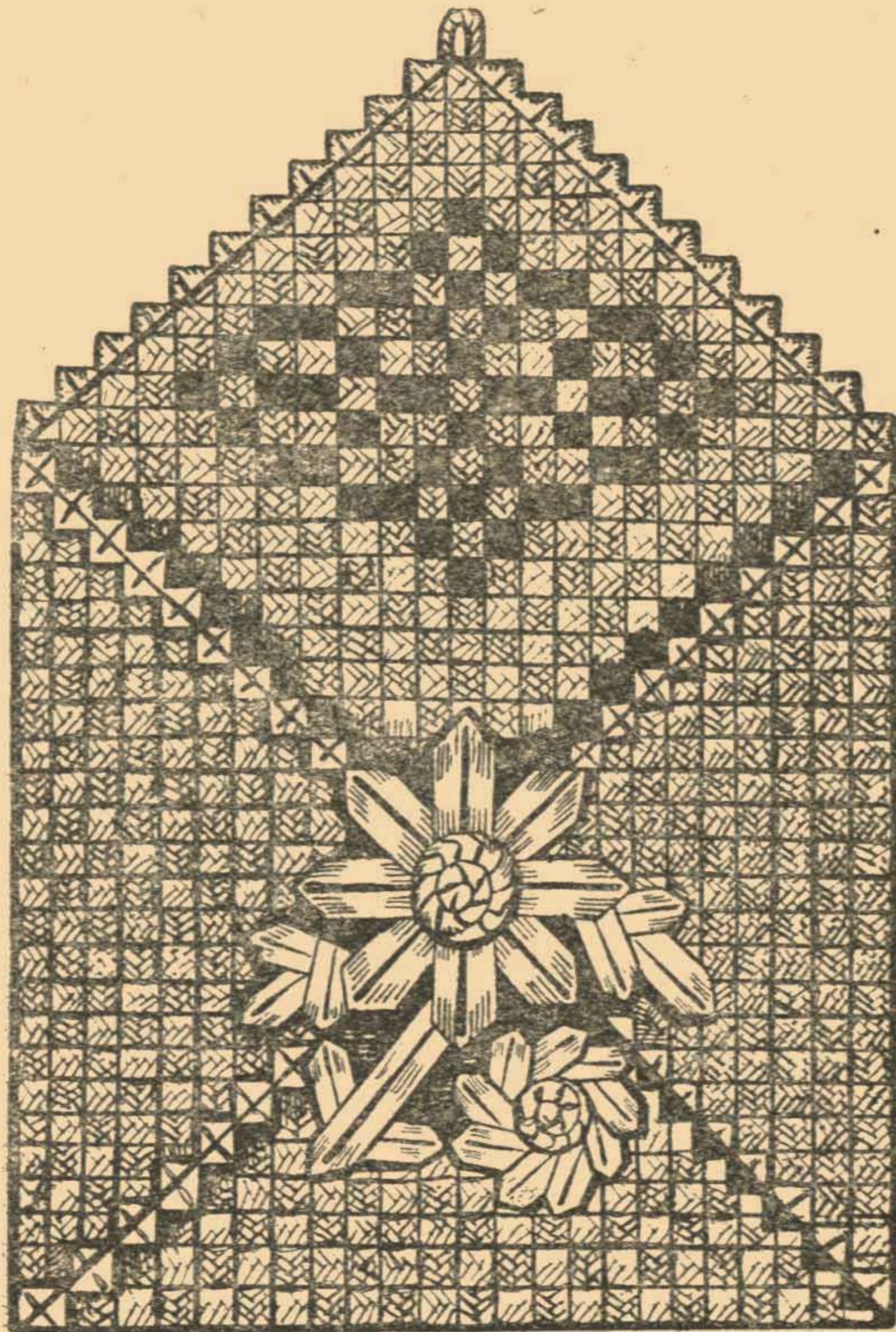

Рис. 91. Настінна папка конвертом

жній конверт. Боки зашиваємо докупи та оздоблюємо навколо плетінкою фантазі, або зубчиками з лиця і зісподу, а посередині, де з'єднані ріжки, пришиваємо якусь прикрасу. До верхнього ріжка пришиваємо петельку (рис. 91).

Штори й ламбрикени для вікон та ширми

Робимо як килимки. Ламбрикени можуть бути з вирізкою або з ажурним краєм (рис. 92, див. ще рис. 80).

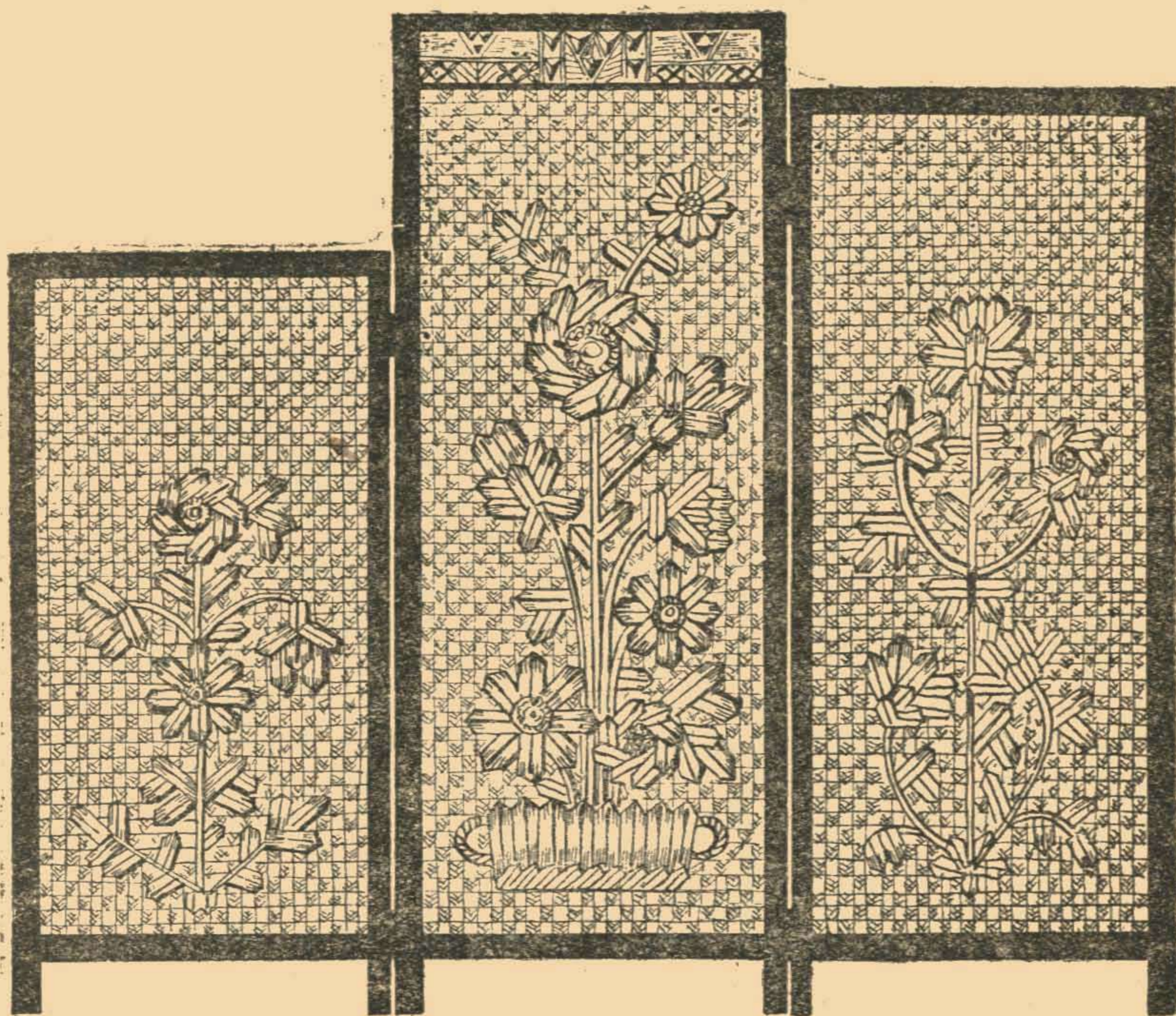

Рис. 92. Ширма

Великі речі, в яких носять вагу, ніколи не роблять із колотої плетінки, бо вони не будуть міцні, а речі декоративні краще робити з колотої плетінки, бо вона легка й краща.

ВИРОБНИЧЕ ПРИЛАДДЯ

Прес або м'ялка

Прес або валки (рис. 9) для пресування плетінок є звичайний пральний коток, на якому качають білизну.

Рифлені валки мають таку саму конструкцію, що й звичайні, але обидві качалки, поміж якими пропускаємо плетінку, мають різь відповідно до ширини плетінок семикінцівок од №№ 00 до 7 включно. Верхня качалка має рельєфні виступи, а нижня — відповідну різь вглиб. Крім того, ця різь має ще рівчачок, заглиблений в обох качалках, куди попадають зубці від плетінки, щоб не зім'ялись.

Поміж різню, з тильного боку валків, мають бути металеві пластинки, що направляють плетінку, щоб падала вниз і не поверталась назад (рис. 40). Валки ці установлюємо міцно на ослінчику, такому заввишки, щоб, коли валки до нього прикручені, робітник міг стояти вільно, не згинаючись. Гвинт, що є зверху цих валків, регулює силу пресування плетінки.

Розщіпники

Розщіпники — це приладдя, що ним розщеплюємо соломі.

Розщіпник має дві частини: ніж та футляр до ножа. Футляр виглядає як патрон і має теж дві частини: футляр для ножа та кришечку. Призначення патрона держати й направляти соломину, що вставляється через кришечку, в якій є для цього спеціальний проріз, щоб соломіна не рухалася, а ніж міг колоти її на рівні частини. Внутрішній проріз патрона має форму конуса, але зовні верхній проріз кришечки менший за нижній вихідний проріз (рис. 93).

Ніж зверху має форму конічної голки, товстішої до низу. Вона виходить через проріз кришечки. Майже посередині цієї голки (як вона вставлена в патрон) є ножі, що містяться внизу, але не доходять до кінця патрона (рис. 94).

Коли патрон закритий, ніж цілком входить в нього і голку з кришечки видно на 2 мм. Патрон робимо з міді, а ніж — з сталі.

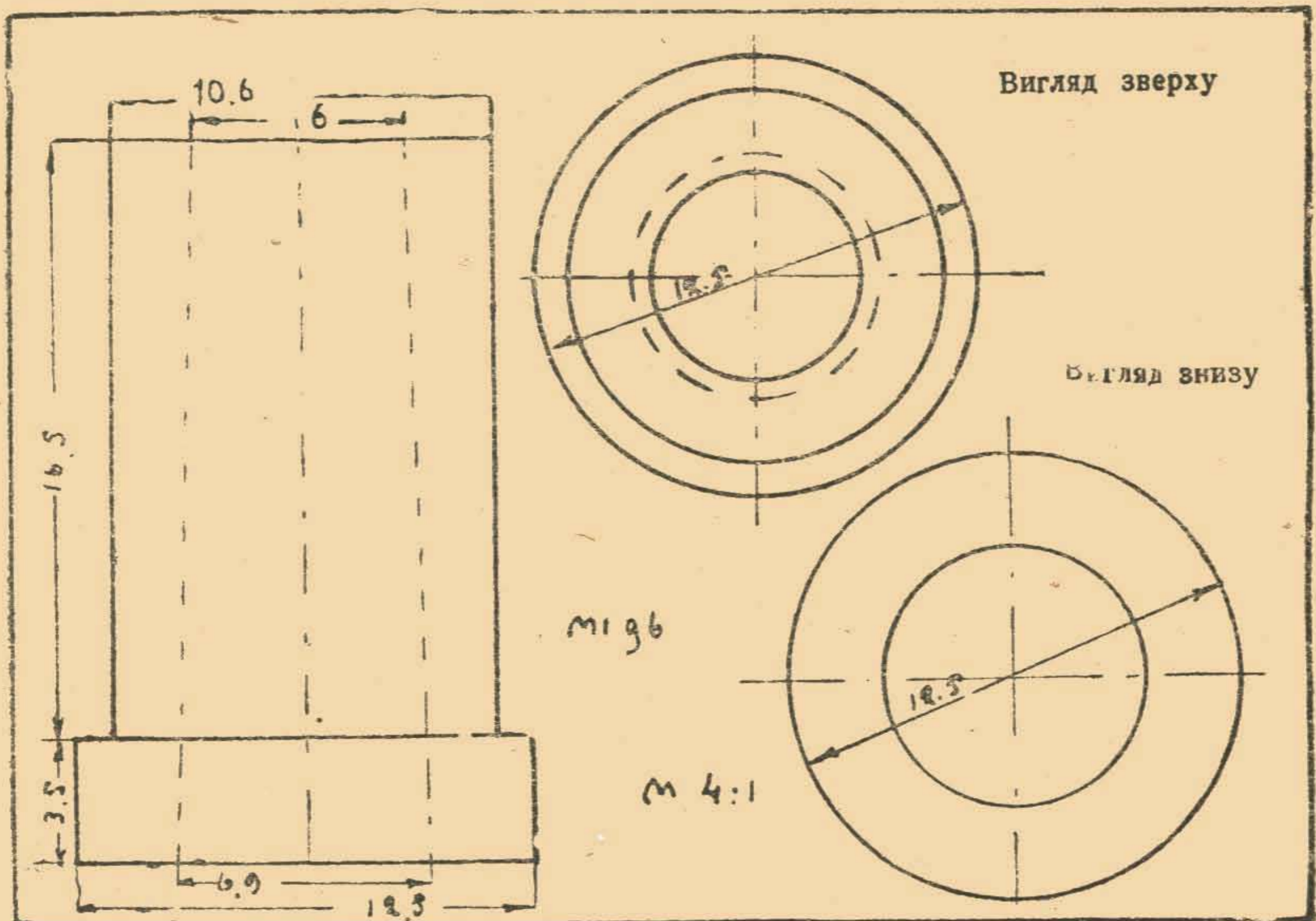
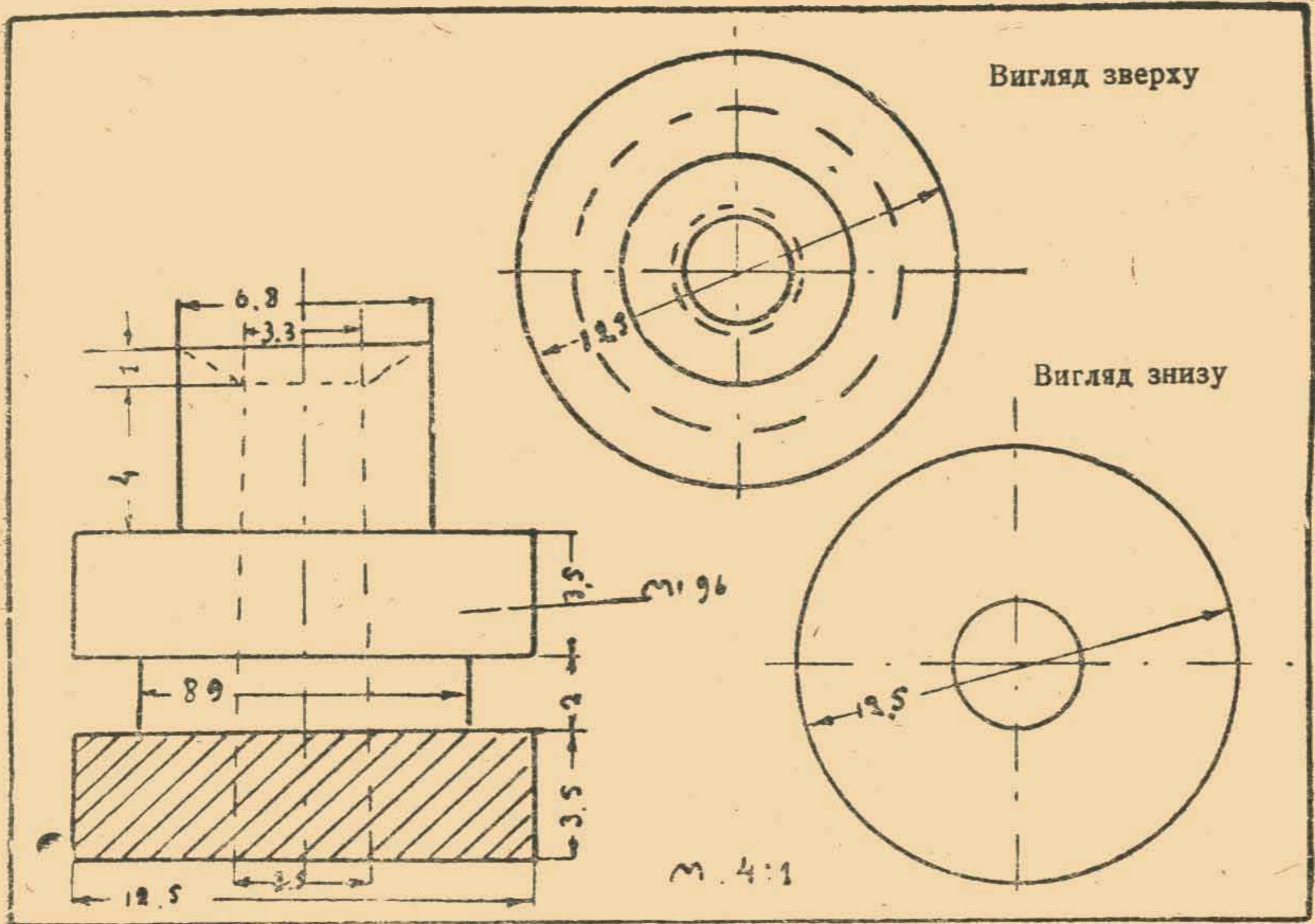

Рис. 93. Футляр для розщипника

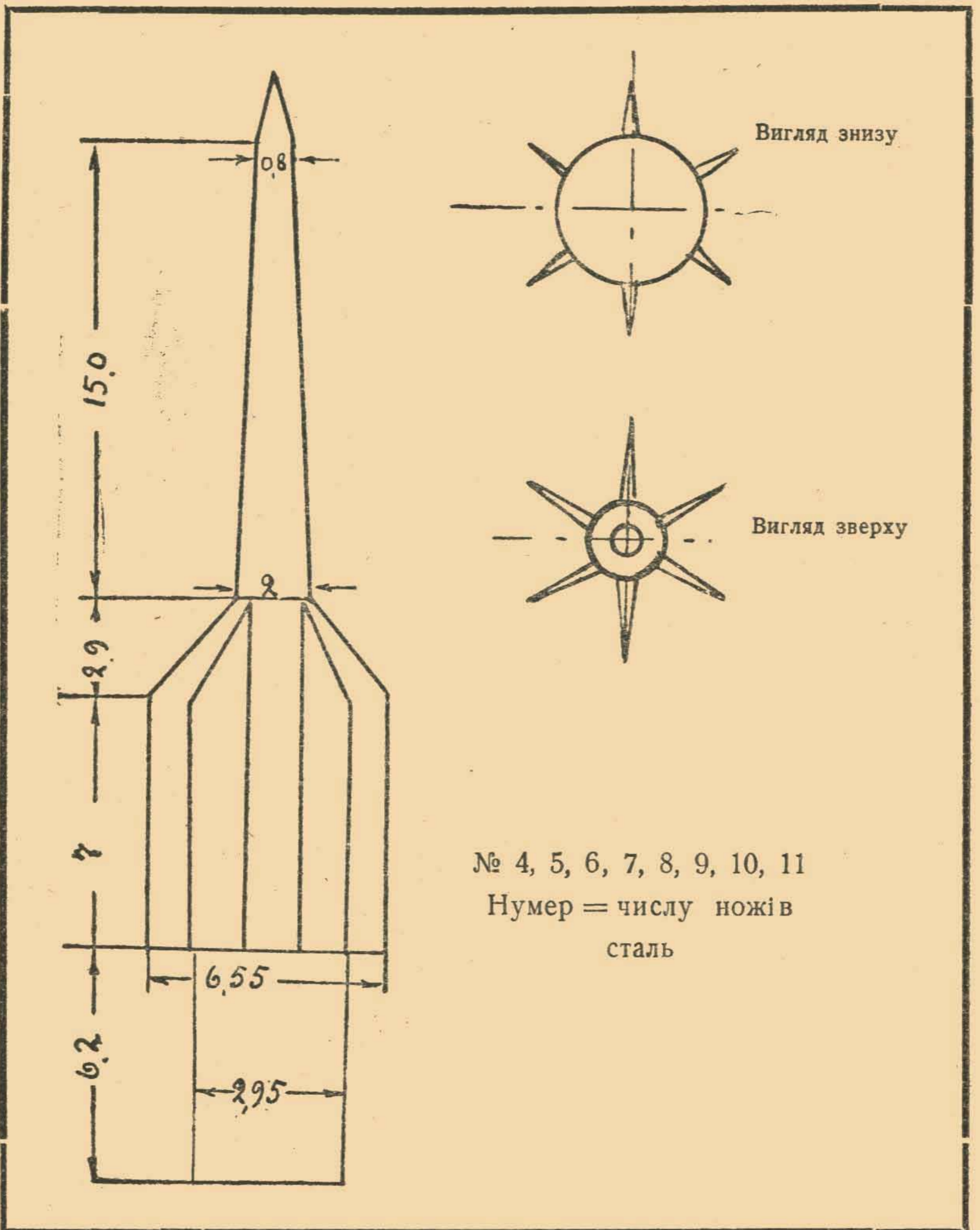

Рис. 94. Розщипник

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИЧОК

Бриль, брилик — шляпа

Вибійний — набойный, набивной

Виворіт — изнанка

Дріт — проволока

Забарвлювання — расцветка

Килимок — коверчик

Клямочка — скобочка

Колір — цвет

Кольоровий — цветной

Кошик — корзинка, кошель

Ланцюжок — цепочка

Мальований — раскрашенный

Мереживо — кружево

Облямівка — кайма, обшивка

Облямівний — окаймляющий

Оздаба — украшение

Підлога — пол

Плетій — плетельщик

Пофарбований — окрашенный, раскрашенный, выкрашенный

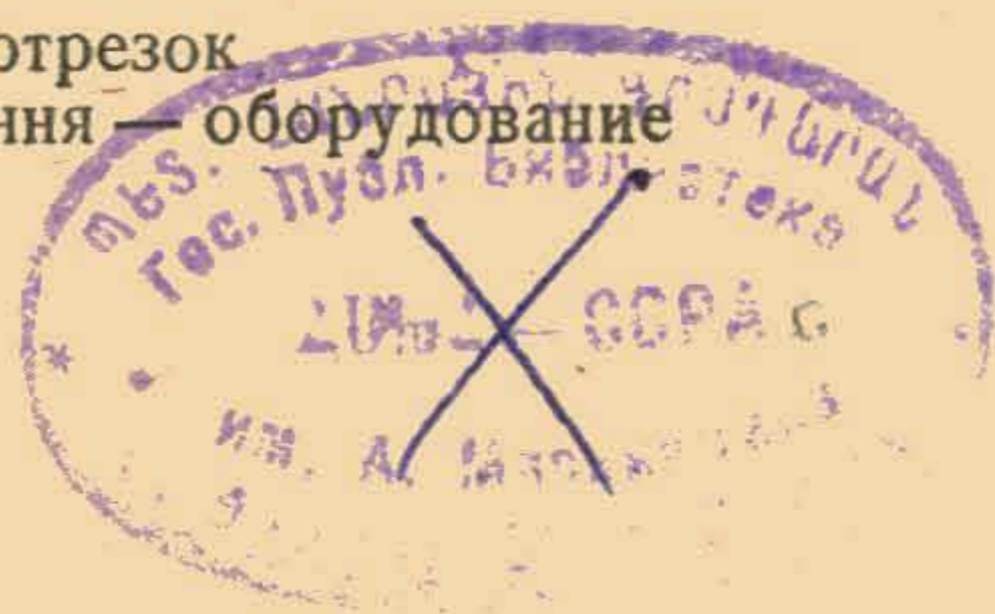
Прямокутник — прямоугольник

Різь — нарезка

Стьожка — лента

Урізок — отрезок

Устаткування — оборудование

З М І С Т

	Стор.
Від автора	3
<i>Загальні зауваження</i>	
Готування соломи для плетіння	4
Довжина плетінок	5
Зберігання плетінок під час роботи	5
Відрізування кінців соломи	6
Пресування плетінок	7
Намотування та пакування	8
<i>Плетінки з круглої соломи</i>	
Плетінка двійка, або ланцюжок.	9
Плетіння двійки	10
Плетінка трійка	11
Доточування кінців	12
Плетінка четвірка.	13
Плетіння четвірки	13
Четвірка-зубці	14
Плетіння зубців четвірки	15
П'ятикінцівка, або педаль.	16
„Ялинка“	17
Плетінка семикінцівка, або „хіна“	18
Одинадцятикінцівка чемоданна	21
<i>Плетінки з розщепленої соломи</i>	
Заготівля розщепленої соломи на плетінку	22
Плетіння з розщепленої соломи.	22
Плетіння лізьер.	23
<i>Плетінки з розщепленої соломи, складеної вдвоє</i>	
Плетінки фантазі шашечками.	26
Забарвлювання	27
<i>Художні вироби з плетінок</i>	
Кошки базарні або дитячі	27
Устаткування	27
Плетіння кошків	28
Виготовляння ручок	30

	Стор.
Виготовляння бордюра	31
Чемодан	32
Набивання чемоданів	32
Джгут	33
Виробляння джгута	33
Збирання чемоданів	35
Баул	36
Пано і килимок	38
Мішок, або папка для газет	40
Саше для гребінців чи носових хусточок	43
Шкільна сумка	43
Настінна папка конвертом	44
Штори й ламбрикени для вікон та ширми	45

Виробниче приладдя

Прес або м'ялка	46
Розщіпники	46
Термінологічний словничок	49

Д Е Р Ж В И Д А В Л Е Г П Р О М

(Харків, Будинок Держпромисловості,
4 під'їзд, 3 поверх, 233 кімната)

В И Д А Є

НАУКОВО - ТЕХНІЧНУ ЛІТЕРА-
ТУРУ ТА ПЛАКАТИ З ТАКИХ
ГАЛУЗЕЙ ПРОМИСЛОВОСТІ:

ПЕНЬКО-ДЖУТОВОЇ	ТЕКСТИЛЬНОЇ
СКЛО-ФАРФОРОВОЇ	ШКІРЯНО-ВЗУТТЕВОЇ
ПОЛІГРАФІЧНОЇ	ШВАЦЬКОЇ
ЖИРОВО-ПАРФУМЕРНОЇ	ТРИКОТАЖНОЇ

КНИЖКИ ВИДАННЯ ДЕРЖ-
ВИДАВЛЕГПРОМУ
КУПУЙТЕ У ВСІХ ДЕРЖАВ-
НИХ ТА КООПЕРАТИВНИХ
КНИГАРНЯХ

0-15к

Ціна 1 прог. 50 коп.

ЗАМОВЛЕННЯ НАДСИЛАТИ

Українському Державному Видавництву
легкої промисловості

м. Харків, будинок Держпромисловості,
4 під'їзд, третій поверх, кімната № 233